

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาวิเคราะห์วิบากกรรมของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก
An Analytical Study of the KammaResult of Bhuddha
as in the suddanta pitaka

โดย

พระมหาวิจิตร กลยานจิตโต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโฆส
พ.ศ. ๒๕๕๒

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
MCU RS 610652038

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาวิเคราะห์วิบากกรรมของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก
An Analytical Study of the KammaResult of Bhuddha
as in the suddanta pitaka

โดย

พระมหาวิจิตร กลยานจิตโต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาหลีศึกษาพุทธโฆส
พ.ศ. ๒๕๕๒

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
MCU RS 610652038
(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

An Analytical Study of the KammaResult of Bhuddha as in the suttanta pitaka

By

Phramaha Wijit Kalyanachitto
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Palisuksabuddhaghosa Campus
B.E. 2552

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610652038

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานวิจัย:	การศึกษาวิเคราะห์กรรมวิบากของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏ ในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก
ผู้วิจัย:	พระมหาวิจิตร กลยานจิตโต
ส่วนงาน:	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ:	๒๕๕๒
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์กรรมวิบากของพระพุทธเจ้า ที่ปรากฏในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาวิบากกรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก เพื่อศึกษาวิเคราะห์กรรมของพระพุทธเจ้าในส่วนที่เสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก เพื่อเปรียบเทียบวิบากกรรมแต่ละชาติของพระโพธิสัตว์ในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก

ผลจากการวิจัยพบว่า การกระทำความกรรมของพระโพธิสัตว์ในชาติต่าง ๆ นั้นมีผลทำให้ได้รับวิบากกรรมต่างกัน บางชาติก็ตกนรก บางชาติก็ตกอบายในชาติที่ตกอบาย ๔ ชาติ ในชาติที่ตกนรก ๕ ชาติ

ในชาติปัจจุบันหลังจากได้ตรัสรู้แล้วพระพุทธเจ้ายังได้เสวยวิบากต่างๆอีก เช่น การทำทวารกิริยา ๖ ปี ๑ การถูกกล่าวโทษ ๑ การถูกตำว่า ๑ การถูกกล่าวหา ๑ การถูกศิลากระทบ ๑ การเสวยเวทนาจากสะเก็ดหิน ๑ การถูกปล่อยช้างนาหาคีรี ๑ การถูกฆ่าตัดด้วยศาสตรา ๑ การปวดศีรษะ ๑ การกินข้าวแดง ๑ ความเจ็บปวดสาหัสที่กลางหลัง ๑ การลงโลหิต ๑ การกระหายน้ำ ๑ เหล่านี้เป็นเหตุฝ่ายอกุศล จะเห็นได้ว่าแม้พระพุทธเจ้าจะตรัสรู้แล้วยังไม่สามารถข้ามพ้นกรรมไปได้ ยังต้องเสวยวิบากกรรมที่ได้ทำไว้ในอดีตอีก เมื่อวิเคราะห์วิบากกรรมที่พระพุทธเจ้าได้กระทำในครั้งเป็นพระโพธิสัตว์นั้น วิเคราะห์ตามกรรม ๑๒ จัดเข้าในกรรม ๑๒ ว่าโดยการ เป็นอุปราชปรียเวทนิยกรรม ว่าโดยกิจ เป็นอุปถัมภ์ภกกรรม ฝ่ายอกุศล ว่าโดยลำดับ เป็นพหุลกรรม

ซึ่งบัดนี้พระพุทธเจ้าเป็นผู้สิ้นบาปและบุญ เว้นจากความเร่าร้อนทั้งปวง ไม่มีความเศร้าโศก ไม่คับแค้น เป็นผู้ไม่มีอาสวะ นิพพานแล้ว

Research Title:	An Analytical study Buddha's Karma Vipaka as Appearing in Suttanta Pitaka Scriptures
Researchers:	Phramaha Wijit Kalyanachitto
Department:	Mahachulalongkornrajavidyalaya University Palisuksabuddhaghosa Campus
Fiscal Year:	2552 / 2009
Research Scholarship Sponsor:	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The object of this research is to study misery from bad deeds (Karma Vipaka) which have appeared in Suttanta Pitaka scriptures and study Buddha's Karma Vipaka in the part of consuming existence as Bhodisatta in order to compare Bhodisatta's Karma Vipaka in each existence in Suttanta Pitaka scriptures.

From The research, it is found that Karma of Bhodisatta in other existences that results getting Karma Vipaka in different way. Some existence he went to hell, some went to Apaya Bhumi. He went to hell 4 existences and to Apaya Bhumi 5 existences. After Enlightenment, he had more Karma Vipaka i.e. Difficult Deeds (Tukririya) 1, accusation 1, vituperation 1, imputation 1, to be touched the rock 1, consuming feeling (Vetana) from the chip rock 1, releasing Nalagiri elephant 1, to be operated by weapon 1, being a headache 1, eating the red rice 1, serious back pain 1, being thirsty 1, these are causes in the part of evil side.

The results of the analysis with Karmas 12, putting in Karmas 12, as for act be Aprapriwaytaneeya-karma, as for activity be Upatthamphaka-karma in evil side, as for order be Pahula-karma.

For now the Lord Buddha come to an end of Papa (Sin) and Punya (Merit), free from all hotness , sadness and anger , become to passionless one and attain Nibbana.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเล่มนี้สำเร็จลงด้วยความมุ่งมั่นตั้งใจอย่างจริง ต้องขออนุโมทนาขอบคุณ ผศ. เวทย์ บรรณกรกุล ที่ช่วยให้ข้อคิดเห็นเป็นที่ปรึกษาในการให้ข้อมูล พระมหานัสที่ ที่ช่วยแปลบทคัดย่อ ภาษาอังกฤษ นายไพลี ชูเชิดดอกที่ช่วยค้นคว้าข้อมูล อนุโมทนาขอบคุณคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ช่วยตรวจสอบชี้แนะให้ได้มาตรฐานรับประกันคุณภาพด้านการวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยเฉพาะผู้อำนวยการและเจ้าหน้าที่ทุกคนที่ได้สนับสนุนให้ทั้งทุนการวิจัย และห้องสมุดวิทยาเขต บาลีศึกษาพุทธโฆส นครปฐมที่ใช้ค้นคว้าข้อมูล

ขออนุโมทนาบุญกุศลที่เกิดจากงานวิจัยเล่มนี้ให้แก่สรรพสัตว์ทุกชนิด ด้วยคุณความดีที่เกิดจากงานวิจัยนี้ขอน้อมบูชาคุณพระรัตนตรัย คุณของบิดามารดา อุปัชฌาย์อาจารย์ผู้อบรมให้ความรู้ทุกท่านและขออุทิศส่วนกุศลให้แก่สรรพสัตว์ทุกชนิดขอให้มีความสุขอย่างได้เบียดเบียนกันเลย

พระมหาวิจิตร กลยาณจิตโต (ศรีจันทร์)

๓ พฤษภาคม ๒๕๕๕

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
คำอธิบายคำย่อ.....	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์หลักของแผนงานวิจัย.....	๓
๑.๓ คำสำคัญ (keywords) ที่ใช้ในการวิจัย.....	๓
๑.๔ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๓
๑.๕ ขอบเขตของการวิจัย.....	๕
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๕
บทที่ ๒ กรรมวิบาก ผลกรรมหรือเศษกรรม.....	๖
๒.๑ ประเภทของกรรมและการให้ผลของกรรม.....	๖
๒.๒ กรรมวิบาก.....	๗
บทที่ ๓ การกระทำกรรมของพระโพธิสัตว์.....	๑๗
๓.๑ บารมีธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธรเจ้า.....	๑๘
๓.๒ พระโพธิสัตว์ในพระชาติที่ทรงได้รับการพยากรณ์จากพระพุทธรเจ้า.....	๑๙
๓.๓ พระโพธิสัตว์ในชาติที่กระทำกรรมฝ่ายอกุศล.....	๒๘
บทที่ ๔ วิเคราะห์วิบากกรรมผลกรรมของพระพุทธรเจ้า.....	๓๑
๔.๑ วิบากกรรมข้อที่ ๑ เรื่อง สบประมาทผู้อื่น จึงต้องประสบทุกข์.....	๓๑
๔.๒ วิบากกรรมข้อที่ ๒ เรื่อง กล่าวดูพระอรหันต์ ทำให้ต้องตกนรก.....	๓๒
๔.๓ วิบากกรรมข้อที่ ๓ เรื่อง กล่าวดูพระอรหันต์ ทำให้ตกนรกหลายพันปี.....	๓๔
๔.๔ วิบากกรรมข้อที่ ๔ เรื่อง กล่าวว่าร้ายผู้ทรงศีล จึงทำให้ถูกใส่ร้าย.....	๓๕
๔.๕ วิบากกรรมข้อที่ ๕ เรื่อง ทริพย์เป็นเหตุ ทำให้พี่ฆ่าน้อง.....	๓๗
๔.๖ วิบากกรรมข้อที่ ๖ เรื่อง เคยแกล้งพระไว้ จึงได้รับการแกล้งตอบ.....	๓๘
๔.๗ วิบากกรรมข้อที่ ๗ เรื่อง ความขี้ขางใส่ข้างไล่พระ.....	๓๙
๔.๘ วิบากกรรมข้อที่ ๘ เรื่อง เคยเป็นทหารรับจ้าง จึงได้รับความทรมาณ.....	๔๐
๔.๙ วิบากกรรมข้อที่ ๙ เรื่อง เด็กเล็กเห็นปลาถูกฆ่าแล้ว แต่ดีใจ.....	๔๑
๔.๑๐ วิบากกรรมข้อที่ ๑๐ เรื่อง ต่ำ แข่งผู้อื่นไว้อย่างไร ก็ได้รับผลอย่างนั้น.....	๔๓

๔.๑๑	วิพากกรรมข้อที่ ๑๑ เรื่อง เคยเป็นนักมวยปล้ำ หักหลังผู้อื่นไว้.....	๔๔
๔.๑๒	วิพากกรรมข้อที่ ๑๒ เรื่อง หมอรักษาโรค แต่ประมาท.....	๔๕
๔.๑๓	วิพากกรรมข้อที่ ๑๓ เรื่อง ห้ามผู้อื่นดื่มน้ำ ทำให้ต้องอดน้ำ.....	๔๖

บทที่ ๕ บทสรุป และข้อเสนอแนะ.....๔๗

๕.๑	บทสรุป.....	๔๗
๕.๒	ข้อเสนอแนะ.....	๕๐

บรรณานุกรม.....๕๑

ภาคผนวก

ผนวก ก.	บทความการวิจัย.....	๕๓
	สรุปโครงการวิจัย.....	๕๘

ประวัตินักวิจัย.....๖๓

คำอธิบายคำย่อ

๑. อักษรย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

งานวิจัยที่เป็นองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งใช้ข้อมูลจากคัมภีร์พระพุทธศาสนา คือ พระไตรปิฎก-อรรถกถา-ฎีกา-ปกรณ์วิเสส ผู้วิจัยสามารถใช้พระไตรปิฎก ฉบับใดเป็นเอกสารอ้างอิงก็ได้ แต่มีเงื่อนไขว่าให้ใช้ฉบับนั้นอ้างอิงตลอด และต้องระบุเอาไว้ให้ชัดเจนว่า ใช้ฉบับสยามรัฐหรือฉบับมหาจุฬาฯ โดยบอกรายละเอียดไว้ในคำชี้แจงการใช้อักษรย่อในงานวิจัย เช่น อักษรย่อในงานวิจัยฉบับนี้ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎก – อรรถกถา – ฎีกา ภาษาบาลีและพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คัมภีร์ธมมปทฎกถา และอรรถกถาภาษาไทย ใช้ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกทุกฉบับที่ใช้อ้างอิง ให้ใช้อักษรย่อบอกชื่อคัมภีร์เป็นระบบเดียวกันหมด ตามที่ทางสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์กำหนด การอ้างอิงให้ระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า หลังอักษรย่อชื่อคัมภีร์ ดังตัวอย่าง เช่น ที.สี. (บาลี) ๙/๒๗๖/๙๗, ที.สี. (ไทย) ๙/๒๗๖/๙๘. หมายถึง ทีฆนิกาย สีลกชนธวคคปาติ ภาษาบาลี เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๗ ฉบับมหาจุฬาฯเตปิฎก ๒๕๐๐ และทีฆนิกาย สีลกชั้นธวรรค ภาษาไทย เล่ม ๙ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๙๘ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙

การอธิบายบอกอักษรย่อในรายงานการวิจัย ให้ทำเฉพาะที่อ้างอิงในรายงานการวิจัยเท่านั้น ไม่ต้องบอกอักษรย่อคัมภีร์ (พระไตรปิฎก – อรรถกถา – ฎีกา) ทั้งหมด

พระสุตตันตปิฎก

ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปนิบาต (ภาษาไทย)
ม.ม. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปนิบาต (ภาษาบาลี)
ม.อ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปนิบาต (ภาษาไทย)
อง.จตุกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.ฉก. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉกนิบาตปาติ (ภาษาบาลี)
ขุ.ธ. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธมมปทปาติ (ภาษาบาลี)
ขุ.ธ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธมมปท (ภาษาไทย)
ขุ.ชา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก (ภาษาไทย)
ขุ.พุทธ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย พุทธวงศ์ (ภาษาไทย)

ปกรณ์วิเสส

มิลินท. (ไทย)	=	มิลินทปัญหาปกรณ์ (ภาษาไทย)
---------------	---	----------------------------

๒. คำย่อเกี่ยวกับคัมภีร์อรรถกถา

ผู้วิจัยสามารถใช้คัมภีร์อรรถกถาฉบับใดก็ได้เป็นเอกสารอ้างอิง แต่มีเงื่อนไขว่าให้ระบุเอาไว้ให้ชัดเจนว่าใช้ฉบับสยามรัฐหรือฉบับมหาจุฬาฯ โดยบอกรายละเอียดไว้ในคำชี้แจงการใช้อักษรย่อ ระบบอ้างอิงอรรถกถาให้ใช้อักษรย่อเหมือนกันหมด ตามที่ทางสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์กำหนด และระบบอ้างอิง ให้ระบุชื่อคัมภีร์ ลำดับเล่ม (ถ้ามี) / หน้า เช่น **ที.สี.อ.** (บาลี) ๑/๒๗๖/๒๔๐. หมายถึง ทีฆนิกาย สุมงคลวิลาสินี สีสกฺขนชวคฺคอฎฺฐกถา ภาษาบาลี เล่ม ๑ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๒๔๐ ฉบับมหาจุฬาลงกรณกถา การอ้างอิงอรรถกถาภาษาไทยผู้วิจัยอาจกำหนดอักษรย่อเองตามสะดวกโดยอนุวัตรตามตัวเลขประจำเล่มอรรถกถาภาษาไทย ซึ่งปัจจุบันมีเฉพาะฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย เช่น **ขุ.ธ.อ.** (ไทย) ๑/๒/๒/๘๙. หมายถึงพระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย ธัมมบท เล่มที่ ๑ ภาคที่ ๒ ตอนที่ ๒ หน้า ๘๙ ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย ๒๕๒๕

อรรถกถาพระสูตรตันตปิฎก

ขุ.ธ.อ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย ธรรมบทอรรถกถา (ภาษาไทย)
ขุ.อุ.อ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย ปรมัตถทีปนี อุทานอรรถกถา (ภาษาไทย)
ขุ.ชา.อ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย ชาดกอรรถกถา (ภาษาไทย)
ขุ.อป.อ. (ไทย)	=	ขุททกนิกาย วิสุททชนวิลาสินี อปทานอรรถกถา (ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กรรม หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา คือกระทำด้วยใจหรือไม่ใจ ดีหรือชั่ว การกระทำนั้นมี ๒ อย่างคือ ๑. การทำความดี ๒. การทำความชั่ว การทำความดี เป็นการกระทำที่เป็นบุญหรือเป็นกุศล การทำความชั่ว เป็นการกระทำที่เป็นบาปหรือเป็นอกุศล

กรรม หมายถึงความดีและความไม่ดีด้วยเพราะกรรมคือการกระทำ ส่วนการส่งผลของกรรมนั้น มีทั้งกรรมหนักและกรรมเบา กรรมจะส่งผลหนักหรือจะส่งผลเบาขึ้นอยู่กับว่า การประกอบกรรมหรือทำกรรมนั้นมีเจตนาทำ(ตั้งใจหรือใจทำ) หรือ ไม่มีเจตนาทำ(ไม่ตั้งใจทำ) ถ้าหากเราตั้งใจทำความดีผลของความดีก็จะส่งผลมาก ตรงกันข้ามถ้าหากเราไม่ได้ตั้งใจที่จะทำความดีผลของความดีก็จะส่งผลน้อยหรือไม่ส่งผลเลย ถ้าเราตั้งใจหรือมีเจตนาที่จะประกอบกรรมชั่วหรือทำความชั่ว ผลของการทำความชั่วของเราก็จะส่งผลให้กับเรามาก แต่ถ้าหากเราไม่มีเจตนาหรือไม่มี ความตั้งใจที่จะทำความไม่ดีหรือความชั่ว เราก็จะได้รับผลของความชั่วหรือความไม่ดีน้อยเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการทำความดี (บุญกุศล)หรือการทำความไม่ดี(บาปอกุศล)ของเรามาจากการกระทำของเราได้ ๓ ทางคือ .....

๑. การกระทำทางกายหมายถึง การใช้ร่างกายทำกรรมหรือประกอบกรรมหรือลงมือทำนั่นเอง
๒. การกระทำทางวาจาหมายถึง การใช้วาจา คำพูด ทำกรรมหรือประกอบกรรม
๓. การกระทำทางใจหมายถึง เกิดจากความนึกคิดหรือการใช้ความนึกคิดทำกรรมหรือประกอบกรรม

กรรมที่ทำแล้วย่อมมีผลเสมอเพราะทุกชีวิตจะดำเนินไปในทางดีหรือทางชั่ว ก็ขึ้นอยู่กับกรรม หรือการกระทำที่ตนทำไว้ทั้งสิ้น ดังพระพุทธเจ้าได้ตรัสตอบสุภมาณพ โททยยุบุตรว่า สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้แตกต่างกันไป^๑ อีกอย่างหนึ่ง บุรุษทำกรรมเหล่าใดไว้ทางกายทวาร วาจาทวาร และมโนทวาร เมื่อเขากลับได้ผลของกรรมนั้น ย่อมพบกรรมเหล่านั้นเองในตน ผู้ทำกรรมดีย่อมเสวยผลดี แต่ผู้ทำกรรมชั่วย่อมเสวยผลชั่วซ้ำลามากไม่น่าปรารถนา แท้จริงแม้ในทางโลกบุคคลหว่านพืชเช่นใดไว้ ย่อมนำไปซึ่งพืชนั้น คือย่อมเก็บผล ได้รับผล เสวยผล อันสมควรแก่พืชนั้นเอง^๒ เพราะหว่านพืชเช่นใด ได้ผลเช่นนั้น (ผู้) ทำดี ได้ดี (ผู้) ทำชั่ว ได้ชั่ว วิชาของกรรม นั่นก็คือ กรรมใดทำไปแล้วก่อให้เกิดความเดือดร้อนใจภายหลัง กรรมนั้นไม่ดี ดังบาลีว่า

๑ ม.อ. เล่ม(ฉบับหลวง) ๑๔/๕๗๙-๕๘๐/๒๘๗.

๒ ขุ.ชา.(ไทย) ๕๗/๒๙๔/๓๐๐.

น ต่ กมมฺ กตฺ สาธฺ ยํ กตฺวา อนุตฺตปฺติ
 ยสฺส อสฺสุโข โรหํ วิปํ กํ ปฏฺิเสวติ
 กรรมใดทำแล้วย่อมเดือดร้อนภายหลังมีหน้าองน้ำตาร้องให้อยู่
 เสวยผลแห่งกรรมใด กรรมนั้นทำแล้วไม่ดีเลย

ส่วนกรรมใดทำไปแล้วไม่เดือดร้อนใจภายหลัง กรรมนั้นดี ดังบาลีว่า

ตถจ กมมฺ กตฺ สาธฺ ยํ กตฺวา นานฺตปฺติ
 ยสฺส ปิตฺติโส สฺมโน วิปํ กํ ปฏฺิเสวติ
 กรรมใดทำไปแล้ว ไม่ทำให้เดือดร้อนภายหลัง

มีหัวใจเข้มแข็งเบิกบานเสวยผลแห่งกรรมใด กรรมนั้น ทำดีแล้ว^๓

กรรมวิบาก คือ ผลของกรรมหรือเศษกรรมที่เหลือหลังจากกรรมให้ผลแล้วเช่น พระจักขุบาลที่ท่านกระทำความกรรมในครั้งเป็นหมอยาในอดีตชาติ พอมาชาติปัจจุบันท่านได้บรรลุพระอรหันต์แล้ว ยังต้องได้รับกรรมวิบากคือทำให้ท่านตาบอด

กรรมวิบากนี้แก้ไม่ได้ เพราะใครทำกรรมอะไรไว้ก็จะได้รับผลของกรรมนั้นเสมอไม่สามารถข้ามได้ ดังคำกล่าวในทางพระพุทธศาสนาที่ว่า ทำกรรมสิ่งใดย่อมได้รับผลอย่างนั้น ปุ๊กพีชชนิดไหนก็ย่อมได้ผลของพีชชนิดนั้น วิบากกรรมนี้ทุกคนต้องแก้เอง ไม่มีใครช่วยเราได้เลย ไม่ต้องวิ่งเสาะแสวงหาให้คนอื่นช่วยเหลือ ก็ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนนี้แหละ เพราะบุญกุศลบารมีต้องสร้างและทำเอาเอง ไม่มีวางขายไม่มีแจกและไม่มีแถม คนอื่นเป็นได้แค่คนที่ชี้แนะแนวทางให้เราเท่านั้น

ดังนั้น ทุกคนที่ทำกรรมไว้แล้วก็ไม่สามารถลวงพ้นกรรมนั้นไปได้ ไม่ว่าจะไปในอากาศ ทางทะเล หนีไปทางช่องภูเขา ก็ไม่สามารถลวงพ้นกรรมนั้นไปได้ ดังพระดำรัสที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า บุคคลจะอยู่ในอากาศ จะอยู่ในท่ามกลางมหาสมุทร จะเข้าไปสู่ชอกเขาก็ตามที่ ก็ไม่พ้นพ้นจากกรรมชั่วไปได้ เพราะประเทศคือแผ่นดินที่เขาอยู่นั้นบาปกรรมจะตามไม่ทัน ไม่มี ไม่จะเป็นพระมหาโมคคัลลานะที่ถูกพวกเดียรถีย์ทุบจนเป็นเหตุให้ท่านปรินิพพาน และพระองค์สิมมาล ที่ถูกทำร้ายแม้จะเป็นพระอรียบุคคล คือเป็นพระอรหันต์แล้วก็ตามก็ไม่ลวงพ้นกรรมที่กระทำไปได้ ไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงปุณฺณคนธรรมดาเลย แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้พระองค์ตรัสรู้แล้ว ก็ยังต้องเสวยวิปากที่พระองค์เคยกระทำตั้งครั้งที่ยังเป็นพระโพธิสัตว์บำเพ็ญเพียรเพื่อที่จะเป็นพระพุทธเจ้า ในชาติที่ผ่านมาตัวอย่างเช่นการที่พระองค์ต้องบำเพ็ญทุกกรกิริยาคือการทำ ความเพียรต้องใช้เวลารั้ง ๖ ปี เพราะในอดีตชาติพระองค์เป็นพราหมณ์ชื่อว่าไซติปละ กล่าวหาพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า ว่าการตรัสรู้ของสมณะโล้นจักมีแต่ที่ไหน การตรัสรู้เป็นของได้ยากยิ่ง และยังถูกใส่ความจาก นางจิญจมาณวิกา ว่าพระองค์ทำให้นางท้อง เหตุที่ถูกใส่ความก็เพราะวิปากกรรม ที่พระองค์เคยกล่าวหาพระปัจเจกพุทธเจ้า เมื่อครั้งเป็นพระโพธิสัตว์เกิดในตระกูลศูทร เป็นนักเลงชื่อมนานี ตลอดถึงการที่ต้องเสวยวิปากกรรมต่างๆอีกเช่น การด่าว่า การกล่าวหา การถูกศิลากระทบ การเสวยเวทนาจากสะเก็ดหิน การปล่อยช้างนาฬาคีรี การถูกผ่าตัดด้วยศัสตรา การปวดศีรษะ การกินข้าวแดง ความเจ็บปวดสาหัสที่กลางหลัง การลงโลหิต เหล่านี้เป็นเหตุฝ่ายอกุศล

^๓ ขุ.ธ.(บาลี) ๒๕/๖๘/๒๘.

เพื่อทำความเข้าใจชีวิตในเรื่องกรรมและผลของกรรมเป็นเรื่องที่คนทุกคนไม่สามารถปฏิเสธได้ ตามที่ได้ศึกษาค้นคว้าในคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถา ฎีกาต่างๆจะเห็นได้ว่า ไม่มีใครล่วงพ้นกรรมไปได้ ไม่ว่าจะเป็นพระพุทธเจ้าและพระอัครสาวกพระอรหันต์ตลอดจนถึงสรรพสัตว์

ดังนั้น จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับเรื่องกรรมวิบากของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎกในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นข้อมูลหลักฐานเรื่องของกรรมวิบากในทางพระพุทธศาสนาต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์หลักของแผนงานวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษากรรมวิบากที่ปรากฏในคัมภีร์สุตตันตปิฎก

๑.๒.๒ เพื่อศึกษากรรมวิบากของพระพุทธเจ้า ในส่วนที่เสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ในคัมภีร์สุตตันตปิฎก

๑.๓ คำสำคัญ (keywords) ที่ใช้ในการวิจัย

กรรม การกระทำทั้งที่เป็นฝ่ายกุศลและอกุศล

กรรมวิบาก ผลของการกระทำ

พระโพธิสัตว์ อดีตชาติของพระพุทธเจ้าในชาดก

พระพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เองผู้เสวยกรรมวิบาก

วิปากกรรมของพระพุทธเจ้า เศษวิบากหรือผลของกรรม ที่ปรากฏแก่พระพุทธเจ้าในเหตุการณ์ที่เกิดหลังจากตรัสรู้แล้ว เช่นถูกพระเทวทัตลอบปลงพระชนม์เป็นต้น สุตตันตปิฎกคัมภีร์หนึ่งในสามของพระไตรปิฎก

๑.๔ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทัศนะเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท และปัญหาเรื่องกรรมในสังคมชาวพุทธไทยปัจจุบันซึ่งได้มีผู้ให้ความสนใจศึกษาในแง่มุมที่แตกต่างกันไป แต่งานวิจัยเหล่านั้นสามารถเสริมความรู้แก่กันและกันได้โดยมีงานวิจัยแล้ว ดังนี้ คือ

พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ ได้กล่าวถึงประเภทของกรรมไว้ในหนังสือปรมัตถโชติกะมหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา ปริจเฉทที่ ๕ เล่ม ๒ กัมมจตุกกะมรณูปัตติจตุกกะ มีหัวข้อเหมือนหนังสือกรรมที่ปณี มีส่วนที่เพิ่มคือ มรณูปัตติจตุกกะ แสดงความตาย ๔ ประการ คือ

๑. อายุขยมรณะ ตายเพราะสิ้นอายุ

๒. กัมมัชยมรณะ ตายเพราะสิ้นกรรม

๓. อุภยักขมรณะ ตายเพราะสิ้นอายุและสิ้นกรรม

๔. อุปปัจเจกกรรมละ ตายเพราะกรรมเข้าไปตัดรอน^๔

วคิน อินทสระ ได้กล่าวไว้ในหนังสือหลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิดว่า “การทำดีเป็นหน้าที่ของกรรม เหมือนการไถหว่านเป็นหน้าที่ของชาวนา ส่วนการออกรวงเป็นหน้าที่ของต้นข้าว มันย่อมออกรวงตามเวลาอันสมควร เมื่อยังไม่ถึงเวลาอันสมควร จะอ่อนวอนสักเท่าไรก็หาสมปรารถนาหรือไม่ แต่พอถึงเวลาออกรวง ใครจะอ่อนวอนไม่ให้ออกก็ได้ เรื่องการให้ผลของกรรมก็ทำนองเดียวกันนี้ ผลแห่งกรรมชั่วคอยติดตามบีบคั้น ส่วนผลแห่งกรรมดีคอยติดตามประคับประคองช่วยเหลือผู้ท่องเที่ยวอยู่ในสังสารวัฏ การมองชีวิตต้องมองในระยะยาวและกว้างไกล จึงจะเห็นวิถีชีวิตโดยตลอด”^๕

พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ) ได้กล่าวไว้ในหนังสือกฎแห่งกรรมว่า “อันโชคดีหรือโชคร้ายที่เราได้ประสบอยู่ในปัจจุบัน ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับอำนาจดวงดาวใด ๆ เลย แท้ที่จริง ขึ้นอยู่กับผลกรรมที่เราได้สั่งสมไว้ในอดีต ติดตามมาให้ผลในปัจจุบันนั่นเอง และการที่เราจะได้รับความสุขหรือความทุกข์อยู่ในปัจจุบัน ไม่ใช่ขึ้นอยู่กับกรรมที่เราได้สร้างไว้ในปัจจุบันอย่างเดียว อาจจะมีขึ้นอยู่กับกรรมในอดีตด้วย เราต้องยอมรับอดีตชาติ ต้องยอมรับการกระทำของเราในวัน ในเดือน ในปี และในชาติที่ผ่านมา ว่าเป็นสิ่งที่เราทำไว้เอง และสิ่งที่เราทำในปัจจุบัน และสิ่งที่เราทำในปัจจุบันเราก็ต้องยอมรับด้วยว่า นั่นคือสิ่งที่ลบล้างบาปกรรมของเราให้เป็นไปอนาคตและเป็นไปตามกฎแห่งกรรมนั้น”^๖

ธรรมรักษา ได้กล่าวไว้ในหนังสือพระไตรปิฎกและอรรถาถา ฉบับกรรมลิขิตว่า “การให้ผลของกรรมในแต่ละคนนี่ ย่อมจะไม่เหมือนหรือเท่ากัน คือ บางคนทำดีแล้วได้รับความทุกข์ (ก็มี) ส่วนบางคนทำชั่วแล้วได้รับความสุข (ก็มี) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตัวแปรของกรรมในอดีตชาติหรืออดีตกรรมในชาตินี้ด้วย

แต่ที่ชาวพุทธเราแน่ใจได้อย่างยิ่งก็คือ ใครทำดีก็ต้องได้รับผลดีตอบสนองอย่างแน่นอน และใครทำชั่วก็ต้องได้รับผลชั่วตอบสนองเช่นกัน จะต่างกันก็แต่จะช้าหรือเร็วกว่ากันเท่านั้น”^๗

ดร.บุญย์ นิลเกษ ศึกษาวิเคราะห์ประจักษ์พยานตายแล้วเกิด พบว่า “สภาวะแห่งปรโลกมิใช่เป็นเพียงความเชื่อของบางกลุ่ม หากแต่เป็นข้อเท็จจริงที่สามารถพิสูจน์เชิงประจักษ์ได้ในยุคนี้ นักประวัติศาสตร์เป็นผู้ยืนยันข้อเท็จจริงเรื่องนี้โดยตรง เราคงหาคำตอบไม่ง่ายนักต่อปัญหาเช่นนี้ นอกเสียแต่จะพูดตามหลักพระพุทธศาสนาว่า สัตว์ทั้งหลายเคยตาย – เกิดมานานแสน

^๔ พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ, **ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา ปริจเฉทที่ ๕ เล่ม ๒ กัมมจตุกกะ-มรณุปัตติจตุกกะ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : ทิพยวิสุทธิมุลนิธิสัทธัมมโชติกะ, ๒๕๓๙), หน้า ๒๓๐.

^๕ วคิน อินทสระ, **หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ บรรณาการ, ๒๕๑๙), หน้า ๑๔

^๖ พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), **กฎแห่งกรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๓.

^๗ ธรรมรักษา, **พระไตรปิฎก และอรรถาถา ฉบับกรรมลิขิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์สติ, ๒๕๔๒), หน้า ๓.

นานแล้วเพียงแต่ความจำเรื่องเดิมถูกจำกัดไว้ด้วยกาลและเทศะ คนทั่วไปสามารถเห็นมนุษย์และดิรัจฉานได้ด้วยสายตาศพคติ ไม่สามารถรู้เห็นพวกนรก เปรต และเทวดาด้วยประสาททั้ง ๕ ซึ่งอยู่เหนือภาวะที่เราจะวิเคราะห์ได้ด้วยหลักแห่งเหตุผลพื้นฐานที่มีอยู่ทั่วไป ทำให้เกิดปัญหาสำหรับความจริงเรื่องนี้เป็นสิ่งที่ทุกคนสามารถรู้เห็นและพิสูจน์ได้ด้วยตนเอง เพราะมันเป็นกระบวนการชีวิตของแต่ละคนอยู่แล้วซึ่งต้องใช้วิจารณ์ญาณและสติปัญญาหาคำตอบ จะทำให้เกิดความเข้าใจยิ่งขึ้นในการตั้งจุดยืนและอุดมการณ์ชีวิตของตนเองให้มั่นคงบนพื้นฐานแห่งสุจริตธรรม มองเห็นโทษความชั่วร้ายและหันมาใช้ชีวิตที่มีคุณค่ายิ่งกว่าเดิม การวิจัยนี้มุ่งเสริมสุจริตชนให้มีกำลังใจและความกล้าหาญในการพัฒนาชีวิตด้วยการทำความดีต่อไปให้มากยิ่งขึ้น”^๘

๑.๕ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัย เรื่อง วิชากรรมของพระพุทธเจ้า มีขอบเขตดังนี้

๑.๕.๑ ขอบเขตเนื้อหา ได้แก่ เพื่อศึกษาเรื่องวิชากรรมในพระสูตรตันตปิฎก

๑.๕.๒ ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล ได้แก่ เพื่อศึกษาเรื่องของวิชากรรมของพระพุทธเจ้า ที่พรรณนาไว้ในคัมภีร์พระสูตรตันตปิฎกและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๖.๑. เพื่อทราบกรรมวิบากของพระพุทธเจ้า ที่พระองค์ทรงกระทำในครั้งเป็นพระโพธิสัตว์

๑.๖.๒. เพื่อทราบเหตุผลที่พระพุทธเจ้ายังเสวยกรรมวิบากหลังจากตรัสรู้แล้ว

๑.๖.๓. เพื่อความเข้าใจเรื่องกรรมวิบากและตอบปัญหาเรื่องการตัดกรรมตามที่มีผู้เข้าใจกันในปัจจุบัน

---

^๘ ดร.บุญย์ นิลเกษ, โครงการวิจัย : ข้อมูลประจักษ์ตายแต่เกิด, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สหมิตรออฟเซต, ๒๕๓๓), หน้า ๑-๒.

บทที่ ๒

กรรมวิบาก ผลกรรมหรือเศษกรรม

กรรมวิบาก คือผลของกรรมที่จะได้รับ หรือเศษกรรมจะให้ผลตอนไหนบ้าง ในอังกุตรนิกาย ฉกกนิบาต พระพุทธเจ้าตรัสว่า กตโม จ ภิกขเว กมฺมานํ วิปาโก ติวิธาหํ ภิกขเว กมฺมานํ วทามิ ทิฏฺฐเฐว ธมฺเม อุปฺปชฺเช วา อปฺเร วา ปรียาเย^๑ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย วิบากแห่งกรรมคืออย่างไร ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรากล่าววิบากแห่งกรรมว่ามี ๓ อย่างคือ

๑. กรรมที่พึงเสวยในปัจจุบัน
๒. กรรมที่พึงเสวยในอภัพถัดไป
๓. กรรมที่พึงเสวยในอภัพต่อๆไป

๒.๑ ประเภทของกรรมและกรรมวิบาก(ผลของกรรม)

พระพุทธเจ้าตรัสว่า สัตว์ทั้งหลาย เหมือนเกิดเพราะกรรม แต่ชื่อว่า การเกิดย่อมมีเพราะวิบาก ก็เพราะกรรมเป็นเหตุแห่งวิบาก ฉะนั้น สัตว์ย่อมเกิดเพราะกรรมอันเป็นมูลเหตุ นั้น ตามหลักกฎแห่งกรรมที่ว่า ใครทำกรรมใดย่อมได้รับผลของกรรมนั้น ทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว ซึ่งกรรมดีกรรมชั่วและการให้ผล กุกุโรวาทสูตร^๒ พระพุทธองค์ทรงแยกลักษณะกรรมและการให้ผลของกรรมพระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระพุทธพจน์นี้ว่า ดูกรปุนณะ กรรม ๔ ประการนี้เราทำให้แจ้งชัดด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม ๔ ประการกรรมดำมีวิบากดำมีอยู่ กรรมขาวมีวิบากขาวมีอยู่ กรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบากทั้งดำทั้งขาว มีอยู่กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบากไม่ดำไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรมมีอยู่ แบ่งออกเป็น ๔ ประเภทคือ

๑) **กรรมดำมีวิบากดำ** หมายถึง บุคคลมีอกุศลเจตนาจึงปรุงแต่งให้เกิดอกุศลกรรม ได้แก่ การกระทำชั่วทางกาย ทางวาจา และทางใจ ผลแห่งการกระทำจึงทำให้ไปบังเกิดในทุคติ วินิบาต เสวยทุกข์เวทนาล้วนๆ เพราะประกอบกรรมชั่วจึงทำให้ไปทุกขภูมิ ส่วนมากผู้ที่ประกอบแต่กรรมดำ คือ สัตว์นรก

๒) **กรรมขาวมีวิบากขาว** หมายถึง บุคคลมีกุศลเจตนาจึงปรุงแต่งให้เกิดกุศลกรรม ได้แก่ การกระทำดีทางกาย ทางวาจา และทางใจ ผลแห่งการกระทำจึงทำให้ไปบังเกิดในสุคติ เสวยสุขเวทนาล้วนๆ เพราะประกอบกรรมขาวจึงทำให้ไปสุคติภูมิ ส่วนมากผู้ที่ประกอบแต่กรรมขาวคือ พรหม

๓) **กรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบากทั้งดำทั้งขาว** หมายถึง บุคคลมีทั้งกุศลเจตนา และอกุศลเจตนา เมื่ออกุศลเจตนาเกิดจึงปรุงแต่งให้ทำกุศลกรรม เมื่ออกุศลเจตนาเกิดจึงปรุงแต่งทำอกุศลกรรม ทำทั้งกรรมดีและกรรมชั่วปะปนกันไป ผลแห่งการกระทำจึงทำให้มีสุขบ้างทุกข์บ้าง

^๑ อัง.ฉกก.(บาลี) ๓๘/๑๙๔/๔๗๓.

^๒ ม.ม.(ไทย) ๒๐/๘๔/๑๗๖-๑๘๑.

สลักกันไป กรรมดีให้ผลก็ไปเกิดในสุคติภูมิเสวยสุขเวทนา กรรมชั่วให้ผลก็ไปเกิดในทุคติภูมิเสวยทุกข์เวทนา ส่วนมากผู้ที่ประกอบทั้งกรรมดีกรรมชั่วปะปนกัน ได้แก่ มนุษย์ เทวดาบางพวก วินิบาตบางพวก เช่นสัตว์เดรัจฉาน เป็นต้น

๔) กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบากไม่ดำไม่ขาว เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม หมายถึง พระอรหันต์คือผู้ที่ละเจตนาเครื่องปรุงแต่งให้เกิดกุศลกรรมและอกุศลกรรม ละบุญบาปเสียได้จึงทำให้ท่านหลุดพ้นเข้าสู่พระนิพพาน

๒.๒ กรรมวิบาก

จากการศึกษาเรื่องราวที่ปรากฏในพระไตรปิฎก พบว่าทรงจำแนกกรรมออกมาในลักษณะการให้ผลของกรรมตามกาล เพราะประสงคืให้เห็นว่าการให้ผลของกรรมนั้นยาวนานกรรม อนึ่ง วิบากกรรมเป็นเรื่องของอจินไตย ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในอจินไตยสูตรว่า^๓ ฤกษ์ทั้งหลาย อจินไตย ๔ อย่างนี้ไม่ควรคิด ผู้ที่คิดก็จะพึงมีส่วนแห่งความเป็นบ้า ได้รับความลำบากเปล่า อจินไตย ๔ คือ

๑. พุทธวิสัยแห่งพระพุทธทั้งหลาย เป็นอจินไตยไม่ควรคิด ผู้ที่คิดก็จะพึงมีส่วนแห่งความเป็นบ้า ได้รับความลำบากเปล่า

๒. ฌานวิสัยแห่งผู้ได้ฌาน เป็นอจินไตยไม่ควรคิด ผู้ที่คิด ก็จะพึงมีส่วนแห่งความเป็นบ้า ได้รับความลำบากเปล่า

๓. วิบากแห่งกรรม เป็นอจินไตยไม่ควรคิด ผู้ที่คิด ก็จะพึงมีส่วนแห่งความเป็นบ้า ได้รับความลำบากเปล่า

๔. โลกจินตา (ความคิดในเรื่องของโลก) เป็นอจินไตยไม่ควรคิดผู้ที่คิด ก็จะพึงมีส่วนแห่งความเป็นบ้า ได้รับความลำบากเปล่า ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ วาระ คือ

วาระที่ ๑ ทิณฐธรรมเวทนียกรรม วาระการให้ผลกรรมในอัฐภาพปัจจุบัน คือ อัฐภาพในชาตินี้ เช่น มนุษย์ เทวดา สัตว์เดรัจฉาน เปรต อสุรกาย เป็นต้น กรรมจะให้ผลในอัฐภาพปัจจุบันทันทีหลังจาก ที่ทำ เช่น อาชญากรทั้งหลายที่ถูกจับตาย หรือฝังหลังจากต้อยแล้วตัวเองก็ตายทันทีเหมือนกัน ฉะนั้น เมื่อทำกรรมแล้ว ผลของกรรมจะเริ่มนับหนึ่งที่ปัจจุบันชาติแล้วก็ส่งผลต่อๆ ไป

วาระที่ ๒ อุปปีชชเวทนียกรรม วาระการให้ผลกรรมในอัฐภาพหน้า คือ อัฐภาพใหม่หลังจากละโลก เช่น อัฐภาพปัจจุบันเป็นมนุษย์ เมื่อละโลกไปบังเกิดเป็นเทวดา อัฐภาพเทวดาคืออัฐภาพใหม่

วาระที่ ๓ อปรปริยายเวทนียกรรม วาระการให้ผลกรรมในอัฐภาพต่อๆ ไป คือ อัฐภาพใหม่ที่เวียนเกิดเวียนตายต่อๆ ไป จนกว่าจะหมดสิ้นกิเลสจึงถือว่ายุติการให้ผลของกรรม เช่น เมื่อจุติจากเป็นเทวดามาเกิดเป็นมนุษย์ อัฐภาพมนุษย์คืออัฐภาพใหม่ต่อจากอัฐภาพเทวดา และเมื่อละจากอัฐภาพมนุษย์นี้แล้วอาจจะไปบังเกิดในกำเนิดอะไรได้อีกต่างๆ นานา ขึ้นอยู่กับลำดับผลกรรมจะเป็นกระแสนำไปเกิด

^๓ อัง.จตุก.(ไทย) ๓๕/๗๗/๒๔๐.

ในช่วงที่พระพุทธองค์ยังทรงพระชนมชีพทรงสั่งสอนมนุษย์และเทวดาให้หลุดพ้นเป็นจำนวนมาก เมื่อปรินิพพานแล้วยังหลงเหลือผู้สืบทอดพระธรรม คำสั่งสอนสืบทอดมา บางท่านมีความรู้แตกฉานในปริยัติธรรม และเกิดร่วมสมัยกับพระพุทธองค์ แต่บางท่าน เกิดภายหลัง กระนั้นก็ตามก็ได้อธิบายพุทธพจน์ให้กับคนรุ่นหลังได้รับฟังศึกษาอย่างเข้าใจ พระภิกษุสงฆ์ ผู้เป็นศาสนทายาทและเหล่าคณาจารย์หลายกลุ่มหลายท่านได้ พระพุทธเจ้าตรัสยืนยันการให้ผลของกรรมมาในลักษณะเป็นพีชนิยามว่า “หว่านพีชเช่นใดได้ผลเช่นนั้น (ผู้ทำดี ได้ดี ผู้ทำชั่ว ได้ชั่ว)”^๔ หมายถึงความดีหรือความชั่ว ตลอดจนสภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์นั้น ขึ้นอยู่กับการกระทำของมนุษย์ จากการเกี่ยวเนื่องของกรรมและการให้ผลของกรรมนี้ นับเป็นกระแสต่อเนื่องมาจากการกระทำของบุคคลที่ยังมีกิเลส ตัณหาตั้งพุทธดำรัสว่า “ตัณหายังคนให้เกิด จิตของคนนั้น ย่อมวิ่งพล่าน สัตว์เวียนวายเป็นสู่สงสารกรรมเป็นที่พำนักของสัตว์นั้น” หมายถึง บุคคลที่ยังกิเลสตัณหาในดวงจิตอยู่ ก็ย่อมตกอยู่ใต้อำนาจการให้ผลของกรรมนั้น สำหรับการให้ผลด้วยการส่งไปเกิดในสุคติหรือทุคติ ในมหากัมมวิภังคสูตร พระพุทธองค์ทรงจำแนกบุคคลที่จะไปเกิดในสุคติและทุคติ ตามการให้ผลของกรรม โดยสรุปได้ดังนี้

๑. บุคคลที่ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จ มีจิตพยาบาท เมื่อเขาตายไปแล้วย่อมไปเกิดในทุคติ

๒. บุคคลบางคน ถึงแม้จะเป็นผู้ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จ มีจิตพยาบาท เมื่อเขาตายไปแล้วย่อมไปเกิดในสุคติภูมิก็มี

๓. บุคคลบางคน เป็นผู้เว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จ มีจิตไม่พยาบาท เมื่อเขาตายไปแล้วย่อมไปเกิดในสุคติภูมิก็มี

๔. บุคคลบางคน ถึงแม้จะเป็นผู้เว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จ มีจิตพยาบาท เมื่อเขาตายไปแล้ว ย่อมไปเกิดในทุคติสำหรับการให้ผลด้วยการส่งไปเกิดในสุคติหรือทุคติ^๕ ในมหากัมมวิภังคสูตร พระพุทธองค์ทรงจำแนกบุคคลที่จะไปเกิดในสุคติและทุคติ ตามการให้ผลของกรรม โดยสรุปได้ดังนี้

๑. บุคคลที่ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จ มีจิตพยาบาท เมื่อเขาตายไปแล้วย่อมไปเกิดในทุคติ

๒. บุคคลบางคน ถึงแม้จะเป็นผู้ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จ มีจิตพยาบาท เมื่อเขาตายไปแล้วย่อมไปเกิดในสุคติภูมิก็มี

๓. บุคคลบางคน เป็นผู้เว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จ มีจิตไม่พยาบาท เมื่อเขาตายไปแล้วย่อมไปเกิดในสุคติภูมิ

๔. บุคคลบางคน ถึงแม้จะเป็นผู้เว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พุดเท็จ มีจิตพยาบาท เมื่อเขาตายไปแล้ว ย่อมไปเกิดในทุคติภูมิ

จากหลักฐานดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนเรื่องการให้ผลของกรรม เพราะบุคคลทำกรรมชนิดเดียวกัน แต่ได้รับผลต่างกัน จึงมีปัญหาที่จะทำความเข้าใจในเรื่องนี้ จากข้อที่ ๑ และข้อที่ ๓ นั้น ผู้ทำชั่วแล้วไปเกิดในนรกแน่นอน ผู้ทำดีก็ไปเกิดในสวรรค์แน่นอน แต่ปัญหาข้อที่

^๔ ขุ.ชา.(ไทย) ๕๗/๒๙๔/๓๐๐.

^๕ ม.อุ.(ไทย) ๓/๒/๒๗๑.

๒ และข้อที่ ๔ ว่า ผู้ทำชั่วแล้วไปเกิดในสวรรค์และทำดีไปเกิดในนรก จากปัญหาข้อที่ ๒ และข้อที่ ๔ นั้นอธิบายได้ดังนี้

การที่ผู้ทำชั่ว ทั้งทางกาย วาจา ใจ ตายแล้วไปเกิดในสวรรค์นั้นเพราะผู้นั้นเคยทำกุศลกรรมไว้มากในชาติก่อน ๆ และกุศลกรรมนั้น ยังตามให้ผลอยู่ ซึ่งอกุศลกรรมที่เขาทำใหม่ยังไม่ให้ผล และการที่ผู้ทำดีทางกาย วาจา ใจ ตายแล้วไปเกิดในนรกนั้น เพราะผู้นั้นเคยทำอกุศลกรรมไว้มากในชาติก่อน ๆ และกุศลกรรมนั้น ยังตามให้ผล

นอกจากเหตุผลดังกล่าวแล้ว “ในวัฏฏปุณณสูตร ยืนยันถึงขณะเมื่อใกล้ตายว่า “เมื่อจิตเศร้าหมองย่อมเข้าถึงทุกคติ เมื่อจิตไม่เศร้าหมอง ย่อมเข้าถึงสุคติ”^๖

จากหลักฐานดังกล่าว ในขณะที่จิตจวนจะดับ ถ้าจิตของผู้ใดนึกถึงและยึดมั่นอยู่ในกุศลกรรม ผู้นั้นตายแล้วจึงไปเกิดในสุคติภูมิ และถ้าจิตของผู้ใดนึกถึงและยึดมั่นอยู่ในอกุศลกรรม ผู้นั้นตายแล้วจึงไปเกิดในทุคติภูมิ ตามอำนาจของอาสันนกรรมดังได้อธิบายแล้ว

สำหรับการให้ผลในการดำเนินชีวิตในชาติปัจจุบันนี้ ในจุฬกัมมวิภังคสูตร พระพุทธองค์ทรงจำแนกการให้ผลของกรรมที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตปัจจุบัน^๗ โดยสรุปได้ดังนี้

๑. ผู้ใดฆ่าสัตว์ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ทำให้มีอายุสั้น
๒. ผู้ใดไม่ฆ่าสัตว์ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ทำให้มีอายุยืน
๓. ผู้ใดเบียดเบียนสัตว์ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ทำให้มีโรคมก
๔. ผู้ใดไม่เบียดเบียนสัตว์ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ทำให้มีโรคน้อย
๕. ผู้ใดมักโกรธ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ จะมีผิวพรรณทราม หน้าตาไม่สวย
๖. ผู้ใดไม่มักโกรธ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ จะมีผิวพรรณดี หน้าตาสวย
๗. ผู้ใดมีใจริษยาผู้อื่น เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ทำให้ไม่มีอำนาจวาสนามาก
๘. ผู้ใดมีใจไม่ริษยาผู้อื่น เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ทำให้มีอำนาจมาก
๙. ผู้ใดมีความตระหนี่ ไม่บริจาคทาน เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ทำให้เป็นคนยากจน
๑๐. ผู้ใดมีใจเสียสละ ให้ทาน เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ทำให้เป็นคนร่ำรวยมีทรัพย์มาก
๑๑. ผู้ใดไม่อ่อนน้อมถ่อมตน เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ทำให้เกิดในตระกูลต่ำ
๑๒. ผู้ใดอ่อนน้อมถ่อมตน เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ทำให้เกิดในตระกูลสูง
๑๓. ผู้ใดไม่ชอบแสวงหาความรู้ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ทำให้เป็นคนโง่เขลา
๑๔. ผู้ใดชอบแสวงหาความรู้ เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ ทำให้เป็นคนเฉลียวฉลาด

ในธรรมปริยายสูตร^๘ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลายธรรมปริยายอันเป็นเหตุแห่งความกระเสือกกระสนเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลายสัตว์ทั้งหลายเป็นผู้มีกรรมเป็นของๆ ตน เป็นผู้รับผลของกรรม เป็นผู้ที่มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นพวกพ้อง มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กระทำกรรมใดไว้ เป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น ๆ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ หยิบฆ่า มีมือชุ่มด้วยโลหิต ตั้งอยู่ในการฆ่าและการทุบตี ไม่มีความเอ็นดูในสัตว์ที่มีชีวิตทั้งปวง บุคคลนั้นย่อมกระเสือกกระสนด้วยกาย

^๖ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๗๐/๕๖.

^๗ ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๘๙/๒๙๗, ๓๗๕. จุฬกัมมวิภังคสูตร ๑๔/๕๘๑/๒๘๗.

^๘ อ.ทสก. (ไทย) ๓๘/๑๙๓/๔๖๘.

ด้วยวาจา ด้วยใจ กายกรรมของเขาคด วจกรรมของเขาก็คด มโนกรรมของเขาคด คติของเขาก็คดอุปัติของเขาก็คด ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวคติ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่งคือ นรกอันมีทุกข์โดยส่วนเดียวหรือกำเนิดดิรัจฉานอันมีปรกติกระเสือกกระสนของบุคคลผู้มีคติด คดีผู้มีอุปัติอันคด ๆ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็กำเนิดดิรัจฉานมีปรกติกระเสือกกระสนนั้นเป็นฉนวนคือ งู แมลงป่อง ตะขาบ พังพอน แมว หนู นกเค้าแมว หรือสัตว์ทั้งหลายผู้เข้าถึงกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานเหล่าใดเหล่าหนึ่ง แม้อื่นๆ ที่เห็นมนุษย์แล้วย่อมกระเสือกกระสน ดูกรภิกษุทั้งหลาย การอุปัติของสัตว์ย่อมมีเพราะกรรมอันมีแล้วด้วยประการดังนี้แล คือ เขาย่อมอุปัติด้วยกรรมที่เขาทำ ผัสสะอันเป็นวิบากย่อมถูกต้องเขาผู้อุปัติแล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราย่อมกล่าวว่า สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้รับผลของกรรม ด้วยประการฉะนี้ ๆ

อนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ลัทธิทรัพย์ ... เป็นผู้ประพฤตินิคม ... เป็นผู้พูดเท็จ ... เป็นผู้พูดส่อเสียด ... เป็นผู้พูดคำหยาบ ... เป็นผู้พูดเพื่อเจ้า ... เป็นผู้อยากได้ของผู้อื่น ... เป็นผู้คิดปองร้าย ... เป็นผู้มีความเห็นผิด คือมีความเห็นวิปริตว่า ทานที่ให้แล้วไม่มีผล การเช่นสรวงไม่มีผล การบูชาไม่มีผล ผลวิบากแห่งกรรมที่บุคคลทำดีทำชั่วไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี มารดาไม่มี บิดาไม่มี สัตว์ผู้เป็นอุปปาติกะไม่มี สมณพราหมณ์ผู้ดำเนินไปโดยชอบ ผู้ปฏิบัติชอบ ผู้ทำโลกนี้และโลกหน้าให้แจ่มชัดด้วยปัญญาอันยิ่งด้วยตนเอง แล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม ไม่มีในโลก ดังนี้ บุคคลนั้นย่อมกระเสือกกระสนด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ กายกรรมของเขาคด วจกรรมของเขาก็คด มโนกรรมของเขาก็คด คติของเขาก็คด การอุปัติของเขาก็คด ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวคติ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่งคือ นรกอันมีทุกข์โดยส่วนเดียวหรือกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานอันมีปรกติกระเสือกกระสน ของบุคคลผู้มีคติด คดีผู้มีการอุปัติอันคด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็กำเนิดสัตว์ดิรัจฉานอันมีปรกติกระเสือกกระสนนั้นเป็นฉนวนคือ งู แมลงป่อง ตะขาบ พังพอน แมว หนู นกเค้าแมวหรือสัตว์ทั้งหลายผู้เข้าถึงกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานเหล่าใดเหล่าหนึ่ง แม้อื่นๆ ที่เห็นมนุษย์แล้วย่อมกระเสือกกระสน ดูกรภิกษุทั้งหลาย การอุปัติของสัตว์ย่อมมีเพราะกรรมอันมีแล้วด้วยประการดังนี้แล คือ เขาย่อมอุปัติด้วยกรรมที่เขาทำ ผัสสะอันเป็นวิบากย่อมถูกต้องเขาผู้อุปัติแล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราย่อมกล่าวว่า สัตว์ทั้งหลายย่อมเป็นผู้รับผลของกรรม ด้วยประการฉะนี้ ๆ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลาย เป็นผู้มีการเป็นของๆ ตน เป็นผู้รับผลของกรรม เป็นผู้มีการเป็นกำเนิด มีการเป็นพวกพ้อง มีการเป็นที่พึงอาศัย ทำกรรมอันใดไว้ เป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ตาม ย่อมเป็นผู้รับผลของกรรมนั้นๆ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ละการฆ่าสัตว์เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑะ วางศตรา มีความละอาย มีความเอ็นดู มีความกรุณาหวั่นประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์ทั้งปวงอยู่ บุคคลนั้นย่อมไม่กระเสือกกระสนด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ กายกรรมของเขาตรง วจกรรมของเขาก็คด มโนกรรมของเขาก็คด คติของเขาก็คด การอุปัติของเขาก็คด ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราย่อมกล่าวว่า คติ ๒ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่ง ของบุคคลผู้มีคติด คดีผู้มีการอุปัติอันตรง คือ สัตว์ทั้งหลายผู้มีสุขโดยส่วนเดียว หรือสกุลที่สูงๆ คือสกุลกษัตริย์มหาศาล สกุลพราหมณ์มหาศาล หรือสกุลคฤหบดีมหาศาล อันมั่งคั่งมีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีเงินทองมาก มีเครื่องอุปกรณ์แห่งทรัพย์ เครื่องปลื้มใจมาก มีทรัพย์และข้าวเปลือกมาก ดูกรภิกษุทั้งหลาย การอุปัติของสัตว์ย่อมมีเพราะกรรมอันมีแล้ว ด้วยประการดังนี้แล คือ สัตว์นั้นย่อมอุปัติด้วยกรรมที่ตนทำไว้ ผัสสะอันเป็นวิบากทั้งหลายย่อมถูกต้องเขาผู้อุปัติแล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราย่อมกล่าวว่า สัตว์ทั้งหลายเป็นผู้รับผลของกรรม ด้วยประการฉะนี้ ๆ

คัมภีร์วิสุทธิมรรค อันเป็นตำราสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่อธิบายเรื่องศีล สมาธิ ปัญญา อย่างละเอียด ซึ่งในตำราเล่มนี้ท่านได้จัดโครงสร้างภาพรวมของกรรมและการให้ผลของกรรม โดยจำแนกกรรมทั้ง ๑๒ ประการ จัดเป็นหมวดหมู่ ๓ ประเภท^๙ ดังนี้

ประเภทที่ ๑ กรรมให้ผลตามกาล มี ๔ อย่าง คือ

- ๑) ทิฏฐธรรมเวทนิยกรรม กรรมให้ผลในปัจจุบันชาติ
- ๒) อุปัชฌายเวทนิยกรรม กรรมให้ผลในชาติหน้า
- ๓) อปรปริยายเวทนิยกรรม หรืออปรปริยเวทนิยกรรม กรรมให้ผลในชาติต่อๆ ไป
- ๔) อิโทธิยกรรม คือ กรรมเล็กให้ผล หรือไม่ได้โอกาสให้ผล

ประเภทที่ ๒ กรรมให้ผลตามลำดับกำลัง มี ๔ อย่าง คือ

- ๑) ครุกรรม หรือครุกกรรม กรรมหนัก
- ๒) อาจิณณกรรม หรือพหุลกรรม กรรมทำบ่อยจนเสพคุ้น
- ๓) อาสันนกรรม หรือยथाสันนกรรม กรรมใกล้ตาย
- ๔) กตัตตกรรม หรือกฏัตตวาปนกรรม กรรมสักแต่จะทำ หมายถึง กรรมทำไปโดยไม่รู้

ประเภทที่ ๓ กรรมให้ผลตามหน้าที่ มี ๔ อย่าง คือ

- ๑) ชนกกรรม กรรมทำหน้าที่นำไปเกิด
- ๒) อุปัตถัมภกกรรม กรรมทำหน้าที่สนับสนุน
- ๓) อุปปีฬกกรรม กรรมทำหน้าที่บีบคั้น
- ๔) อุปฆาตกกรรม กรรมทำหน้าที่ตัดรอน

ลำดับของกรรมและวิบากของกรรม ๑๒ อย่างดังกล่าวมานี้ปรากฏเฉพาะแก่กัมมวิปากญาณของพระพุทธเจ้าเท่านั้น ไม่ทั่วไปแก่พระสาวก ส่วนความเป็นไปของกรรมและความเป็นไปของวิบากเป็นความสัมพันธ์เนื่องกันดังพระบาลีว่า^{๑๐}

กมมวิปากา วตตุนติ	วิปาโก กมมสมภโว
กมมา ปุนพภโว	เอว โลโก ปวตตุนติ

แปลความว่า เพราะกรรม วิบากทั้งหลายจึงเป็นไป วิบากเกิดแต่กรรม ภาพใหม่ก็มีเพราะกรรม โลกหมุนเวียนอยู่อย่างนี้ อีกอย่างหนึ่งท่านผู้รู้ทั้งหลายแต่โบราณกล่าวว่า

กมมสส การโก นตถิ	วิปากสส จ เวทโก
สุทฐมมา ปวตตุนติ	เอเวต สมมทสสนิ

ผู้สร้างกรรมไม่มี และผู้เสวยผล ก็ไม่มี ธรรมล้วนๆเป็นไปอย่างเดียว นี้เป็นสัมมาทสสนะ

เอว กมเม วิปาเก จ	วตตมานเ สเหตุเก
พีชรุกขาतिकานว ปุพพา	โกฏิ น นายติ

^๙ สมเด็จพระพุทธปาจารย์(อาจ อาสภมหาเถร) คัมภีร์วิสุทธิมรรคแปล(ไทย), พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๖) หน้า ๙๖๙.

^{๑๐} คัมภีร์วิสุทธิมรรคแปล(ไทย), หน้า ๙๗๑.

เมื่อกรรมและวิบากพร้อมทั้งเหตุเป็นไปอยู่อย่างนี้ ก็ไม่มีใครรู้เบื้องต้นและเบื้องปลาย ดุจ
ไม่มีใครรู้เบื้องต้น เบื้องปลายของเมล็ดพืชและต้นไม้เป็นต้น ฉะนั้น

กมฺมํ นตฺถิ วิปាកมฺหิ ปาโก กมฺเม น วิชชติ

อณฺณมณฺณํ อุโห สฺสฺสญฺญา น จ กมฺมํ วินา ผลํ

กรรมไม่มีอยู่ในวิบาก วิบากก็ไม่มีอยู่ในกรรม กรรมและวิบากทั้งสอง ต่างว่างเปล่าซึ่งกัน
และกัน แต่ปราศจากกรรมเสียแล้ว ผลก็หาไม่มี

ผลเนน สฺสฺสญฺญํ ตํ กมฺมํ ผลํ กมฺเม น วิชชติ

กมฺมณฺจ โข อุปาทย ตโต นิพฺพตฺตี ผลํ

กรรมนั้นว่างเปล่าจากผล ผลก็ไม่มีอยู่ในกรรม แต่เพราะอาศัยกรรมแล ผลจึงเกิดขึ้นจาก
กรรมนั้น

ส่วนในมิลินทปัญหา^{๑๑} เรื่องของกรรมวิบากหรือผลของกรรม พระยามิลินท์ได้ตรัสถาม
และพระนาคเสนเถระได้วิสัชนาถวาย พระเจ้ามิลินท์ ถ้ามถึงผลของกรรมหรือเศษกรรมว่าอยู่ที่ไหน
ให้ผลอย่างไร

พระเจ้ามิลินท์ตรัสถามพระนาคเสนว่า^{๑๒} กรรมวิบาก ที่คนทั้งหลายในโลกนี้ กระทำกุศล
กรรมก็ดี อกุศลกรรมก็ดี กรรมวิบากคือผลแห่งกรรมไปอยู่ที่ไหน พระนาคเสนจึงถวายวิสัชนาว่า ที่คน
ทั้งหลายในโลกนี้ กระทำกุศลกรรมก็ดี อกุศลกรรมก็ดี กรรมวิบากคือผลแห่งกรรมจะไปตั้งอยู่ที่ไหนก็
หาไม่ได้ ย่อมมีปกติติดตามตัวบุคคลผู้เป็นเจ้าของกรรมนั้นไป ประดุจเงาติดตามบุคคลนั้นไปเสมอฉันใด
บุญและบาปอันเป็นวิบากแห่งกรรมก็ย่อมติดตามบุคคลนั้นไป จะได้ตั้งอยู่ในที่แห่งใดก็หาไม่ได้

พระเจ้ามิลินท์จึงตรัสถามต่อว่า พระผู้เป็นเจ้าของกรรมจะชี้ที่อยู่แห่งกรรมได้จริงๆหรือ
แล้วโยมจะรู้ได้อย่างไรว่าผลแห่งกรรมที่บุคคลทำแล้วไปอยู่ที่ไหน ถ้าพระคุณเจ้าชี้ได้ก็จะเป็นการดี ชี้
ไม่ได้ขอถวายพระพร เหตุไรจึงชี้ไม่ได้ ขอจงอ้างเหตุผลให้โยมหายสงสัย ขอถวายพระพร เปรียบ
เหมือนรุกขลดาวัลย์ทั้งหลายที่ยังไม่ได้ผลติดดอกออกผลนั้น ผลของมันไปหลบซ่อนอยู่ที่ไหน มหาบพิตร
ตรัสบอกอาตมาได้หรือไม่ พระคุณเจ้าจะมาให้โยมชี้แจงไม่ว่าอย่างไรก็ไม่มีผลว่าผลไม้นั้นอยู่ที่ไหน โยมจน
ปัญญาที่จะชี้ได้ ขอถวายพระพร พระองค์ไม่ทรงชี้แจงเรื่องนี้ได้ฉันใด อาตมาก็ไม่อาจชี้แจงถึง
กรรมวิบากแห่งบุคคลผู้กระทำการทั้งหลายว่าไปตั้งอยู่ที่ไหนได้จะได้อีกแต่เพียงว่า กรรมวิบากหรือผล
ของกรรมที่บุคคลทำแล้วย่อมติดตามบุคคลนั้นไปเรื่อยไปและเรื่อยไป แต่เมื่อได้กาลเวลาได้โอกาสแล้ว
จึงจะปรากฏออกมาให้ผลแก่บุคคลผู้เป็นเจ้าของกรรมนั้น เปรียบเหมือนดอกและผลแห่งต้นไม้ เมื่อถึง
ฤดูกาลได้โอกาสแล้วจึงจะโผล่ผลติดดอกออกมาให้เห็น ฉะนั้นผลกรรมนั้นไปอยู่ที่ไหน

สมเด็จพระเจ้ามิลินท์ถามพระนาคเสนว่า ข้าแต่พระนาคเสนผู้ปรีชาญาณ มหาชนคน
ทั้งหลายกระทำการกุศลก็ดี กระทำการอกุศลก็ดีในโลกนี้ ผลกรรมนั้นไปอยู่ที่ไหน

พระนาคเสนจึงวิสัชนาว่า ขอถวายพระพรบพิตรพระราชสมภารบุคคลกระทำการบุญการ
บาป การบุญการบาปนั้นจะได้ตั้งอยู่ที่ไหนหาไม่ได้ กรรมนั้นก็ตามไปอุปมาฉันใดเล่า ดุจเงา มีปรกติ

^{๑๑} <http://84000.org/tipitaka/milin/milin.php?i=46>

^{๑๒} มิลินท.(ไทย) ๑๒๖ - ๑๒๗.

ไปตามตัว จะกระทำไว้ซึ่งกรรมอันดีและชั่ว กรรมนั้นก็ตามตัวผู้นั้นไป จะได้อยู่ที่ไหนหาได้ ขอถวายพระพร

สมเด็จพระเจ้ามิลินท์ตรัสถามว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า พระผู้เป็นเจ้าอาจสามารถจะชี้ตัวกรรมออกให้เห็นได้หรือประการใด ชี้ไม่ได้ นิมนต์พระผู้เป็นเจ้าอุปมาให้แจ้งก่อน

พระนาคเสนถวายพระพรอุปมาว่า ขอถวายพระพรเปรียบปานดุจรุกขาลดาวัลย์ทั้งหลายที่ยังมิได้ผลดอกออกผลนั้น ผลไปอยู่ข้างไหนเล่า พระราชสมภารอาจจะชี้บอกแก่อาตมาบ้างจะได้หรือไม่ได้

สมเด็จพระเจ้ามิลินท์แก้วว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า พระผู้เป็นเจ้าจะมาให้โยมชี้ซึ่งไม้อันยังไม่มีผล ว่าผลไม้นั้นจะไปอยู่ที่ไหน โยมนี่มีอาจจะชี้ให้พระผู้เป็นเจ้าดูได้

พระนาคเสนจึงอุปมาต่ออุปมาว่า ขอถวายพระพรบพิตรพระราชสมภารผู้ประเสริฐ อาตมาจะให้ชี้ซึ่งต้นไม้ที่ยังไม่ผลดอกออกผล มีแต่ต้นเปล่าๆ ว่าดอกกลุ่มนั้นมีอยู่ที่ไหนมหาบพิตรมี อาจจะทำให้อาตมาเห็นได้ ฉันทก็ดี อาตมานี้ก็มีอาจจะชี้ซึ่งกรรมของบุคคลทั้งหลายนั้นได้ ว่าผลกรรมไปตั้งอยู่ในที่นั้นๆ เหมือนกับมหาบพิตรอันมีอาจจะชี้ซึ่งผลไม้มันที่ยังไม่เกิดที่ต้นไม้อันยังไม่มีผลได้ เมื่อตนกระทำไว้ซึ่งกรรมนั้นๆ ก็ติดตามผู้นั้นไป แม้มิได้ปฏิสนธิตราบใด ก็จะไปจากกรรมตราบนั้น

การกระทำกรรมต่างๆกัน

สมเด็จพระเจ้ามิลินท์ตรัสถามนาคเสน ว่า มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาในโลกนี้มีได้เสมอกัน บางคนมีอายุน้อย บางคนเกิดมามีอายุยืน บางคนมีอาพาธเจ็บป่วยมาก บางคนมีอาพาธเจ็บป่วยน้อย บางคนมีผิวพรรณวรรณะอันทราม คนอื่นบางพวกมีผิวพรรณวรรณะอันงาม บางพวกมีอายุภาพน้อย บางพวกมีศักดิ์ฐานะมาก บางพวกมีสมบัติน้อย บางพวกมีสมบัติมาก คนอื่นบางพวกมีสกุลอันต่ำ คนอื่นบางพวกมีสกุลอันสูง คนอื่นบางพวกมีปัญหาอันน้อย บางพวกมีปัญหาพิเศษ ด้วยเหตุใดน

พระนาคเสนจึงวิสัชนาว่า ขอถวายพระพร ต้นไม้ทั้งหลายอันเกิดมา ไม่เสมอกัน ต้นอื่นบางต้นขมขื่น ต้นอื่นบางต้นมีดีร้ายกาย ต้นอื่นบาง ต้นมีอ่อนผัด รุกขชาติบางต้นหวาน เหตุการณ์เป็นไฉน

สมเด็จพระเจ้ามิลินท์ตรัสว่า รุกขชาติเหล่านี้เป็นด้วยพืชต่างๆ กัน

พระนาคเสนมีเถระวาจาว่า อันใดก็ดี มหาราช คนทั้งหลายนี้เกิดมาไม่เหมือนกัน เพราะกุศลกุศลกรรมกระทำไว้ต่างๆ กัน สมด้วยพระพุทธานุภาพสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ดังนี้ :- กम्मสสกา สตตะตา กम्मทายาทา กम्मโยนี กम्मพณฺฐุ กम्मปฏิสฺสรณา กम्म สุตเตวิภชฺชติ ยทิทํ หีนบุปฺภิมิตตยาติ

อันว่าสัตว์โลกทั้งหลายอันจะเกิดมาในโลกนี้มีลักษณะต่างๆ กันโดยประภท เหตุว่าเพราะผลกรรมที่ตนได้กระทำไว้ บางพวกก็มีกรรมเป็นเชื้อสาย บางพวกก็มีกรรมเป็นกำเนิด บางพวกก็มีกรรมเป็นเผ่าพงศ์วงศ์ บางพวกก็มีกรรมเป็นที่พึ่ง ตกว่ากุศลกรรมและอกุศลกรรมสองจำพวกนี้แบ่งสัตว์ให้เป็นสองจำพวกออกไป ให้เป็นหีนะจำพวก ๑ ให้เป็นประณีตะจำพวก ๑ คือแต่งดีแต่งชั่ว ที่ฝ่ายกุศลก็แต่งให้ดี ที่ฝ่ายอกุศลก็แต่งให้ชั่วช้ำ นี่แหละพุทธานุภาพโปรดไว้ดังนี้

การกระทำกรรมของคนทั้งรู้และไม่รู้

สมเด็จพระเจ้ามิลินท์ตรัสว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้านาคเสน บุคคลผู้หนึ่งรู้ว่าบาปกรรมแล้ว กระทำบาปกรรม บุคคลผู้หนึ่งไม่รู้ว่าบาปกรรม มากระทำบาปกรรมนี้ คนทั้งสองนี้จะได้ทน

ทุกขเวทนา ข้างไหนจะได้เวทนามากกว่ากัน ข้างรู้บาปกรรมนี้จะให้ไปอบายรู้อยู่แล้วและกระทำนี้ จะได้ผลวิบากมากหรือ หรือว่าไม่รู้บาปกรรมนี้จะให้ไปอบายและมาชวนชวยกระทำบาปกรรมนั้น ได้เสวยวิบากมา โยมยังสงสัย นิมนต์วิสัญญานให้แจ้งก่อน

พระนาคเสนจึงถวายพระพรว่า มหาบพิตร คนที่ไม่รู้บาปกรรมกระทำบาปกรรมนั้นได้เสวยทุกขเวทนามาก บุคคลที่รู้ว่าบาปกรรมกระทำบาปกรรมนั้น ได้เสวยทุกขเวทนาน้อย ขอถวายพระพร สมเด็จพระเจ้ามิลินท์ ตรัสว่า ข้าแต่พระนาคเสนผู้เจริญ ธรรมดาว่าราชบุรุษราชอำมาตย์ของโยมนี่ ที่ใครรู้แล้วว่ากระทำกรรมอย่างนี้มีโทษกฏหมายห้าม ไม่เกรงขามขึ้นกระทำความชั่วเป็นบาปกรรมอันลามกมิดินี้ ต้องลงโทษเป็นทวิคุณ โยมนี่เข้าใจว่ารู้อเองกระทำเองนี้ ได้เสวยทุกขเวทนานะพระผู้เป็นเจ้าของ พระผู้เป็นเจ้าของรู้อเองทำเองข้างฝ่ายอกุศลได้เสวยผลน้อยนี้ เป็นเหตุไฉน นิมนต์วิสัญญานให้แจ้งก่อน

พระนาคเสนจึงมีเถรวาจาว่า มหาบพิตร อาตมาจะวิสัญญานให้พระราชสมภารเจ้าฟัง เปรียบดุจบุรุษชายผู้หนึ่งรู้ว่าก้อนเหล็กแดงอันร้อน บุรุษชายนั้นจับก้อนเหล็กแดงนั้นเข้า บุรุษผู้หนึ่งเล่าเถลือเถลน ไม่รู้ว่าก้อนเหล็กแดงนั้นร้อนรน ชายคนนั้นไปจับก้อนเหล็กแดงนั้นเข้าตกรบพิตรพระราชสมภารเจ้า คนทั้งสองซึ่งจับก้อนเหล็กแดงเข้านั้นใครจะร้อนกว่ากัน

สมเด็จเจ้ามิลินท์ตรัสว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้านาคเสน พระผู้เป็นเจ้านัฉลาด ชายที่ประมาทไม่ทันดูไม่รู้ จับเข้านั้นแหละร้อนมาก นะพระผู้เป็นเจ้า

พระนาคเสนจึงถวายพระพรว่า ฉันทเฒ่า มหาบพิตรผู้ประเสริฐ บุคคลที่ละเมิดไม่รู้จักว่าบาปกรรมกระทำอกุศลนั้นแหละได้บาปมากนัก เหมือนกันกับบุคคลไม่รู้จู้เข้าไปจับเอาก้อนเหล็กแดงนั้น

สมเด็จเจ้ามิลินท์เล่าว่าข้าแต่พระนาคเสน พระผู้เป็นเจ้าว่าไว้กับโยมแต่ก่อนนั้นว่า บุคคลจำพวกใดไม่รู้จักบาปกรรม และกระทำบาปกรรมมีปามาติบาตเป็นต้นได้บาปมาก แล้วกลับว่ามีพระพุทธรูปภาตรัสไว้ในวินัยบัญญัติว่า พระภิกษุกระทำกรรมด้วยไม่รู้หาอาบัติมิได้ ตกว่าคำทั้งสองไม่ต่างกัน จะเชื่อเอาคำที่ว่าไม่รู้กระทำกรรมหาอาบัติมิได้นี้ คำเดิมที่ว่าบุคคลไม่รู้ กระทำบาปกรรม ได้บาปกรรมมากก็จะผิด ครั้นจะเชื่อเอาคำเดิมว่า บุคคลไม่รู้กระทำบาปกรรมได้บาปกรรมมากนี้ คำภายหลัง ว่าพระภิกษุไม่รู้กระทำบาปกรรมหาอาบัติมิได้ก็จะผิด อันว่าปริศยานี้เป็น เหมือนทางไกลสุดโสดแสนยากที่จะจร ดุจสาครมหาสมุทรสุดที่จะข้ามฝั่งได้ ปัญหาอันเคลือบแคลงเป็นที่สงสัยนักหนา มาถึงพระผู้เป็นเจ้า พระผู้เป็นเจ้าจงวิสัญญานในกาลบัดนี้

พระนาคเสนตอบว่า ขอถวายพระพร สมเด็จพระศาสดาประทานไว้ว่า บุคคลผู้ใดมิได้รู้จักบาปกรรม มากกระทำบาปกรรมได้บาปกรรมมาก มีพระพุทธรูปภาตรัสไว้ในวินัยว่า ภิกษุไม่รู้และกระทำซึ่งกรรมนั้นหาอาบัติมิได้ ความทั้งสองนี้ มีอรรถแปลกกัน คำที่ว่าไม่รู้หาอาบัติมิได้นั้นคือ ภิกษุกระทำซึ่งกรรมอันใด ด้วยจิตมิได้มีสัญญารู้เห็น คือ มิได้สำคัญ ไม่ทันรู้สีกว่าสัญญาวิโมกข์ สมเด็จพระบรมโลกนาถเจ้า ปรรณนาเอาสัญญาวิโมกข์นั้น จึงบัญญัติว่าพระภิกษุไม่สำคัญไม่ทันรู้กระทำกรรมหาอาบัติมิได้ ต่างกันกับตรัสไว้ในพระสูตรที่ว่าบุคคลไม่รู้จักว่าบาปกรรม ทำบาปกรรมได้บาปกรรม ได้บาปมาก จะได้เถียงกันหาบมิได้ บพิตรพระราชสมภารเจ้าฟังเข้าพระทัยด้วยประการดังนี้

สมเด็จพระเจ้ามิลินท์เล่าว่า ข้าแต่พระนาคเสน อนึ่ง มีพระพุทธรูปกาประภาชยกพระโมคคัลลานะหุติยสาวกว่า ภิกษุทั้งหลาย แต่บรรดาสาวกฝ่ายมีฤทธิ์นี้ และสาวกผู้ใดที่จะมีฤทธิ์ ยิ่งกว่าพระโมคคัลลานะนี้หาไม่ได้ พระโมคคัลลานะนี้ประเสริฐด้วยฤทธิ์แล้ว ทำไมจึงไม่สู้รบโจร ปล่อยให้โจรตีจนศีรษะแตกกระดูกหักละเอียดปนปี้จนต้องปรินิพพาน โจรมีฤทธิ์ไปกว่าพระโมคคัลลานะหรือ ถ้าพระโมคคัลลานะมีฤทธิ์แล้วที่ไหนโจรจะตีได้ น่าสงสัยนักหนา ปัญหานี้ นิมนต์พระผู้เป็นเจ้าของโปรดวิชันนาไปให้โยมแจ้งในกาลบัดนี้

พระนาคเสนจึงวิชันนาว่า ขอถวายพระพร พระพุทธรูปกา จะเป็นสองหาไม่ได้ ตรัสประทานธรรมเทศนาอจินไตยไว้ ๒ ประการ คือโลกุตระฤทธิ์นี้ประการ ๑ กรรมวิบากฤทธิ์นั้นประการ ๑ ฤทธิ์ทั้งสองนี้ เป็นอจินไตย ไม่ควรจะพึงคิดเลย โลกุตระฤทธิ์นี้เป็นฤทธิ์ของพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้าและพระอรหันต์เจ้าทั้งหลาย โลกุตระฤทธิ์นี้ อุบัติวอันตรรายอื่นๆ มีอาจย่ำยีได้ แต่จะสู้กรรมวิบากฤทธิ์ จะยังวิบากฤทธิ์ให้อันตรธานหายนั้น กระทำไม่ได้ กรรมวิบากฤทธิ์นั้น คือฤทธิ์แห่งผลกุศลากุศลกรรม อันผลแห่งกุศลากุศลกรรมนี้ ถึงผู้ใดจะมีฤทธิ์เทียบพระสัมพันธัญญ์ก็มิอาจสู้ได้ โลกุตระฤทธิ์เหมือนผลมะขวิด ครั้นต้องกันเข้า ข้างผลมะขวิดก็แตกทำลาย ถ้ามีฉะนั้น ดุจดั่งไม้มะม่วงกับผลมะม่วง เมื่อตกต่อกัน ผลก็ทำลายไป ฉันทใดก็ดีโลกุตระฤทธิ์นี้อ่อน มิอาจจะสู้กรรมวิบากฤทธิ์ได้ คือผลกรรมนี้แรงกว่า เหตุฉะนี้ พระมหาโมคคัลลานะเจ้าจึงสู้กรรมวิบากฤทธิ์สู้แรงกรรมไม่ได้ด้วยพระโมคคัลลานะเจ้าได้กระทำไว้แต่ก่อนครั้งหนึ่งเมื่อบารมีพระผู้เป็นเจ้าของอันอยู่นั้น เป็นบุรุษเลี้ยงมารดา มารดาตามืด ตกวามารดากับภรรยาไม่เข้ากัน ฝ่ายวามารยานั้น ตั้งแต่จะยุยงใส่โทษมารดา รอนว่าแก่บุรุษผู้นั้น ให้บุรุษนั้นไปปล่อยมารดาเสียในมรคาอันกันดาร บุรุษสามีนั้นหลงด้วยกลมารยา ก็พามารดาขึ้นสู่เกวียนอันเทียมด้วยโค ขับเข็นมาถึงมรคากันดาร มารดาสีตามืด บุรุษนั้นก็กระทำกริยาให้เหมือนโจรตี ส่วนมารดาตามืดมีจิตนั้นสะดุ้งหวาดหวั่นสำคัญว่า โจรจริง จึงร้องว่า ตาต ดูรานะลูกเอ๋ย เอาตัวรอดเถิด มารดานี้แก่แล้ว ตามที่มารดาเกิดลูกเอ๋ย ไปให้พ้น ตกวามารดาได้ฟังคำมารดา ก็คิดถึงคุณมารดาพามารดามาเลี้ยงไว้ดูจกกาลก่อน ได้กระทำกรรมหลอกหลอนประทุษร้ายมารดาไว้เท่านี้ ก็เป็นเวรตามตนมาทุกๆชาติ แต่โจรตีตายมานี้หลายชาติกำหนดถึงห้าร้อยชาติ トラบเท่าปัจฉิมชาติเป็นพระมหาโมคคัลลานะ เหตุตั้งนี้พระโมคคัลลานะเจ้าถึงทรงไว้ซึ่งโลกุตระฤทธิ์ ก็มีอาจสู้รบป้องกันโจรได้ มหิยา ราชาโน เปรียบเหมือนบรมกษัตริย์ทั้งหลายในพื้นพิภพปฐพี มีอานุภาพแผ่ไปแก่เสนาข้าราชการทั้งปวง ข้าราชการผู้ใดผู้หนึ่งมิอาจสู้รบราชฤทธิ์ได้ และบรมกษัตริย์นั้น เมื่อคราวสิ้นบุญแล้ว กรรมมาถึงก็มีอาจสู้รบต้านทานซึ่งกรรมนั้นได้ ถ้ามีฉะนั้นอุปไมยดุจบุรุษผู้หนึ่งกระทำซึ่งความชั่วคือกระทำตัวเป็นโจรปล้นสะดม ญาติพี่น้องบิดามารดาพี่น้องจะกระทำโทษได้ กระทำโทษแก่บุรุษผู้นั้นได้ก็แต่พระมหากษัตริย์ ญาติบิดามารดาที่ป่านาลุงนั้น มิอาจป้องกันตามทันเข้าเมื่อใด ก็มีอาจสู้กรรมได้เปรียบเหมือนดั่งนั้น ไซ้ว่าฤทธิ์โจรอันตินั้นจะมากกว่าฤทธิ์พระโมคคัลลานะ นี้หาได้บพิตรจงเข้าพระทัยด้วยประการดังนี้

พระเจ้ามิลินท์ ข้าแต่พระนาคเสน ธรรมชาติทั้งหลายเหล่านี้ที่เกิดแต่กรรมก็ดี เกิดแต่เหตุก็ดี เกิดแต่ธาตุก็ดี จะได้แก่สิ่งดังกฎ ธรรมชาติอันมิได้เกิดแต่กรรมและเหตุและธาตุนั้นได้แก่สิ่งดังกฎ

พระนาคเสนจึงถวายพระพรว่า มหาราช แต่บรรดาสัตว์ที่ประกอบไปด้วยเจตนาเหล่าใดเหล่าหนึ่งนั้นเกิดแต่กรรมสิ้น อันว่าต้นไม้และเครือเขาเถาวัลย์ที่เป็นพืชคามและภูตคามนั้นเกิดแต่เหตุภูเขา แผ่นดิน น้ำ ลม และไฟทั้งหลายนี้เกิดแต่ธาตุ ยิ่งธรรมชาติอีก ๒ ประการ คืออากาศและพระ

นิพพานมิได้เกิดแต่กรรมแต่เหตุแต่ฤดู อันพระนิพพานนี้จะว่าเกิดแต่กรรมหรือแต่เหตุหรือแต่ฤดูก็ไม่ได้ จะว่าบังเกิดขึ้น

แล้วหรือยังมีได้บังเกิดขึ้น หรือเป็นสิ่งที่พึงให้บังเกิดขึ้นก็ไม่ได้ และไม่ใช่อดีตไม่เป็นอนาคตไม่เป็นปัจจุบัน บุคคลจะพึงรู้ได้ด้วยจักขุ โสตะ ฆานะ ชิวหา กาย อินทรีย์ทั้ง ๕ นี้ก็หามิได้ รู้ได้ด้วยใจอย่างเดียว และรู้ได้แต่พระอริยสาวกผู้ปฏิบัติชอบ ซึ่งอาศัยเห็นได้ด้วยปัญญาอันบริสุทธิ์เท่านั้น ขอถวายพระพร สมเด็จพระเจ้ามิลินท์ทรงโสมนัสตรัสว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าผู้เจริญ ปัญหานี้พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าวิสิขณาได้ถูกต้องทุกประการ

จากหลักฐานดังกล่าวมานี้ บุคคลได้สั่งสมกรรมอย่างไร ก็ย่อมได้รับผลกรรมที่ตนสั่งสมนั้น เมื่อกระแสนแห่งกรรมนำไปสู่สภาพอย่างไร ย่อมได้รับสภาพอย่างนั้น เพราะผลของกรรมย่อมเป็นไปตามเงื่อนไขแห่งเหตุปัจจัย ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงสอนให้สั่งสมแต่กรรมดี เพื่อจะเป็นวิถีทางสู่ความสิ้นกรรม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ถ้าท่านทั้งหลายกลัวต่อความทุกข์ ถ้าความทุกข์ไม่เป็นที่รักของท่านทั้งหลายแล้วไซ้ ท่านทั้งหลายอย่าได้ ทำบาปกรรม ทั้งในที่แจ้งหรือในที่ลับ ถ้าท่านจักทำหรือทำอยู่ซึ่งบาปกรรมไซ้ ท่านทั้งหลาย แม้จะหนีไปก็ไม่พ้นไปจากความทุกข์ได้เลย” ^{๑๓}

กฎแห่งกรรมที่ปรากฏในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงการมีอำนาจครอบคลุมวิถีชีวิตของมวลมนุษยชาติ ผู้ประกอบการใด ๆ ใ้ไม่ว่าจะเป็นกรรมดีหรือชั่ว ก็ย่อมจะได้รับผลของกรรมนั้นอย่างยุติธรรม การที่เรามีชีวิตอยู่ในปัจจุบันนี้ เปรียบเสมือนอยู่ในสนามแห่งการเลือกสรรคแห่งการสร้างกรรมและเป็นสนามที่ซึ่งผลของกรรมที่มวลมนุษยชาติได้สร้างกรรมไว้แต่ในชาติปางก่อน (กรรมเก่า) จึงส่งผลให้เมื่อตามมาทัน โดยกรรมนี้จะทำหน้าที่ของตนอยู่ตลอดเวลาโดยไม่ละเว้นทั้งผู้ที่กระทำดี จะได้รับผลดีเป็นสิ่งตอบแทนและผู้ที่ทำชั่ว ก็จะได้รับผลชั่วเป็นสิ่งตอบแทน

^{๑๓} ชุ.อุ.อ.(ไทย) ๑๔/๒๕/๑๑๕/๑๓๐., สุปปพุทธี ๔๔/๔๗๔.

บทที่ ๓

การทำกรรมของพระโพธิสัตว์

การวิจัยในบทนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาของพระโพธิสัตว์ในพระชาติที่ทรงได้รับการพยากรณ์จากพระพุทธเจ้าและการกระทำกรรมของพระโพธิสัตว์

พระโพธิสัตว์ คือ บุคคลที่ปรารถนาเพื่อจะเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต โดยได้ทำความดีอันยิ่งใหญ่ในสำนักของพระพุทธเจ้ามาแล้วถึง ๒๔ พระองค์ มีพระที่ปึงกรพุทธเจ้าเป็นต้นทรงได้รับการพยากรณ์ว่า ในอนาคตจักได้เป็นพระพุทธเจ้า ได้ทรงบำเพ็ญพุทธการกกรรม มีทานบารมีเป็นต้น พุทธการกกรรมนั้น มี ๘ ประการคือ^๑

๑. มนุสสัตตะ เป็นมนุษย์ความปรารถนาย่อมสำเร็จ แก่ผู้ตั้งอยู่ในอัทธภาพเป็นมนุษย์เท่านั้น แล้วปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้า ย่อมไม่สำเร็จแก่สัตว์ทั้งหลายที่ตั้งอยู่ในชาตินาคเป็นต้น

๒. ลิงคสัมปัตติ เกิดเป็นชายความปรารถนาย่อมสำเร็จแก่ผู้แม้อยู่ในอัทธภาพเป็นมนุษย์ ก็ต้องตั้งอยู่ในเพศชายเท่านั้น ย่อมไม่สำเร็จแก่หญิงหรือบัณฑิตคนไม่มีเพศและคนสองเพศ เพราะเหตุไร เพราะลักษณะไม่บริบูรณ์ จริ่งตั้งที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ข้อที่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นสตรี ไม่เป็นฐานะ ไม่เป็นโอกาสพึงทราบความพิศดารเอาเองเกิด เพราะฉะนั้น ความปรารถนาย่อมไม่สำเร็จ แม้แก่ผู้มีชาติเป็นมนุษย์แต่ตั้งอยู่ในเพศสตรี

๓. เหตุ สามารถสำเร็จเป็นพระอรหันต์ได้ในชาตินั้นความปรารถนาย่อมสำเร็จแม้แก่บุรุษ ที่ถึงพร้อมด้วยเหตุ เพื่อบรรลุพระอรหันต์ในอัทธภาพนั้นได้เท่านั้น ไม่สำเร็จแก่บุรุษนอกจากนี้

๔. สัตถารทัสสนะ ได้พบพระพุทธเจ้าถ้าบุรุษปรารถนาในสำนักของพระพุทธเจ้าซึ่งยังทรงพระชนมชีพอยู่เท่านั้น ความปรารถนาจึงจะสำเร็จความปรารถนาในพระผู้มีพระภาคเจ้าซึ่งเสด็จปรินิพพานแล้ว หรือ ที่สำนักพระเจดีย์หรือที่โคนโพธิพฤกษ์ หรือที่พระพุทธปฏิมา หรือในสำนักของพระปัจเจกพุทธเจ้าและพุทธสาวก ย่อมไม่สำเร็จ เพราะเหตุไร เพราะพระปัจเจกพุทธเจ้าและพุทธสาวก ไม่สามารถที่จะรู้ถึงภัพสัตว์และอภัพสัตว์แล้วกำหนดด้วยญาณเป็นเครื่องกำหนดกรรมและวิบากแล้วพยากรณ์ได้ เพราะฉะนั้น ความปรารถนาจึงสำเร็จได้ในสำนักของพระพุทธเจ้าเท่านั้น.

๕. ปัพพชา ได้ออกบวชความปรารถนา ย่อมสำเร็จแม้แก่ผู้ปรารถนาในสำนักของพระผู้มีพระภาคพุทธเจ้า หรือต้องบวชในดาบสทั้งหลายจำพวกที่เป็นกัมมกิริยาที่หรือในภิกษุทั้งหลายเท่านั้น เพราะเหตุไร เพราะว่าพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย ที่เป็นบรรพชิตเท่านั้นจึงบรรลุพระสัมโพธิญาณได้ที่เป็นคฤหัสถ์ บรรลุไม่ได้ เพราะฉะนั้น จึงต้องเป็นบรรพชิตเท่านั้น แม้ในกาลตั้งปณิธานความปรารถนามาแต่ต้น.

^๑ ขุ.พุทธ.(ไทย) ๗๓/๑๙๑.

๖. คุณสมบัติ สมบูรณ์ด้วยสมบัติ ๘ อภิญญา ๕ปรารถนาย่อมสำเร็จ แม้แก่บรรพชิตผู้ได้สมบัติ ๘ มีอภิญญา ๕ เท่านั้น แต่ไม่สำเร็จแก่ผู้เว้นจากคุณสมบัตินี้ เพราะเหตุไร เพราะคนไร้คุณสมบัติไม่มีโพธิญาณนั้น

๗. อธิการ ยอมสละชีวิตตนเพื่อพระพุทธเจ้าได้ผู้ใดแม้ถึงพร้อมด้วยคุณ ก็ยังเสียสละชีวิตตนเพื่อพระพุทธเจ้าทั้งหลายได้ ความปรารถนาย่อมสำเร็จแก่ผู้นั้น ซึ่งพร้อมแล้วด้วยอธิการนี้เท่านั้น ไม่สำเร็จแก่คนนอกจากนี้

๘. ฉันทตา มีฉันทะ วิริยะ อุตสาหะ แสงหาอย่างใหญ่ เพื่อประโยชน์แก่พุทธการกธรรมทั้งหลายผู้ใดแม้ถึงพร้อมแล้วด้วยอภิญหาร ก็มีฉันทะ พยายาม อุตสาหะ แสงหาอย่างใหญ่ เพื่อประโยชน์แก่พุทธการกธรรมทั้งหลาย ความปรารถนาย่อมสำเร็จแก่ผู้นั้นเท่านั้น ไม่สำเร็จแก่คนนอกจากนี้

๓.๑ บารมีธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้า

พระโพธิสัตว์ทุกพระองค์ หลังจากที่ได้รับพุทธพยากรณ์ครั้งแรกว่า ท่านจะได้เป็นพระพุทธเจ้าแน่แท้ในอนาคต แล้วก็พิจารณา พุทธการกธรรม (ธรรมที่ทำให้เป็นพระพุทธเจ้า) ซึ่งพระโพธิสัตว์องค์ก่อนๆ ได้บำเพ็ญมาแล้ว ว่ามีอะไรบ้าง และจะต้องบำเพ็ญหรือปฏิบัติต่อข้อธรรมแต่ละข้ออย่างไร พระโพธิสัตว์จะพิจารณาพุทธการกธรรมทีละข้อๆ เมื่อพิจารณาจบแต่ละข้อ ก็จะหาต่อไปว่า ยังมีธรรมข้ออื่นที่ต้องบำเพ็ญอีกหรือไม่ ถ้าพบว่ามีอีก ก็จะพิจารณาต่อไปอีก จนครบทั้งหมด ๑๐ ข้อ ซึ่งก็คือ บารมี ๑๐ หรือ ทศบารมี นั่นเอง พุทธการกธรรมที่พระโพธิสัตว์พิจารณา และเห็นว่าเป็นธรรมที่ต้องบำเพ็ญเพื่อความเป็นพระพุทธเจ้า มีดังนี้

๑. ทานบารมี ในข้อนี้พระโพธิสัตว์จะตั้งใจว่า นับแต่ขึ้นไป เราพึงบำเพ็ญทานบารมี เหมือนอย่าง หม้อน้ำที่มีน้ำเต็มแล้วคว่ำลง หม้อน้ำนี้ย่อมคายน้ำออกจนหมดสิ้นฉันใด เราก็พึงให้ทานแก่ยากจกโดยไม่มีส่วนเหลือฉันนั้น

๒. ศีลบารมี ใน ข้อนี้พระโพธิสัตว์จะตั้งใจว่า นับแต่ขึ้นไป เราพึงบำเพ็ญศีลบารมี เหมือนอย่าง จามรี ชื่อว่าจามรีย่อมไม่อาลัยแม้ชีวิต รักษาพวงหางของตนฉันใด เราก็พึงรักษาศีล โดยไม่อาลัยแม้ชีวิตฉันนั้น

๓. เนกขัมมบารมี ในข้อนี้พระโพธิสัตว์จะตั้งใจว่า นับแต่ขึ้นไปเราพึงบำเพ็ญเนกขัมมบารมี เหมือนอย่าง นักโทษ ที่ถูกขังและได้รับทุกข์ทรมานในเรือนจำเป็นเวลานาน เขาผู้นั้นย่อมไม่อยากอยู่ในเรือนจำ ต้องการพ้นออกไปฉันใด เราก็พึงเห็นภพทั้งปวงเป็นเสมือนเรือนจำ อยากพ้นไปจากภพทั้งปวงด้วยการมุ่งสู่เนกขัมมะฉันนั้น

๔. ปัญญาบารมี ในข้อนี้พระโพธิสัตว์จะตั้งใจว่า นับแต่ขึ้นไป เราพึงบำเพ็ญปัญญาบารมี เหมือนอย่าง พระภิกษุ พระภิกษุเมื่อออกบิณฑบาตโดยไม่เลือกตระกูลว่าจะมีฐานะสูง ต่ำ หรือปานกลาง ย่อมได้อาหารเพียงพอแก่อัตภาพฉันใด เราก็พึงเข้าไปหาบัณฑิตทุกท่าน เพื่อถามปัญหาฉันนั้น

๕. วิริยะบารมี ในข้อนี้พระโพธิสัตว์จะตั้งใจว่า นับแต่ขึ้นไป เราพึงบำเพ็ญวิริยะบารมี เหมือนอย่าง พญาราชสีห์ ชื่อว่าพญาราชสีห์ย่อมมีความเพียร ไม่ย่อหย่อนในอิริยาบถทุกเมื่อฉันใด เราก็พึงมีความเพียรอันมั่นคงในภพทั้งปวงฉันนั้น

๖. ขันติบารมี ในข้อนี้พระโพธิสัตว์จะตั้งใจว่า นับแต่จะไป เราพึงบำเพ็ญขันติบารมี เหมือนอย่าง แผ่นดิน ชื่อว่าแผ่นดินยอมทนได้ต่อสิ่งของที่มีผู้ทิ้งลงไป ไม่ว่าจะสะอาดหรือสกปรกฉันใด เราก็พึงเป็นผู้อดทนต่อการยกย่องและการดูหมิ่นของคนทั้งปวงได้ฉันนั้น

๗. สัจจบารมี ในข้อนี้พระโพธิสัตว์จะตั้งใจว่า นับแต่จะไป เราพึงบำเพ็ญสัจจบารมี เหมือนอย่าง ดาวประกายพรึก ชื่อว่าดาวประกายพรึกยอมไม่หลีกออกไปทางอื่น โคจรอยู่เฉพาะในทางของตนฉันใด เราก็พึงไม่ก้าวล่วงจากวิถีในสัจจะ พุทแต่ความจริงฉันนั้น

๘. อธิษฐานบารมี ในข้อนี้พระโพธิสัตว์จะตั้งใจว่า นับแต่จะไปเราพึงบำเพ็ญอธิษฐานบารมี เหมือนอย่าง ภูผาหิน ชื่อว่าภูผาหินยอมตั้งมั่นอยู่ได้ ไม่หวั่นไหวด้วยแรงลมฉันใด เราก็จึงเป็นผู้ตั้งมั่นไม่คลอนแคลนในอธิษฐานบารมีฉันนั้น

๙. เมตตาบารมี ในข้อนี้พระโพธิสัตว์จะตั้งใจว่า นับแต่จะไป เราพึงบำเพ็ญเมตตาบารมี เหมือนอย่าง น้ำ ชื่อว่าน้ำยอมทำให้รู้สึกและชำระฝุ่นผงทั้งแก่คนดีและคนไม่ดีเสมอกันฉันใด เราก็พึงแผ่เมตตาทั้งแก่คนที่ทำประโยชน์และคนที่ไม่ได้ทำประโยชน์เสมอกันฉันนั้น

๑๐. อุเบกขาบารมี ในข้อนี้พระโพธิสัตว์จะตั้งใจว่า นับแต่จะไปเราพึงบำเพ็ญอุเบกขาบารมี เหมือนอย่าง แผ่นดิน ชื่อว่าแผ่นดินยอมวางเฉย ไม่รู้สึกยินดียินร้ายต่อสิ่งของที่มีผู้ทิ้งลงไป ไม่ว่าจะสะอาดหรือไม่สะอาดฉันใด เราก็พึงเป็นผู้วางเฉย มีใจเสมอกันทั้งในความสุขและความทุกข์ฉันนั้น

๓.๒ พระโพธิสัตว์ในพระชาติที่ทรงได้รับการพยากรณ์จากพระพุทธเจ้า

สมัยพระที่ปังกรพุทธเจ้า^๒

พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นสุเมธดาบส ก็มีความประสงค์ที่จะสร้างบุญกุศล แต่องค์สมเด็จพระสมมาสัมพุทธเจ้า จึงขอแบ่งที่มาส่วหนึ่งจากชาวบ้านที่กำลังทำถนน ชาวบ้านก็แบ่งให้ที่ส่วนหนึ่ง สุเมธดาบสมีความปีติยินดีเป็นอย่างยิ่ง จึงนำดินขนทราย มาทำทางดำเนินให้ราบเรียบ แต่ตรงส่วนที่สุเมธดาบสทำนั้นเป็นหลุมเป็นบ่อมีน้ำขัง สุเมธดาบสทำทางเกือบเสร็จแล้ว เหลือพื้นที่เพียง ๑ ช่วงตัวที่ยังมีน้ำขังอยู่ และพระพุทธองค์ก็กำลังเสด็จมา ซึ่งจะขุดดินทรายมาถมก็ไม่ทันการณ์ จึงเอาลำตัวนอนคว่ำปิดช่องที่น้ำขังนั้น ก็มีจิตจินตนาการด้วยความปีติยินดีไปว่า “เราได้ทำมหากุศลนี้แก่พระพุทธองค์ และเหล่าพระสาวก เพื่อประสงค์ให้ตรัสรู้ เป็นดังพระพุทธองค์ในภายหน้า” ขณะนั้นพระที่ปังกรพุทธเจ้าทรงเสด็จมาถึงเบื้องหน้า แม้สุเมธดาบส จ้องตาตรวจดูพระอัฐภาพของพระผู้มีพระภาคเจ้าที่ปังกร ผู้เสด็จมาตามทางที่เขาประดับตกแต่งแล้วนั้น ซึ่งประดับด้วยมหาปฐิสลักษณะ ๓๒ ประการ ฉาบด้วยอนุพยัญชนะ ๘๐ ล้อมด้วยพระรัศมีวาหนหนึ่งมีสิริเหมือนแก้วมณีสีดอกอินทนิล กำลังเปล่งพระพุทธรัตติมีพรรณณะ ๖ ประคุดสายฟ้าแลบมีประการต่าง ๆ ในอากาศ มีพระรูปพระโฉมงดงามแล้วคิดว่าวันนี้ เราสละชีวิตเพื่อพระทศพลก็ควร ตกลงใจว่าขอพระผู้มีพระภาคเจ้าอย่าทรงเหยียบที่ตามเลย ขอทรงเหยียบหลังเราเสด็จไปพร้อมกับพระชีนาสพสี่แสนรูป เหมือนทรงเหยียบสะพานที่มีแผ่นกระดานเป็นแก้วผลึกเกิด ข้อนั้นก็จักเป็นประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่เราตลอดกาลนาน

^๒ ขุ.พุทธ.(ไทย) ๗๓/๑๙๓-๑๙๔.

ดังนี้แล้วก็เปลื้องผมปลูลาดท่อนหนังชฎาและผ้าเปลือกไม้ลงที่ตม ซึ่งมีสีดำ แล้วทอดตัวนอนบนหลังตม ในที่นั้นนั่นเอง.

สุเมธดาบสก็กราบทูลว่า “ขอให้พระพุทธองค์ทรงดำเนินไปบนหลังข้าพระองค์ ไม่ให้พระบาทของพระองค์เปียกด้วยโคลนตม” ครั้นนั้นพระพุทธองค์ทรงพิจารณาด้วยพระสัพพัญญุตญาณ แล้วตรัสพระวาจา แก่ชาวประชาพุทธบริษัททั้งหลายในที่นั้นว่า “ถ้าท่านทั้งหลายแล้วคลาดจากอมตธรรมไม่ได้บรรลุมรรคผลนิพพานในศาสนาของเรา และยังคงท่องเที่ยวในภพสงสาร นานไปในอนาคตกาลเบื้องหน้า ก็จงปรารถนาให้ได้บรรลุในศาสนาของดาบสนี้เถิด ในอีก ๔ อสงไขย แสนกัลป์ ดาบสนี้จะได้ตรัสรู้ เป็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งในโลก มีนามว่า พระศรีศากยมุนีโคตม พุทธเจ้า”

สมัยพระโกณฑัญญะพุทธเจ้า^๓

โพธิสัตว์ ทรงเกิดเป็นพระเจ้าวิชิตาวิ บรมจักรพรรดิ ประทับอยู่ ณ กรุงจันทวดี พระองค์อันคนขึ้นดีเป็นอันมากแวดล้อมแล้ว ทรงปกครองแผ่นดิน อันเป็นที่อยู่แห่งน้ำและชุมทรัพย์ พร้อมทั้งขุนเขาสุเมรุและยุคันธร ทรงไว้ซึ่งรัตนะหาประมาณมิได้โดยธรรม ไม่ใช่อาชญา ไม่ใช่ศัสตรา ครั้นนั้นพระโกณฑัญญะพุทธเจ้า อันพระชีนาสพแสนโกฏี แวดล้อมแล้ว เสด็จจาริก ณ ชนบท เสด็จถึง กรุงจันทวดีโดยลำดับ พระเจ้าวิชิตาวิ ทรงสดับข่าวว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เสด็จถึงนครของเราแล้ว จึงออกไปรับเสด็จ จัดแจงสถานที่ประทับของพระผู้มีพระภาคเจ้า นิมนต์เพื่อเสวยภัตตาหาร ณ วันรุ่งขึ้น พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ วันรุ่งขึ้น ก็ทรงให้เขาจัดภัตตาหาร เป็นอย่างดีแล้ว ได้ถวายมหาทานแก่ภิกษุสงฆ์ นับได้แสนโกฏี มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน พระโพธิสัตว์ ทรงให้พระผู้มีพระภาคเจ้าเสวยแล้ว จบอนุโมทนา ทรงทูลขอว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์เมื่อจะทรงทำการสงเคราะห์มหาชน ขอโปรดประทับอยู่ในนครนี้หนึ่งแฉะตลอดไตรมาส ได้ทรงถวายอสทิสทานแก่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน เป็นนิത്യ ตลอดไตรมาส ครั้นนั้น พระศาสดาทรงพยากรณ์พระโพธิสัตว์ว่าจักเป็นพระพุทธเจ้า พระนามว่า โคตมะ ในอนาคตกาล แล้วทรงแสดงธรรมแก่พระองค์ ท้าวเธอทรงสดับธรรมกถาของพระศาสดาแล้ว ทรงมอบราชสมบัติ ออกทรงผนวช ทรงเล่าเรียนพระไตรปิฎก ทำสมาบัติ ๘ และอภิญญา ๕ ให้เกิดแล้วมีฌานไม่เสื่อม ก็บังเกิดในพรหมโลกพบพระพุทธเจ้า ทรงศรัทธาเลื่อมใสกระทำการต้อนรับแล้วได้ทรงบำเพ็ญมหาทานแด่พระพุทธองค์และพระภิกษุสงฆ์ ตลอดไตรมาส พระโกณฑัญญะพุทธเจ้า ทรงกระทำพุทธพยากรณ์ซ้ำอีกว่า “พระวิชิตาวิจักรพรรดิ ต่อไปในอนาคตจะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าเหมือนดังคฤคาคต ทรงพระนามว่า พระศรีศากยมุนีพุทธเจ้าเป็นที่เที่ยงแท้”

สมัยพระมังคลพุทธเจ้า^๔

พระโพธิสัตว์พระโพธิสัตว์ของเราเป็นพราหมณ์ชื่อว่าสุรจิ ในหมู่บ้านสุรจิพราหมณ์ เป็นผู้จบไตรเพทพร้อมทั้งนิฆนทศาสตร์ เกฏฐศาสตร์ ทั้งประเภทอักษรศาสตร์ ชำนาญร้อยกรอง ชำนาญร้อยแก้ว ทั้งเชี่ยวชาญในโลกายตศาสตร์และมหาปุริสลักษณะศาสตร์.

^๓ ขุ.พุทธ.(ไทย) ๗๓/๓/๒๗๓.

^๔ ขุ.พุทธ.(ไทย) ๗๓/๔/๒๘๗.

ท่านสุริยพราหมณ์นั้นเข้าไปเฝ้าพระศาสดา ฟังธรรมกถาอันไพเราะของพระทศพลแล้ว
เลื่อมใสถึงสรณะ นิมนต์พระผู้มีพระภาคเจ้าพร้อมทั้งพระสงฆ์สาวกแสนโกฏิ ทรงรับอาหาร

สุริยพราหมณ์ ครั้นนิมนต์พระผู้มีพระภาคเจ้าเพื่อเสวยในวันรุ่งขึ้นแล้วก็กลับไปบ้านตนคิด
ว่า ภิกษุจำนวนถึงเท่านี้ เราก็สามารถถวายข้าวต้มข้าวสวยและผ้าได้ แต่สถานที่ท่านจะนั่งกันจักทำ
อย่างไร

ร้อนไปถึงพระแท่นบัณฑุกัมพลศิลาอาสน์ของท้าวสหสันยน์สักกเทวราช ท้าวสักกเทวราช
ทรงเห็นอาสน์ร้อนขึ้นมา ก็เกิดปริวิตกว่า ใครหนอประสงค์จะให้เราเคลื่อนย้ายจากที่นี่ ทรงเล็งทิพย
เนตรตรวจดูมนุษยโลกก็เห็นพระมหาบุรุษ คิดว่าพระมหาสัตว์ผู้นี้นิมนต์พระภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้า
เป็นประธาน คิดถึงเรื่องสถานที่ภิกษุสงฆ์นั้นจะนั่ง แม้เราก็ควรจะไป

ท้าวสักกเทวราชทรงปลอมตัวเป็นช่างมาสร้างศาลาให้ สุริยโพิธสัตว์พ้อเห็นศาลาและอาสา
นะพร้อมก็ยินดีเป็นอย่างยิ่ง วันรุ่งขึ้น สุริยพราหมณ์ ก็อาราธนาพระพุทธองค์และพระภิกษุสงฆ์
ประทับที่ศาลา อันวิจิตรงดงาม ที่พระอินทร์เนตรमितไไว้ ถวายไทยทาน และจีวรครบทุกรูป แล้ว
อาราธนา พระพุทธองค์และเหล่าภิกษุ ให้ประทับอยู่ต่อ เพื่อถวายทาน สุริยโพิธสัตว์แม้พระองค์นั้น
คิดว่า เราควรถวายทานแก่ภิกษุจำนวนแสนโกฏิ จึงให้ภิกษุเหล่านั้นนั่ง ณ มณฑปนั้นแล้วถวายทาน
ชื่อว่าควปานะ ขนมห้างผสมนมโค ตลอด ๗ วัน โภชนะที่เขาบรรจุมื้อขนาดใหญ่ๆ ให้เต็มด้วยน้ำนม
โคแล้วยกตั้งบนเตา ใส่ข้าวสารทีละน้อยๆ ลงที่น้ำนมซึ่งสุกโดยเคี่ยวจนขึ้นแล้วปรุงด้วยน้ำผึ้ง คลุก
น้ำตาลกรวดละเอียดและ เนยใสเข้าด้วยกัน เรียกกันว่า ควปานะ ให้ครบ ๗ วัน

เมื่อกาลครบ ๗ วัน พระพุทธองค์ทรงประทานภัตตาณูโมทนาภา แล้วทรงพิจารณาด้วย
สัพพัญญุตญาณ ถึงผลบุญของสุริยพราหมณ์ จึงทรงทราบด้วยพระญาณทันที แล้วตรัสพุทธพยากรณ์
ว่า "ท่านสุริยพราหมณ์ท่านนี้ กาลล่วงไปในอนาคตกำหนดได้ ๒ อสงไขยเศษอีกแสนกับ จะได้ตรัสเป็น
สัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงนามว่าพระศรีศากยมุนีโคดม ในภัทรกัปนี้"

สมัยพระสมณะสัมมาสัมพุทธเจ้า^๕

พระโพิธสัตว์ กำเนิดเป็นพญานาคราชมีฤทธิ์มาก มีนามชื่อว่าอตุลละ เป็นผู้ก่อสร้างกุศล
เจริญขึ้น ครั้งนั้น พระโพิธสัตว์พร้อมด้วยหมู่ญาติออกจากนาคพิภพ เอาดนตรีทิพย์ไปบรรเลงบูชาพระ
พิชิตมารพร้อมด้วยพระสงฆ์ ถวายข้าวน้ำให้พระสงฆ์สาวกแสนโกฏิ ฉันทนเพียงพอ แล้วถวายผ้าเฉาะ
รูปละคู่ได้เข้าถึงพระพิชิตมารกับทั้งพระสงฆ์นั้นเป็นสรณะ แม้พระสมณพุทธเจ้าผู้เป็นนายกของโลก
พระองค์นั้น ก็ทรงพยากรณ์พระโพิธสัตว์ว่าจักได้เป็นพระพุทธเจ้าในโลก พระโพิธสัตว์ได้ฟังพระพุทธ
พยากรณ์เช่นนั้นแล้ว ยังจิตให้เลื่อมใสอย่างยิ่ง เราอธิษฐานวัตรในการบำเพ็ญบารมีให้ยิ่งขึ้น

^๕ ชุ.พุทธ.(ไทย) ๗๓/๕/๓๐๙.

สมัยพระเวรตะสัมมาสัมพุทธเจ้า^๖

พระโพธิสัตว์ได้เกิดในตระกูลพราหมณ์ มีนามว่า อติเทวมาณพ ศึกษาจนจบไตรเพท เวทาศาสตร์ ได้ฟังพระธรรมเทศนา แสดงคุณแห่งปหานการละกิเลส จากพระโอษฐ์ของสมเด็จพระเวรตะสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วมีจิตเลื่อมใสศรัทธาเป็นหนักหนา ยกมือไหว้ถึงหน้าผากถึงไตรสรณคมน์ พลองเปลื้องผ้าห่มที่สวยงามที่มีค่ามาก ออกทำสักการบูชาพระสัทธรรมเทศนา ได้รับพุทธพยากรณ์ว่า “อติเทวมาณพผู้นี้ นานไปในอนาคตจักได้ตรัสเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์หนึ่ง นามว่า พระศรีศากยมุนีโคตม ในภัทรกัป อันจะมี ณ ที่สุดแห่ง ๒ อสงไขยกัปอีกแสนมหากัป”

สมัยพระโสภิตะสัมมาสัมพุทธเจ้า^๗

พระโพธิสัตว์ ได้ถือกำเนิดในตระกูลพราหมณ์มหาศาล ชื่อว่า สุชาตะ เกิดดีทั้งสองฝ่ายในกรุงรัมมวดี ฟังพระธรรมเทศนาของพระผู้มีพระภาคเจ้าโสภิตะแล้วตั้งอยู่ในสรวง มีความเลื่อมใสศรัทธายิ่งนัก ภายหลังได้บำเพ็ญกุศลกับพระพุทธร่องค์ และพระภิกษุสงฆ์ ถวายมหาทานตลอดไตรมาสแต่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธรเจ้าเป็นประธาน. แม้พระโสภิตะพุทธร่องค์นั้น ก็ทรงพยากรณ์สุชาตพราหมณ์นั้นว่า ในอนาคตกาล จักเป็นพระพุทธรเจ้าพระนามว่าโคตมะ

สมัยพระอนิมทัสสัมพุทธเจ้า^๘

พระโพธิสัตว์ กำเนิดเป็นพญายักษ์เสนาบดี มีฤทธาศักดานุภาพมาก ได้เป็นใหญ่กว่ายักษ์ทั้งหลาย ปกครองบริวาร เป็นแสนโกฏิคน เมื่อได้รับฟังข่าวว่า “สมเด็จพระอนิมทัสสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติตรัสรู้ในโลกแล้ว” ตื่นตันปีติยินดีเป็นอย่างยิ่ง จึงนิรมิตมณฑปใหญ่อันงดงามประดับด้วยแก้วเจ็ดประการ แล้วอาราธนา พระพุทธรเจ้าพร้อมเหล่าพระอริยะสาวกเข้าไปในมณฑป บำเพ็ญมหาทานจำนวนมากตลอดเจ็ดวัน ด้วยปารถนาพระโพธิญาณได้รับพุทธพยากรณ์ว่า “ท่านพญายักษ์เสนาบดีนี้นานไปในอนาคตกำหนดอีก ๑ อสงไขยกัปอีกแสนมหากัป จะได้ตรัสเป็นพระพุทธรเจ้าองค์หนึ่ง มีนามว่า พระศรีศากยมุนีโคตมพุทธเจ้า”

เมื่อพญายักษ์เสนาบดีได้รับทราบอย่างนั้นมีความปีติยินดี เพียรสร้างบารมีต่อไป จนสิ้นอายุเวียนเกิดตายต่อไป

สมัยพระปทุมะสัมมาสัมพุทธเจ้า^๙

พระโพธิสัตว์ เกิดในดิรัจฉานภูมิ ด้วยอำนาจแห่งกรรม ของการเวียนว่ายตายเกิด เป็นพญาราชสีห์ อยู่ในป่าใหญ่ วันหนึ่งได้พบพระปทุมะพุทธรเจ้าพร้อมกับพระภิกษุสงฆ์ กำลังทรงนั่งเข้านิโรธสมาบัติอยู่ ณ รุกขมูลโคนต้นไม้ใหญ่ พญาราชสีห์ เห็นภาพ อันควรแก่การเลื่อมใส จึงมีจิตยินดีคิดว่า “เราจักทำการพิทักษ์รักษา ผู้มีศีลอันสงบเหล่านี้ ไม่ให้มีอันตรายเข้ามาใกล้ด้วยชีวิต” แล้วเดิน

^๖ ขุ.พุทธ.(ไทย) ๗๓/๖/๓๓๕., <http://www.๘๔๐๐๐.org/tipitaka/pitakab/v.php?B=๓๓&A=๗๓๗๙&Z=๗๔๔๐&pagebreak=๐>, <http://www.๘๔๐๐๐.org/tipitaka/attha/attha.php?b=๓๓&i=๑๘๕>, http://www.๘๔๐๐๐.org/tipitaka/read/?index_๓๓.

^๗ ขุ.พุทธ.(ไทย) ๗๓/๗/๓๔๙.

^๘ ขุ.พุทธ.(ไทย) ๗๓/๘/๓๖๔.

^๙ ขุ.พุทธ.(ไทย) ๗๓/๙/๓๗๖.

วนเวียนแผ่ระว่างภัยไม่ให้มีอันตราย เกิดขึ้นกับพระพุทธองค์และพระสาวก ไม่ยอมออกไปหาอาหารจนร่างกายผอมโซ่ตลอดเวลา ๗ วัน เมื่อพระพุทธองค์และพระสาวกออกจากนิโรธสมาบัติ ทรงเห็นพญาราชสี ฝ้าระว่างภัยให้พระองค์และภิกษุสงฆ์ พระองค์ทรงกล่าว พุทธพยากรณ์ว่า

“พญาราชสีนี้ นานไปในอนาคตกำหนดอีก ๑ อสงไขยกับอีกเศษแสนมหากัป จะได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่ง มีนามว่า พระศรีศากยมุนีโคดมพุทธเจ้า” แล้วพระพุทธองค์ก็จากไป ฝ่ายราชสีเมื่อสิ้นอายุขัยก็ไปจุติบนเทวโลก แล้วเวียนเกิดเวียนตายตามกรรมต่อไป

สมัยพระนารทะสัมมาสัมพุทธเจ้า^{๑๐}

พระโพธิสัตว์ เกิดเป็นมนุษย์และได้ออกบวชเป็นฤาษีในป่าใหญ่ บำเพ็ญพรตจนสำเร็จอภิญญา ๕ วันหนึ่ง พระพุทธองค์และพระอรียสงฆ์พร้อมทั้งเหล่าอุบาสกอุบาสิกา มากมายหลายท่านพากันมาใกล้อาศรมของฤาษี พระฤาษีโพธิสัตว์ทรงอภิญญาทัศนาเห็น ก็มีความปีติยินดีเลื่อมใส จึงเนรมิตอาศรมมากมายให้มีจำนวนเพียงพอ กับพระพุทธองค์และเหล่าพระสาวก แล้วถวายให้นั่งเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ครานั้นพระพุทธองค์ทรงแสดงธรรม แก่พระสาวกและมหาฤาษี ทำให้มหาฤาษีมีความปีติปราโมทย์เป็นที่สุด ในวันรุ่งขึ้น จึงเหาะไปยังอุตตรทวีป เพื่อนำเอาภัตตาหารมาถวายพระพุทธองค์และพระสาวก อย่างเพียงพอ กระทำอย่างนั้นอยู่เป็นเวลา ๗ วัน วันสุดท้าย สักการะด้วยแก่นจันทร์แดงอันมีคุณค่า พระพุทธองค์ทรงอนุโมทนา แล้วตรัสพยากรณ์ว่า “มหาฤาษีผู้มีอนุภาณีนี้ นานไปในอนาคตกำหนดอีก ๑ อสงไขยกับอีกเศษแสนมหากัป จะได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่ง มีนามว่า พระศรีศากยมุนีโคดมพุทธเจ้า”

สมัยพระปทุมมุตระพุทธเจ้า^{๑๑}

พระโพธิสัตว์ ถือกำเนิดเป็นนายบ้านชื่อชฎิล ต่อมาได้ออกบวชเป็นดาบส มีตบะเดชอันเชี่ยวชาญ เมื่อได้พบพระพุทธองค์ บังเกิดความศรัทธาเลื่อมใสเป็นอันมาก ได้ทำการถวายทานกับพระภิกษุสงฆ์ อันมีพระปทุมมุตระพุทธเจ้า เป็นประธานเมื่อทรงเสวยภัตตาหารและทรงแสดงอนุโมทนาภาแล้ว จึงตรัสพุทธ พยากรณ์ว่า “ชฎิลดาบสผู้นี้ นานไปในอนาคต จะได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่ง ทรงนามว่า พระศรีศากยมุนีโคดม ในภัทรกัป อันจะมีในที่สุดหนึ่งแสนมหากัป”

สมัยพระสุเมธสัมมาสัมพุทธเจ้า^{๑๒}

พระโพธิสัตว์ ได้เกิดเป็นมาณพที่เป็นยอดของคนทั้งปวง ชื่ออุตตระ สละทรัพย์แปดสิบลโกฏิที่ฝังเก็บไว้ ถวายมหาทานแด่พระสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประธานฟังธรรมของพระทศพลในครั้งนั้น ก็ตั้งอยู่ในสรวงภายหลังสละเพศฆราวาสวิสัย ออกบวชเป็นพระภิกษุในพุทธศาสนา พระศาสดาแม่พระองค์นั้น เมื่อทรงทำอนุโมทนาโภชนทาน ก็ทรงพยากรณ์พระโพธิสัตว์นั้นว่า “อุตตระภิกษุนี้ นานไปเบื้องหน้าในอนาคต จักได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่ง ทรงนามว่า พระศรีศากยมุนีโคดมพุทธเจ้า”

^{๑๐} ขุ.พุทธ.(ไทย) ๗๓/๑๐/๓๙๒.

^{๑๑} ขุ.พุทธ.(ไทย) ๗๓/๑๑/๔๐๙.

^{๑๒} ขุ.พุทธ.(ไทย) ๗๓/๑๒/๔๒๓.

หลังจากนั้นอุตรกษิษ ก็ได้เพียรสร้างบารมีต่อไป แล้วเวียนเกิดเวียนตายอยู่หลายชาติ นับได้หนึ่ง พุทธันดร

สมัยพระสุชาตะสัมมาสัมพุทธเจ้า^{๑๓}

พระโพธิสัตว์ ได้ถือกำเนิดเป็นพระบรมจักรพรรดิ ทรงมีอำนาจแผ่ไปใน ๔ ทวีป เมื่อได้ฟัง ข่าวว่าพระสุชาตะพุทธเจ้าอุบัติขึ้นแล้วในโลก ทรงมีปีติยินดีเป็นอย่างยิ่ง ได้สดับพระธรรมเทศนาจาก พระพุทธองค์ ทรงมีศรัทธาเป็นอย่างยิ่ง ได้ทรงถวายทานอันยิ่งใหญ่ และเป็นเลิศแก่พระภิกษุโดยมีพระ สุชาตะสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประธาน เป็นนิจแล้วหลังจากนั้นพระองค์ ทรงสละราชสมบัติออกบวช เป็นพระภิกษุ ดังนั้นชาวเมืองต่างนำเครื่องราชบรรณาการต่างๆ ถวายพระองค์ให้เป็นของสงฆ์ สร้าง เป็นอารามใหญ่ แล้วทำการฉลองถวายทานอย่างยิ่งใหญ่ ซึ่งมีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน ได้รับพุทธ พยากรณ์ว่า “พระบรมจักรพรรดิภิกษุนี้ ต่อไปในอนาคต จะได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า พระศรีศากยมุนีโคดมพุทธเจ้า”

สมัยพระปิยทัสสีสัมมาสัมพุทธเจ้า^{๑๔}

พระโพธิสัตว์ ได้กำเนิดในตระกูลพราหมณ์มีนามว่า กัสสะปะมานพ เมื่อได้พบพระพุทธเจ้า และฟังพระธรรมเทศนา ก็มีความศรัทธาเลื่อมใสเป็นอันมาก หลังจากนั้นได้ถวายทานและสร้างอาราม แต่พระภิกษุสงฆ์ โดยมีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน ด้วยทรัพย์สินจำนวนมากมาย ได้รับพุทธพยากรณ์ว่า “กัสสะปะมานพผู้นี้ ต่อไปในอนาคต จะได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า พระศรี ศากยมุนีโคดมพุทธเจ้า” กัสสะปะมานพมีความยินดีเป็นอย่างยิ่ง ก็หมั่นเพียรสร้างสมบารมียิ่งขึ้น จน สิ้นอายุขัย ก็เวียนเกิดตายอีกหลายชาติ ในหนึ่งพุทธันดร

สมัยพระอัทธทัสสีสัมมาสัมพุทธเจ้า^{๑๕}

พระโพธิสัตว์ กำเนิดในตระกูลพราหมณ์มหาศาล นามว่า สุสิมะพราหมณ์ สละทรัพย์ที่มี อยู่ออกบวช เป็นดาชส บำเพ็ญพรตจนบรรลุอุภยอุภยสมาบัติ มีมहिทธาศักดานุภาพมาก ท่องเที่ยวไป ในสวรรค์ และได้นำเอาลายลักษณ์พระพุทธรูปมาทำเป็น พระพุทธรูปบาทเจดีย์ เป็นที่บูชาของ ของ ปวงชน

เมื่อพระอัทธทัสสีพุทธเจ้าอุบัติขึ้น สุสิมะมหาฤาษีได้มีโอกาสฟังธรรมจากพระพุทธองค์ แล้วเกิดศรัทธาอย่างยิ่ง จึงได้เหาะไปยังเทวโลก เอาดอกไม้ทิพย์ต่างๆ มาโปรยให้ตกลงมาเป็นการบูชา แล้วเอาดอกไม้ทิพย์ดอกใหญ่ ถู้อทำเป็นฉัตรบูชาพระพุทธองค์ ที่ทรงแสดงพระธรรมเทศนาอยู่ เมื่อ พระพุทธองค์ทรงเทศนาจบลง จึงตรัสพุทธพยากรณ์แก่สุสิมะฤาษีว่า “สุสิมะมหาฤาษีผู้นี้ ต่อไปใน อนาคต จักได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า พระศรีศากยมุนีโคดม ในภัทรกัป หนึ่ง”

สุสิมะมหาฤาษีมีจิตปีติยินดีเป็นอย่างยิ่ง จึงเพียรสร้างสมบารมียิ่งขึ้น เมื่อสิ้น อายุขัยก็ไปเกิดบนพรหมโลก

^{๑๓} ขุ.พุทธ.(ไทย) ๗๓/๑๓/๔๓๖.

^{๑๔} ขุ.พุทธ.(ไทย) ๗๓/๑๔/๔๕๔.

^{๑๕} ขุ.พุทธ.(ไทย) ๗๓/๑๕/๔๖๔.

สมัยพระธรรมทัตสีสัมมาสัมพุทธเจ้า^{๑๖}

พระโพธิสัตว์ ได้ถือกำเนิดเป็นพระโพธิสัตว์ของเรา เป็นท้าวสักกเทวราช อันทวยเทพในเทวโลกทั้งสองแควดล้อมแล้ว เสด็จมาบูชาพระตถาคต ด้วยของทิพย์มีของหอมและดอกไม้เป็นต้น และด้วยทิพยดนตรี พระศาสดาแม้พระองค์นั้น ก็ทรงพยากรณ์พระโพธิสัตว์นั้นว่า “สมเด็จพะอัมรินทร์เทวราชนี้ นานไปในอนาคต จะตรัสเป็นพระพุทธเจ้าพระองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า พระศรีศากยมุนีโคตม”

พระอินทร์ได้ทราบดังนั้นก็มิจิตใจยินดีเป็นล้นพ้น แล้วเพียรสร้างบารมีให้สมบูรณ์ขึ้น หลังจากนั้นก็เวียนเกิดตายอีกนานแสนนาน

สมัยพระสิทธัตถะสัมมาสัมพุทธเจ้า^{๑๗}

พระโพธิสัตว์ ถือกำเนิดในตระกูลพราหมณ์มหาศาล มีนามว่า มังคละมาณพ กรุงสุเรเสน จบไตรเพทและ เวทาศาสตร์ บริจาคกองทรัพย์นับได้หลายโกฏิ เป็นผู้ยินดีในวิเวก บวชเป็นดาบส ยังฉานและอภิญญาให้เกิดอยู่ ทราบข่าวว่าพระพุทธเจ้าพระนามว่า สิทธัตถะ อุบัติขึ้นแล้วในโลกจึงเข้าไปเฝ้า ถวายบังคมแล้ว ฟังธรรมกถาของพระองค์ แล้วเข้าไปยังต้นชมพู อันเป็นเครื่องหมายของชมพูทวีปนี้ด้วยฤทธิ์ นำผลชมพูมาแล้วอาราธนาพระสิทธัตถะศาสดาผู้มีภิกษุบริวารเก้าสิบโกฏิ ให้ประทับในสุเรเสนวิหาร เลี้ยงดูด้วยผลชมพู ให้ทรงอิมหาสำราญลำดับนั้น พระศาสดาเสวยผลชมพูนั้นแล้ว ทรงพยากรณ์ว่า ในที่สุดเก้าสิบสี่กัปนับแต่กัปนี้ จักเป็นพระพุทธเจ้า พระนามว่าโคตมะ

สมัยพระติสสะสัมมาสัมพุทธเจ้า^{๑๘}

พระโพธิสัตว์ กำเนิดในตระกูลกษัตริย์ ได้ครองราชย์ ทรงเป็นพระราชอาษาพระนามว่า สุชาตะกรุงยสวดี ทรงสละราชอาณาจักรที่มั่นคงรุ่งเรือง กองทรัพย์หลายโกฏิ และคนใกล้ชิดที่มีใจจงรักภักดี สังเวชใจในทุกขมีชาติทุกข์เป็นต้น จึงออกผนวชเป็นดาบส มีฤทธานุภาพมาก สดับข่าวว่าพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นแล้วในโลก ก็มีพระวรกายอันปีติ ๕ อย่างถูกต้องแล้ว มีความยำเกรง ก็เข้าไปเฝ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าตีสสะถวายบังคมแล้วดำริว่า จำเราจักบูชาพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยดอกไม้ทิพย์ มีดอกมณฑารพ ดอกปาริฉัตตกะ เป็นต้น ครั้นดำริอย่างนั้นแล้ว ก็ไปโลกสวรรค์ด้วยฤทธิ์ เข้าไปยังสวนจิตรลดา บรรจุมอบ ที่สำเร็จด้วยรัตนขนาดคาวตหนึ่ง ให้เต็มด้วยดอกไม้ทิพย์มีดอกปทุม ดอกปาริฉัตตกะและดอกมณฑารพ เป็นต้น พามาทางท้องนภาภาค บูชาพระผู้มีพระภาคเจ้า ด้วยดอกไม้ทิพย์ที่มีกลิ่นหอม และก้านดอกปทุมต่างฉัตรคันทันหนึ่ง ซึ่งมีด้ามเป็นมณี มีเกสรเป็นทอง มีใบเป็นแก้วทับทิมเหมือนฉัตรที่สำเร็จด้วยเกสรหอม ไว้เหนือพระเศียรของพระผู้มีพระภาคเจ้า ยืนอยู่ท่ามกลางบริษัท ๔ ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงพยากรณ์พระโพธิสัตว์นั้นว่าเก้าสิบสองกัปนับแต่กัปนี้ จักเป็นพระพุทธเจ้า พระนามว่า โคตมะ.

^{๑๖} ขุ.พุทธ.(ไทย) ๗๓/๑๖/๔๗๔.

^{๑๗} ขุ.พุทธ.(ไทย) ๗๓/๑๗/๔๘๕.

^{๑๘} ขุ.พุทธ.(ไทย) ๗๓/๑๘/๔๙๖.

พระสุชาตะดาบส เมื่อทราบดังนั้นก็มีความปีติยินดีเป็นอย่างยิ่ง ก็ทรงสร้างบารมีให้ยิ่งขึ้น จนสิ้นอายุชัย ก็เวียนเกิดตายอยู่ หนึ่งพุทธันดร

สมัยพระมหาปุสสะสัมมาสัมพุทธเจ้า^{๑๙}

พระโพธิสัตว์ กำเนิดในตระกูลกษัตริย์ ได้ครองราชทรงพระนามว่า พระเจ้าวิจิตราชา วันหนึ่งเมื่อพระองค์ได้ทรงทราบว่า พระมหาปุสสะพุทธเจ้าตรงอุบัติขึ้น พระองค์ทรงเสด็จเข้าเฝ้า พระพุทธเจ้า เมื่อได้ทรงสดับพระธรรมจากพุทธองค์ ก็ทรงสละราชสมบัติทั้งหมด ออกบวชเป็น พระภิกษุ ทรงศึกษาพระไตรปิฎกจนแตกฉาน แสดงธรรมได้คล่องแคล่วยิ่งนัก พระมหาปุสสะพุทธเจ้า ทรงตรัสพุทธพยากรณ์ว่า “พระวิจิตภิกษุพระองค์นี้ ต่อไปในอนาคต ๙๒ มหากัป ต่อจากนี้ไป จะตรัส เป็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งในภัทรกัป มีพระนามว่า พระศรีศากยมุนีโคดม”

สมัยพระวิปัสสิสัมมาสัมพุทธเจ้า^{๒๐}

พระโพธิสัตว์เป็นพญานาคชื่อ **อตุลละ** มีอุทยานภาพมาก มีนาคหลายแสนโกฏิเป็นบริวาร สร้างมณฑปอันสำเร็จด้วยรัตนเจ็ด เป็นส่วนอันมั่นคงผ่องแผ้วที่น่าดู เช่นเดียวกับดวงจันทร์ เพื่อทำ สักการะแด่พระทศพล ผู้มีกำลังและศีลที่ไม่มีผู้เสมอ มีพระหฤทัย เยือกเย็นด้วยพระกรุณา พร้อมทั้ง บริวาร นิมนต์ให้ประทับนั่ง ณ มณฑปนั้น ถวายมหาทานอันเหมาะสมแก่สมบัติทิพย์ ๗ วัน ได้ถวายตั้ง ทอง ขจิตด้วยรัตนเจ็ด อันรุ่งเรืองด้วยประกายโชติช่วงแห่งมณีต่างๆ สมควรยิ่งใหญ่ว่าแต่พระผู้มีพระ ภาคว่าแต่ครั้งนั้น พระวิปัสสิพุทธเจ้าทรงพยากรณ์พระโพธิสัตว์นั้น เวลาจบอนุโมทนาปีฐทานว่า พญาอตุลละนาคราชนี้ นานไป ๙๑ มหากัป แต่กาลนี้ไป จักได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งมีพระนาม ว่า พระศรีศากยมุนีโคดมเก้ายกสิบเอ็ดกัปนับแต่กัปนี้ไป ท่านผู้นี้จักเป็นพระพุทธเจ้า.

อตุลละนาคราช เมื่อได้สดับฟัง ก็มีใจยินดีศรัทธาเป็นยิ่งนัก สร้างสมอบรมบารมีต่อไป เวียน เกิดตาย อีกนานแสนนาน

สมัยพระสิขีสัมมาสัมพุทธเจ้า^{๒๑}

พระโพธิสัตว์ กำเนิดเป็นเป็นพระราชอาชวชนามว่า **อรินทมะ** ใน **ปริกฤตตนคร** ไม่ทรง ขัดข้องในที่ไหนๆ เมื่อพระสิขีศาสดาเสด็จถึงปริกฤตตนคร พระราชาพร้อมทั้งราชบริพาร เสด็จออกไป รับเสด็จ มีพระหฤทัย พระเนตร และ พระโสตอันความเลื่อมใสให้เจริญแล้ว พร้อมราชบริพาร ถวาย บังคมด้วยพระเศียร ที่พระยุคลบงกชบาทไม่มีมลทินของพระทศพล นิมนต์พระทศพล ถวายมหาทาน อันเหมาะสมแก่พระอิสริยยะ สกุนตสมบัติและศรัทธา ๗ วัน โปรดให้เปิดประตูคลังผ้า ถวายผ้ามีค่ามาก แต่พระภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน ถวายช้างต้นที่ป้องกันข้าศึกได้เหมือนช้างเอราวัณ ซึ่งพรั่ง พร้อมด้วยกำลังรูปลักษณะและฝีเท้า ประดับด้วยข่ายทองและมัลลีย งามระยับด้วยพัตจามรคูงาสวม ปลอกทองใหม่งาม มีหูใหญ่และอ่อนหน้างามระยับด้วยรอยดวงจันทร์ และถวายกบปิยะภณณ์ มีขนาด เท่าช้างนั้นแหละพระศาสดาแม่พระองค์นั้น ก็ทรงพยากรณ์ พระโพธิสัตว์นั้นว่า สามสิบเอ็ดกัป นับแต่ กัปนี้ไป ท่านจักเป็นพระพุทธเจ้า

^{๑๙} ขุ.พุทธ.(ไทย) ๗๓/๑๘/๕๐๗.

^{๒๐} ขุ.พุทธ.(ไทย) ๗๓/๒๐/๕๒๑.

^{๒๑} ขุ.พุทธ.(ไทย) ๗๓/๒๑/๕๓๔.

พระเจ้าอรินทมะมหาราช เมื่อได้สดับฟัง ก็เกิดความยินดีปรีดาเป็นหนักหนา ตั้งพระทัยอุทิศสาหัสสร้างสมอบรมบ่มบารมีต่อไป เกิดตายอีกหลายชาติ ไปหนึ่งพุทธันดร

สมัยพระเวสสกุสัมมาสัมพุทธเจ้า^{๒๒}

พระโพธิสัตว์ เป็นพระราชานามว่า พระเจ้าสุทิสสนะ ผู้มีทัศน่น่ารักอย่างยิ่ง ณ กรุงสรภวดี เมื่อพระเวสสกุสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้นำโลกเสด็จถึงกรุงสรภวะ ทรงสดับธรรมของพระองค์ มีพระทศทัยเลื่อมใสแล้ว ทรงยกอัญชลีอันรุ่งเรืองด้วยทศนขสโมธาน เสมือนดอกบัวตูมเกิดในน้ำ ไม่มีมลทิน ไม่วิกลบกพร่อง ไว้เหนือเศียร ถวายมหาทานพร้อมทั้งจิวรแด่พระสงฆ์ผู้มีพระพุทธานุภาพเป็นประธาน ทรงสร้างพระคันธกุฎี เพื่อเป็นที่ประทับอยู่ของพระผู้มีพระภาคเจ้า ณ นครนั้น ทรงสร้างวิหารพันหลังล้อมพระคันธกุฎีนั้น ทรงบริจาคสมบัติทุกสิ่งทุกอย่างไว้ในพระศาสนาของพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงผนวช ณ สำนักของพระองค์แล้ว ทรงพร้อมด้วยอาจารย์คุณทรงยินดีในรูปคุณ ๑๓ ทรงยินดีในการแสวงหาพระโพธิสมภาร ทรงยินดีในพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ก็ทรงพยากรณ์พระโพธิสัตว์นั้นว่า ในอนาคตกาล สามสิบเอ็ดกัปนับแต่กัปนี้ไป ท่านผู้นี้จักเป็นพระพุทธานุภาพพระนามว่าโคตมะ

สมัยพระกกุสันธะสัมมาสัมพุทธเจ้า

โพธิสัตว์^{๒๓} เสวยพระชาติเป็น พระเจ้าเขมะราชาธิราช เป็นพระราชูปการประเทศ เมื่อพระองค์ได้ทรงพบ พระกกุสันธะสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงศรัทธาอย่างยิ่ง ทรงหมั่นฟังธรรมถวายมหาทานเป็นประจำ ในที่สุดพระองค์ทรงออกบวช ในพระพุทธศาสนา ศึกษาจนแตกฉานในพระธรรม เป็นที่เลื่อมใสของชาวประชา พระกกุสันธะสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสพยากรณ์ว่า “พระเขมะราชิกษุนี้ จะได้ตรัสรู้เป็นสัมมาสัมพุทธเจ้า ในภัทรกัปนี้ มีพระนามว่า พระศรีศากยมุนีโคตม”

สมัยพระโกนาคมนะสัมมาสัมพุทธเจ้า

โพธิสัตว์^{๒๔} เสวยพระชาติเป็นพระราชานามว่า พระเจ้าปัพพะตะ กรุงมิถิลนคร. ครั้งนั้นพระราชาร่วมทั้งราชบริพาร ทรงสดับข่าวว่า พระโกนาคมนะสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นที่มาแห่งสรรพสัตว์ผู้ถึงสรณะ เสด็จถึงกรุงมิถิลนครแล้ว จึงเสด็จออกไปรับเสด็จ ถวายบังคมนิมนต์พระศพลถวายมหาทาน ทูลวิงวอนพระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับจำพรรษา ณ มิถิลนครนั้น บำรุงพระศาสนาพร้อมทั้งพระสงฆ์สาวกตลอดไตรมาส ถวายของมีค่ามากเช่นผ้าไหมทำในเมืองปัตตุนณะ ผ้าทำในเมืองเมืองจัน ผ้ากัมพล ผ้าแพร ผ้าเปลือกไม้ ผ้าฝ้ายเป็นต้น ผ้าเนื้อละเอียด ฉลองพระบาทประดับทอง และบริวารอื่นเป็นอันมาก พระผู้มีพระภาคเจ้าแม้พระองค์นั้น ก็ทรงพยากรณ์พระโพธิสัตว์นั้นว่า ในภัทรกัปนี้แล ท่านผู้นี้จักเป็นพระพุทธานุภาพ ถ้าดับนั้นมหาบุรุษนั้นสดับคำพยากรณ์ของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ก็ทรงบริจาคราชสมบัติยิ่งใหญ่ทรงผนวชในสำนักของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น

^{๒๒} ขุ.พุทธ.(ไทย) ๗๓/๕๒/๕๔๗.

^{๒๓} ขุ.พุทธ.(ไทย) ๗๓/๒๓/๕๖๐.

^{๒๔} ขุ.พุทธ.(ไทย) ๗๓/๒๔/๕๗๒.

หลังจากนั้นพระโพธิสัตว์ก็สร้างสมบารมีให้สมบูรณ์ขึ้น จนอายุชั้ยประมาณ ๓๐,๐๐๐ ปี ก็ เวียนเกิดตาย อยู่ ๑ พุทธันดร

สมัยพระกัสสปะสัมมาสัมพุทธเจ้า

โพธิสัตว์^{๒๕} เสวยพระชาติเป็น บุตรของพราหมณ์มหาศาล มีนามว่า โขติปาลมานพ ได้ ศึกษาจบไตรเพท มีสหายนามว่า ฆฎิการมานพ เป็นนายช่างทำหม้อ ฆฎิการมานพกล่าวชวน โขติปาลมานพ ไปฟังธรรมจากพระพุทธองค์ ถึง ๓ ครั้ง ๒ ครั้งแรก โขติปาลมานพไม่ยอมไป แล้วกล่าว ทำนองว่า "การตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าเป็นของยาก และการที่มีผู้คิดว่าว่าเป็นพระพุทธเจ้า เราหา เชื่อไม่" ในครั้งที่ ๓ ฆฎิการมานพซึ่งบรรลุปะเป็นพระอานาคามี จำเป็นต้องจับศรัษะโขติปาลมานพแล้ว กล่าวชวนอีกครั้ง โขติปาลมานพมีความแปลกใจ ในพฤติกรรมของเพื่อน จึงยอมไปดู เมื่อได้ฟังธรรม จากพระกัสสปะพุทธเจ้า จึงมีศรัทธาเลื่อมใสเป็นอย่างมาก ออกบวชในพุทธศาสนาทันที ศึกษา พระไตรปิฎกจนแตกฉาน เป็นที่เลื่อมใสของชาวประชา ได้รับพุทธพยากรณ์ว่า "พระโขติปาล ภิกขุนี้ จะได้ตรัสเป็นสัมมาสัมพุทธเจ้าในภัทร์กัปนี้ เป็นลำดับองค์ที่ ๔ หลังจากตถาคต ในเบื้องหน้า มีพระนามว่า พระศรีศากยมุนีโคดม"

๓.๓ พระโพธิสัตว์ในชาติที่กระทำความฝ้ายอกุศล

ในอดีตกาล พระโพธิสัตว์เกิดในตระกูลศูทร เป็นนักเลงชื่อ มุนาฬิ^{๒๖} ผู้ไม่มีชื่อเสียง ไม่ มีความชำนาญอะไร ครั้งนั้น พระปัจเจกพุทธเจ้านามว่าสุรภี มีฤทธิ์มาก มีอำนาจมากไปถึงที่ไกล ของเขาด้วยกิจบางอย่าง. เขาพอเห็นพระปัจเจกพุทธเจ้านั้นเท่านั้น ได้ดำ่ว่า สมณนี้ทุศีล มีธรรม ลามก. เพราะวิบากของอกุศลนั้น เขาจึงได้เสวยทุกข์ใน นรกเป็นต้น หลายพันปี

ในอดีตกาล พระโพธิสัตว์เกิดในตระกูลพราหมณ์^{๒๗} เป็นผู้ศึกษาเล่าเรียนมาก คนเป็นอัน มากสักการบูชา ได้บวชเป็นดาบส มีรากเหง้าและ ผลไม้ ในป่าเป็นอาหาร สอนมนต์พวกมาณพ จำนวนมาก อยู่ในป่าหิมพานต์. ดาบสรูปหนึ่ง ได้อภิญญา ๕ และสมาบัติ ๘ ได้มายังสำนักของ พระโพธิสัตว์นั้น. พระโพธิสัตว์นั้นพอเห็นพระดาบสนั้นเท่านั้น ถูกความริษยาครอบงำ ได้ดำ่ว่าพระ ฤาษีผู้ไม่ประทุษร้ายนั้นว่าฤาษีนี้หลอกลวง บริโภคกาม และบอก กะพวกศิษย์ของตนว่า ฤาษีนี้เป็น ผู้ไม่มีอาจารย์เห็นปานนี้. ฝ่ายศิษย์เหล่านั้นก็พากันดำ บริภาษอย่างนั้น เหมือนกัน. ด้วยวิบากของ อกุศลกรรมนั้น พระโพธิสัตว์นั้นจึงได้เสวยทุกข์ในนรกอยู่พันปี

ในอดีตกาล พระโพธิสัตว์^{๒๘} และน้องชายเป็นลูกพ่อเดียวกัน เมื่อบิดาล่วงลับไปแล้ว พี่ น้องทั้งสองนั้น ทำการทะเลาะกัน เพราะอาศัยพวกทาส จึงได้คิดร้ายกันและกัน พระโพธิสัตว์กัด ทับน้องชายไว้ด้วย ความที่ตนเป็นผู้มีกำลัง แล้วกลิ้งหิน ทับลงเบื้องบนน้องชายนั้น. เพราะวิบากของ กรรมนั้น พระโพธิสัตว์นั้นได้เสวยทุกข์ในนรกเป็นต้นหลายพันปี

^{๒๕} ขุ.พุทธ.(ไทย) ๗๓/๒๕/๕๘๗.

^{๒๖} ขุ.อป.อ.(ไทย) ๗๐/๑๙๐.

^{๒๗} ขุ.อป.อ.(ไทย) ๗๐/๑๙๐.

^{๒๘} ขุ.อป.อ.(ไทย) ๗๐/๑๙๐.

ในอดีตกาลพระโพธิสัตว์บังเกิดในตระกูลหนึ่ง^{๒๙}ในเวลา เป็นเด็ก กำลังเล่นอยู่ที่ถนนใหญ่ เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าเที่ยวบิณฑบาตอยู่ในถนนคิดว่า สมณะโล้นนี้จะไปไหน จึงถือเอาสะเก็ดหิน ขว้างไปที่หลังเท้าของท่าน. หนึ่งหลังเท้าขาด โลหิตไหลออก. เพราะกรรม อันลามกนั้น พระโพธิสัตว์นั้นได้เสวยทุกข์อย่างมหันต์ในนรกหลายพันปี

ในอดีตกาลพระโพธิสัตว์ บังเกิด เป็นคนเลี้ยงช้าง^{๓๐} ช้างข้างเที่ยวไปอยู่ เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าในหนทางใหญ่ คิดว่าคนหัวโล้นมาจาก ไหนเป็นผู้มีจิตถูกโทษกระทบแล้วเกิดเป็นดุจตะปู ตรึงใจได้ทำช้างให้ขัดเคืองด้วยกรรมนั้นพระโพธิสัตว์ จึงได้เสวยทุกข์ในอบายหลายพันปี

ในอดีตกาล พระโพธิสัตว์ ได้เป็นพระราชาในปัจฉิมประเทศ^{๓๑} พระโพธิสัตว์นั้นเป็นนักเลง ด้วยอำนาจการคลุกคลี กับคนชั่วและด้วยอำนาจการอยู่ในปัจฉิมประเทศ เป็นคนหยาบเข้า อยู่มาวันหนึ่งถึงมิดเดินเท้าเปล่า เทียวไป ในเมือง ได้เอามิดฆ่าฟันคนผู้ไม่มีความผิดไปแล้ว. ด้วยวิบากของกรรมอันลามกนั้น พระโพธิสัตว์นั้น โหม้ในนรกหลายพันปี เสวยทุกข์ในทุกข์ มีสัตว์เดียรัจฉานเป็นต้น ด้วยวิบากที่เหลือ

ในอดีตกาล พระโพธิสัตว์ บังเกิด เป็นชาวประมง^{๓๒} ในหมู่บ้านชาวประมง. วันหนึ่ง พระโพธิสัตว์นั้นกับพวกบุรุษชาวประมง ไปยังที่ที่ ฆ่าปลา เห็นปลาทั้งหลายตาย ได้ทำโสมนัสให้เกิดขึ้นในข้อที่ปลาตายนั้น แม้บุรุษชาวประมงที่ไปด้วยกัน ก็ทำความโสมนัสให้เกิดขึ้นอย่างนั้นเหมือนกัน. ด้วยอกุศลกรรมนั้น พระโพธิสัตว์ได้เสวยทุกข์ในอบายทั้ง ๔

ในอดีตกาล^{๓๓} พระโพธิสัตว์บังเกิดในตระกูลหนึ่งเพราะอำนาจชาติและเพราะความเป็นอันธพาล เห็นสาวกทั้งหลายของพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้สละ ฉันทข้าวน้ำอันอร่อย และโภชนะแห่งข้าวสาลีเป็นต้น จึงด่าว่า เฮ้ย! พวกสมณะโล้น พวกท่านจงกินข้าวแดงเถอะอย่ากินโภชนะแห่งข้าวสาลีเลย. เพราะ วิบากแห่งอกุศลกรรมนั้น พระโพธิสัตว์จึงเสวยทุกข์อยู่ในอบายทั้ง ๔ หลายพันปี

ในอดีตกาล พระโพธิสัตว์ บังเกิดในตระกูล คหบดี^{๓๔} สมบูรณ์ด้วยกำลัง ได้เป็นคนค่อนข้างดี. สมัยนั้น นักต่อสู้ด้วยการต่อสู้ด้วยมวยปล้ำคนหนึ่ง เมื่อการต่อสู้ด้วยมวยปล้ำกำลังดำเนินไปอยู่ในคามนิคม และราชธานีทั้งหลายในชมพูทวีปทั้งสิ้น ได้ทำพวกบุรุษ ล้มลง ได้รับชัยชนะ มาถึงเมืองอันเป็นที่อยู่ของพระโพธิสัตว์เข้าโดยลำดับ ได้ทำพวกคนในเมืองนั้นให้ล้มลงแล้วเริ่มจะไป. คราวนั้น พระโพธิสัตว์คิดว่า ผู้นี้ได้รับชัยชนะในที่ที่เป็นที่อยู่ของเราแล้วก็จะไป จึงมา ยังบริเวณพระนครในที่นั้น ปรบมือแล้วกล่าวว่า ท่านจงมา จงต่อสู้กับเราแล้วค่อยไป. นักมวยปล้ำนั้นหัวเราะ แล้วคิดว่า พวกบุรุษใหญ่โตเรายังทำให้ล้มได้ บุรุษผู้นี้เป็นคนเตี้ยมีธาตุเป็นคนเตี้ย ย่อมไม่เพียงพอแม้แก่ มือข้างเดียว จึงปรบมือบันลือแล้วเดินมา. คนทั้งสองนั้นจับมือกันและกัน พระโพธิสัตว์ยกนักมวยปล้ำคนนั้น ขึ้นแล้วหมุนในอากาศ เมื่อจะให้ตกลงบนภาคพื้น ได้ทำลายกระดูก

^{๒๙} ขุ.อป.อ.(ไทย) ๗๐/๑๙๐.

^{๓๐} ขุ.อป.อ.(ไทย) ๗๐/๑๙๐.

^{๓๑} ขุ.อป.อ.(ไทย) ๗๐/๑๙๐.

^{๓๒} ขุ.อป.อ.(ไทย) ๗๐/๑๙๐.

^{๓๓} ขุ.อป.อ.(ไทย) ๗๐/๑๙๐.

^{๓๔} ขุ.อป.อ.(ไทย) ๗๐/๑๙๐.

ไหลแล้วให้ล้มลง. ชาวพระนคร ทั้งสิ้น ทำการโห่ร้อง ประมอบูชาพระโพธิสัตว์ด้วยผ้าและอาภรณ์ เป็นต้น. พระโพธิสัตว์ให้นักต่อสู้ด้วยมวย ปล้ำ นั้นตรง ๆ กระทำกระตุกไหลให้ตรงแล้วกล่าวว่า ท่านจงไป ตั้งแต่นี้ไปท่านจงอย่ากระทำการเห็นปานนี้ แล้วส่งไป. ด้วยวิบากของกรรมนั้น พระโพธิสัตว์ได้เสวยทุกข์ที่ร่างกายและศีรณะเป็นต้น ในทุกภพที่เกิด ในอภัพหลังสุด แม้เป็นพระพุทธเจ้าแล้วก็ได้เสวยทุกข์มีการเสียดแทงที่หลังเป็นต้น.

ในอดีตกาล พระโพธิสัตว์บังเกิด^{๓๕} ในตระกูลคหบดีเลี้ยงชีพด้วยเวชกรรม. พระโพธิสัตว์เยียวยาบุตรของเศรษฐีคนหนึ่งผู้ถูกรอคอบงำจึงปรุรงยาแล้วเยียวยาอาศัยความประมาทในการให้ไทยธรรมของบุตรเศรษฐีนั้นจึงให้โอสถอีกขนานหนึ่ง ได้กระทำการถ่ายโดยการสำรอกออก เศรษฐีได้ให้ทรัพย์เป็นอันมาก. ด้วยวิบากของกรรมนั้นพระโพธิสัตว์ จึงได้ถูกอาพาธด้วยโรคลงโลหิตคอบงำในภพที่เกิดแล้ว ๆ

---

^{๓๕} ขุ.อป.อ.(ไทย) ๗๐/๒๐๙.

บทที่ ๕

วิเคราะห์กรรมวิบาก (ผลกรรม) ของพระพุทธเจ้า

การวิจัยบทนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์ผลกรรมของพระพุทธเจ้าที่ทำในขณะที่เป็นพระโพธิสัตว์แล้ว ได้เสวยผลหลังจากที่ได้ตรัสรู้แล้วด้วยขณะที่พระผู้มีพระภาคผู้เป็นนายกของโลก แวดล้อมด้วยภิกษุสงฆ์เป็นอันมาก ประทับนั่งอยู่ที่พื้นหินอันเป็นรมณีสถาน โชติช่วงด้วยแก้วต่างๆ ในลวงป่าอันมีกลิ่นหอมต่างๆ ไกลสระอโนดาต ตรัสชี้แจงบุรพกรรมทั้งหลายของพระองค์ ณ ที่นั้นโดยมีหัวข้อดังต่อไปนี้

๕.๑ กรรมวิบากข้อที่ ๑ เรื่อง สบประมาทผู้อื่น จึงต้องประสบทุกข์

ในชาติที่พระโพธิสัตว์บังเกิดเป็นพราหมณ์นามพชื่อว่า โชติปาละ เพราะเป็นพราหมณ์จึงไม่เลื่อมใสในพระศาสนา ได้กล่าวตู่การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เพราะวิบากของกรรมเก่าแห่งพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น^๑

เพราะวิบากของกรรมนั้น พระโพธิสัตว์นั้นจึงได้เสวยทุกข์มีนรกเป็นต้นหลาย ร้อยชาติ ถัดมาจากพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้นนั้นแหละ ในอรรถภาพสุดท้ายบังเกิดในสัถยตระกูล เพราะญาณแก่กล้าจึงละทิ้งราชสมบัติในสกลชมพูทวีปเสีย แล้วตัดกำแพงเกศาให้มีปลายเสมอกัน ด้วยดาบที่ลับไว้อย่างดีที่ฝั่งแม่น้ำอโนมาที่รับบริวาร ๘ อันสำเร็จด้วยฤทธิ์ซึ่งเกิดขึ้นกลีบปทุม ที่พระพรหมนำมาให้แล้วบรรพชา เพราะญาณทัสสนะคือพระโพธิญาณยังไม่แก่กล้าก่อน จึงไม่รู้จักทางและมีใช้ทางแห่งความเป็นพระพุทธเจ้า เป็นผู้มึนงงเช่นกับเปรตผู้ไม่มีเนื้อและเลือด เหลือแต่กระดูกหนังและเอ็น ด้วยอำนาจที่บริโภคอาหารมือเดียว คำเดียว เป็นผู้เดียวทางเดียว และนั่งผู้เดียว บำเพ็ญทุกรกิริยามหาปธานความเพียรใหญ่ ณ อรุเวลาชนบทถึง ๖ พรรษา

พระโพธิสัตว์นั้นนึกถึงทุกรกิริยานี้ว่า ไม่เป็นทางแห่งการตรัสรู้ จึงกลับเสวยอาหารประณีตในคาม นิคม และราชธานี มีอินทรีย์ผ่องใส มีมหาบุริสลักษณะ ๓๒ ครอบบริบูรณ์ เสด็จเข้าไปยังโพธิมณฑล โดยลำดับขณะมารทั้ง ๕ ได้เป็นพระพุทธเจ้า

บทวิเคราะห์

การที่พระพุทธเจ้าเคยกล่าวกับพระสุตตพระนามกัสสปะว่า การตรัสรู้เป็นของได้โดยยาก ท่านจะได้จากดวงไม้โพธิ์ที่ไหนกัน ด้วยผลแห่งกรรมนั้น ในชาติสุดท้ายนี้ต้องบำเพ็ญทุกรกิริยาเป็นอันมาก ลึนเวลาถึงหกปี ต่อจากนั้นจึงได้บรรลุการตรัสรู้

^๑ ข.อป.อ.(ไทย) ๗๐/๑๕๑.

จัดเข้าในกรรม ๑๒ ว่าโดยการ เป็น อปราปรียเวทนิยกรรม
 ว่าโดยกิจ เป็นอุปัตถัมภกกรรม ฝ่ายอกุศล
 ว่าโดยลำดับ เป็น เป็นพหุกรรม

๔.๒ กรรมวิบากข้อที่ ๒ เรื่อง กล่าวต่อพระอรหันต์ ทำให้ต้องตกนรก

ในอดีตกาล พระโพธิสัตว์เกิดในตระกูลศูทร เป็นนักเลงชื่อ มุณาฬิ ผู้ไม่มีชื่อเสียง ไม่มี
 ความชำนาญอะไร เขาพอเห็นพระปัจเจกพุทธเจ้านั้นนามว่า สุรภิ มีฤทธิ์มาก มีอานุภาพมากไป
 ถึงที่ใกล้ของเขาด้วยกิจบางอย่างเท่านั้น ได้ดำ่ว่าด้วยคำเป็นต้นว่า สมณะนี้ทุศีล มีธรรมลามก.
 เพราะวิบากของอกุศลนั้น เขาจึงได้เสวยทุกข์ในนรกเป็นต้น หลายพันปี การที่พระผู้มีพระภาคเจ้า
 บังเกิดในสกุลสักยราชออกบวช แล้วได้เป็นพระพุทธรเจ้าโดยลำดับ พวกเดียรฉัตรปรากฏขึ้นก่อน
 เที้ยมแสดงทิวา ๖๒ หลอกหลวงประชาชนอยู่นั้น พวกเดียรฉัตรก็เสื่อมลาภสักการะ เสมือนหิ้งห้อยใน
 ตอนพระอาทิตย์ขึ้น จึงผูกความอาฆาตในพระผู้มีพระภาคเจ้าเที่ยวไปอยู่ สมัยนั้น^๒ เศรษฐีในกรุง
 ราชคฤห์ผูกตาข่ายเล่นน้ำแม่น้ำคงคา เห็นปุมไม้จันทร์แดงจึงคิดว่า ในเรือนของเรามีไม้จันทร์มากมาย
 จึงให้ช่างกลึงกลึงบาตรด้วยปุมไม้จันทร์แดงนั้น แล้วแขวนที่ไม้ใผ่ต่อ ๆ ลำกัน ให้ตีกลองปาวร้องว่า
 ผู้ใดมาถือเอาบาตรใบนี้ ได้ด้วยฤทธิ์ เราจักเป็นผู้จงรักภักดีต่อผู้นั้น

นิครนถ์นาฏบุตร จึงวางแผนกับลูกศิษย์เพื่อจะไปเอาบาตร ครั้งนั้น พระปิณโฑลภารทวา
 ษะ และพระโมคคัลลานะ ยืนอยู่บนยอดภูเขาหินประมาณ ๓ คาจุด กำลังห่มจีวรเพื่อต้องการจะรับ
 ปิณฑบาตได้ยินเสียงโกลาหลนั้น พระโมคคัลลานะได้สั่งพระปิณโฑลภารทวาษะให้เหาะไปเอาบาตร
 นั้น

พระปิณโฑลภารทวาษะ จึงทำภูเขาหินประมาณ ๓ คาจุด^๓ ที่ตนยืนอยู่ ให้ติดที่พื้นเท้า
 แล้วให้ปกคลุมนครราชคฤห์เสียทั้งสิ้น เหมือนฝาปิดหม้อข้าวแล้วพระเถระได้ปล่อยภูเขานั้นลงไว้ในที่
 ที่ตั้งอยู่ แล้วไปด้วยฤทธิ์ถือเอาบาตรนั้นมา. ครั้งนั้น ชนชาวพระนครได้กระทำความโกลาหลตั้งขึ้น
 ได้ยินถึงพระผู้มีพระภาคเจ้าที่ประทับนั่งอยู่ในพระเวฬุวนาราม จึงตรัสถามพระอานนท์ทรงทราบ
 เรื่องแล้ว เพื่อที่จะทรงปลดเปลื้องการกล่าวร้ายผู้อื่นต่อไป จึงทรงให้นำบาตรนั้นมาหุบให้แตก แล้ว
 ทำการบดให้ละเอียดสำหรับเป็นยาหยอดตาแล้วทรงให้แก่ภิกษุทั้งหลาย แล้วจึงทรงบัญญัติสิกขาบท
 ว่า ตุก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่ควรทำการแสดงฤทธิ์ ภิกษุใดทำ ภิกษุนั้นต้องอาบัติทุกกฏ

เดียรฉัตรทั้งหลายกล่าวกันว่า ข้าว่า พระสมณโคดม บัญญัติสิกขาบทแก่สาวกทั้งหลาย
 สาวกเหล่านั้นยอมไม่ล่วงละเมิดสิกขาบทที่บัญญัติไว้นั้น แม้เพราะเหตุแห่งชีวิต พวกเราจักทำ
 อธิปาฏิหาริย์ จึงพากันเป็นหมวดหมู่ทำความโกลาหลอยู่ในที่นั้น ๆ ครั้งนั้น พระเจ้าพิมพิสารได้
 ทรงสดับดังนั้น จึงเสด็จไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ทูลให้ทรงทราบเรื่องพวกเดียรฉัตรบ่าวร้องว่า
 จักทำอธิปาฏิหาริย์. พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า มหาบพิตร แม้อาตมภาพก็จักทำที่โคนต้นคันถาม
 พพฤกษ์ ใกล้เมืองสาวัตถี

^๒ ขุ.ธ.(บาลี) ๖/๑๔๙/๖๗., ขุ.ธ.อ.(ไทย) ๔๒/๒๔๕.

^๓ ขุ.ธ.อ.(ไทย) ๔๒/๒๔๘.

พวกเดียรถีย์ได้ทราบข่าว จึงให้ตัดต้นมะม่วงรอบ ๆ พระนคร เมื่อกาลเวลาถึงเช้าแล้ว ในวันเพ็ญเดือน ๘ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทำกิจที่ควรทำให้เสร็จแต่เช้าตรู่ แล้วเสด็จไปยังที่นั้น ประทับนั่งอยู่แล้ว. ขณะนั้น คนเฝ้าอุทยานชื่อว่าคณฐะ เห็นมะม่วงสุกดีในรังมดแดง จึงคิดว่า ถ้าเราจะถวายมะม่วงนี้แก่พระราชา ก็จะได้ทรัพย์อันเป็นสาระมิกหาปณะเป็นต้น แต่เมื่อน้อมถวาย แต่พระผู้มีพระภาคเจ้าสมบัติในโลกนี้และโลกหน้าก็จักเกิดมี ครั้นคิดดังนี้แล้วจึงน้อมถวายแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงรับมะม่วงนั้นแล้ว ดำรัสสั่ง พระอานนทเถระให้ทำเป็นน้ำปานะ พระเถระ ได้กระทำตามพระดำรัสแล้ว. พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงดื่ม (น้ำ) ผลมะม่วงแล้ว ประทาน เมล็ดมะม่วงแก่นายคนเฝ้าอุทยานแล้วตรัสว่า จงเพาะเมล็ดมะม่วงนี้. นายอุทยานบาลนั้นจึงคู้ย ทรายแล้วเพาะเมล็ดมะม่วงนั้น พระอานนทเถระเอาคนโทตักน้ำรด. ขณะนั้น หน่อมะม่วงงอก ขึ้นมา เมื่อมหาชนเห็นอยู่นั้นแหละ ก็ปรากฏเต็มไปด้วยกิ่ง ค่าคบ ดอก ผล และใบอ่อน. ชาวชมพูทวีปทั้งสิ้นเคี้ยวกินผลมะม่วงที่หล่นลงมา ไม่อาจให้หมดสิ้นได้.

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงนิรมิตรรัตนจกกรม บนยอดเขามหาเมรุในจักรวาลนี้ จากจักรวาล ทิศตะวันออกจนกระทั่งถึงจักรวาลทิศตะวันตก เมื่อจะทรงยังบริษัทมิใช่น้อยให้บันลือสี หนาท จึงทรงกระทำมหาอิทธิปาฏิหาริย์ โดยนัยดังกล่าวแล้วในอรรถกถาธรรมบท ทรงย้ายพวก เดียรถีย์ทำให้พวกเขาถึงประการอันผิดแผกไปต่าง ๆ ในเวลาเสร็จปาฏิหาริย์ ได้เสด็จไปยังภพ ดาวดึงส์ โดยพุทธจริยาที่พระพุทธเจ้าในปางก่อนทรงประพฤติมาแล้ว ทรงจำพรรษาอยู่ในภพ ดาวดึงส์นั้น ทรง แสดงพระอภิธรรมติดต่อกันตลอดไตรมาส ทรงทำเทวดามิใช่น้อยมีพระมารดา เป็นประธาน ให้บรรลुพระโสดาปัตติมรรค ออกพระพรรษาแล้วเสด็จลงจากเทวโลก อันหมู่เทวดา และพรหมมิใช่น้อยห้อมล้อม เสด็จลงยังประตูเมืองสังกัสสะ ได้ทรงกระทำการอนุเคราะห์ชาวโลก แล้ว ครั้นนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าได้มีลาภสักการะท่วมท้นท่ามกลางชมพูทวีป ประดุจแม่น้ำใหญ่ ๕ สาย (คือ คงคา อจิรวดี ยมุนา สรรภู มหิ) ฉะนั้น.

ครั้งนั้น พวกเดียรถีย์เสื่อมลาภสักการะ^๔ เป็นทุกข์ เสียใจ คอดคั่งก้มหน้าอยู่. ในกาล นั้น อุบาสิกาของพวกเดียรถีย์เหล่านั้น ชื่อนางจัญจมาณวิกา ถึงความเป็นผู้เลอเลิศด้วยรูปโฉม เห็นพวกเดียรถีย์เหล่านั้นนั่งอยู่อย่างนั้น จึงถามสาเหตุ เดียรถีย์กล่าวว่า คุณก่อนน้องหญิง จำเดิมแต่ กาลที่พระสมณโคดมเกิดขึ้นมา พวกเราเสื่อมลาภสักการะหมดความสำคัญ นางจัญจมาณวิกาถามว่า ดิฉันควรจะทำอะไร. เดียรถีย์ตอบว่า เธอควรจะยังโทษมิใช่คุณให้เกิดขึ้นแก่พระสมณโคดม. นาง จัญจมาณวิกานั้นกล่าวว่า ชื่อนั้น ไม่เป็นการหนักใจสำหรับดิฉันดังนี้แล้ว เมื่อจะทำความอุตสาหะใน การนั้น จึงไปยังพระเชตวันวิหารในเวลาวิกาล แล้วอยู่ในสำนักของพวกเดียรถีย์ ครั้นตอนเช้า ใน เวลาที่ชนชาวพระนครถือของหอมเป็นต้นไปเพื่อจะถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงออกมา ทำที่ เหมือนออกจากพระเชตวันวิหาร ถูกถามว่า นอนที่ไหน นางก็ไม่บอก เมื่อกาลเวลาดำเนินไป โดยลำดับ นางถูกถามแล้วจึงกล่าวว่า เรานอนในพระคันธกุฎีเดียวกันกับพระสมณโคดม พวก ปุถุชนผู้เขลาเชื่อดังนั้น บัณฑิตทั้งหลายมีพระโสดาบันเป็นต้น ไม่เชื่อ. วันหนึ่ง นางผูกท่อนไม้กลม ไว้ที่ท้องแล้วนุ่งผ้าแดงทับไว้ แล้วไปกล่าวหาพระผู้มีพระภาคเจ้า ที่ทรงแสดงธรรมแก่บริษัทพร้อมทั้ง พระราชาว่า พระสมณะผู้เจริญ ท่าน (มัวแต่) แสดงธรรม ไม่ จัดแจงกระเทียมและพริกเป็นต้น

^๔ ขุ.อป.อ.(ไทย) ๗๐/๑๙๖.

เพื่อเราผู้มีศรัทธาทารกที่เกิดเพราะอาศัยท่าน. พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ดูก่อนน้องหญิง ท่านกับเราเท่านั้นย่อมรู้ภาวะอันจริงแท้. นางจิณฺจมาณวิกาบอกว่า อย่างนั้นทีเดียว เรากับท่าน ๒ คนเท่านั้น ย่อมรู้คราวที่เกี่ยวข้องกันด้วยเมถุน คนอื่นย่อมไม่รู้.

ร้อนถึงบัณฑิตกัมพลศิลาอาสน์ของท้าวสักกะ^๕ ท้าวสักกะทรงรำพึงอยู่ ทรงรู้เหตุนี้ จึงตรัสสั่งเทวบุตร ๒ องค์ให้องค์หนึ่งนิรมิตเพศเป็นหนู กัดเครื่องผูกก่อนไม้กลมของนางให้ขาด องค์หนึ่งทำลมให้ พัดผ้าที่นางห่มให้เวกขึ้นเบื้องบน. เทวบุตรทั้งสองนั้นได้ไปกระทำอย่างนั้นแล้ว. ท่อนไม้กลมตกลง ทับเท้าของนางแตก. ปุถุชนทั้งหลายผู้ประชุมกันอยู่ในโรงธรรมสภา ทั้งหมดพากันกล่าวว่า เฮ้ย!นางโจรร้าย เจ้าได้ทำการกล่าวหาความเห็นปานนี้ แก่พระผู้เป็นเจ้าของโลก ทั้ง ๓ ผู้เห็นปานนี้แล้วต่างลุกขึ้นเอากำปั่นประหารคนละที นำออกไปจากที่ประชุม เมื่อนางล่องพ้นไปจากที่สสนะคือการเห็นของพระผู้มีพระภาคเจ้า แผ่นดินได้ให้ช่อง. ขณะนั้น เปลวไฟจากอเวจिनรกตั้งขึ้น หุ้มท่อนางเหมือนหุ้มด้วยผ้ากัมพลแดงที่ตระกูลให้ แล้วซัดลงไปใโนเวจिनรก. พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า เรากล่าวต่อพระสาวกชื่อนั้นหะของพระพุทธานุเจ้าผู้ทรงครอบงำสิ่งทั้งปวงนั้น จึงได้ท่องเที่ยวไปใน นรกสิ้นกาลนานถึงหมื่นปี เกิดเป็นมนุษย์แล้ว ได้รับการกล่าวตู่มากมาย เพราะกรรมที่เหลือนั้น จึงถูกนางจิณฺจมาณวิกาได้กล่าวตู่เราด้วยคำอันไม่เป็นจริงต่อหน้าหมู่ชน.

บทวิเคราะห์

การที่พระพุทธานุเจ้าบรรลุนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว ยังถูกนางจิณฺจมาณวิกาได้กล่าวตู่ด้วยคำอันไม่เป็นจริงต่อหน้าหมู่ชนเพราะในชาติหนึ่งไปกล่าวใส่ความพระสาวกของพระสัพพาทิภูพุทธเจ้า มีนามว่านันทะ จึงต้องท่องเที่ยวในนรกหลายหมื่นปี เมื่อเกิดเป็นมนุษย์อีกก็ถูกใส่ความมาก และด้วยกรรมที่เหลือ ชาติสุดท้ายนี้จึงถูกนางจิณฺจมาณวิกา ใส่ความว่าพระองค์ทำให้นางตั้งครรภ์ จัดเข้าในกรรม ๑๒ ข้อว่าด้วย

ว่าโดยการ เป็น อปราปรียเวทนียกรรม

ว่าโดยกิจ เป็น เป็นอุปปีฬกรรม

ว่าโดยลำดับ เป็น เป็นพหุลกรรม

๔.๓ วิบากกรรมข้อที่ ๓ เรื่อง กล่าวตู่พระอรหันต์ ทำให้ตกนรกหลายพันปี

ในอดีตกาล พระโพธิสัตว์เกิดในกำเนิด ที่ไม่ปรากฏชื่อเสียง เป็นนักเลงชื่อว่า มุนาฬิ^๖ เพราะกำลังแรงที่คลุกคลีกับคนชั่ว จึงได้ต่าพระปัจเจกพุทธเจ้านามว่า สุรภี ว่า ภิกษุนี้ทุศีล มีธรรมอันลามก. เพราะวัจจกรรมอันเป็น อุกุศลนั้น พระโพธิสัตว์นั้นใหม่อยู่ในนรกหลายพันปี

ในอัฐภาพครั้งสุดท้ายนี้ การที่พระพุทธานุเจ้า เลิศด้วยลาภอันเลิศและยศอันเลิศ ด้วยกำลังแห่งความสำเร็จบารมี ๑๐ ทำให้พวกเดียรัถย์กลับเกิดความอุตสาหะขึ้นอีก หาทางทำลายพระพุทธานุเจ้า พากันนั่งเป็นทุกข์เสียใจ.

^๕ ขุ.อป.อ.(ไทย) ๗๐ /๑๘๗.

^๖ ขุ.อป.อ.(ไทย) ๗๐ /๑๘๗.

ครั้งนั้น ปริพาชกาผู้หนึ่งชื่อว่าสุนทรี เข้าไปหาเดียรฉัตรเหล่านั้นไว้แล้วยืนอยู่ เห็นเดียรฉัตรทั้งหลาย พากันนิ่งไม่พูดอะไร จึงถามว่า ดิฉันมีโทษอะไรหรือ พวกเดียรฉัตรกล่าวว่า พวกเราถูกพระสมณโคดมเบียดเบียนอยู่ ท่านกลับมีความชวนชวายน้อยอยู่ ข้อนี้เป็นโทษของท่าน.นางสุนทรีกล่าวว่า จะให้ทำอย่างไร เดียรฉัตรทั้งหลายจึงบอกให้ก่อความเสียหายแก่ พระสมณโคดม. นางสุนทรีรับคำแล้วตั้งแต่นั้นมา ก็บอกแก่พวกคนที่ได้พบเห็นว่า ตนนอนในพระคันธกุฎีเดียวกันกับพระสมณโคดมแล้วจึงออกมา ดังนี้ โดยนัยดังกล่าวมาแล้ว ต่อบริภาษาอยู่ ฝ่ายพวกเดียรฉัตรก็ต่อบริภาษาอยู่ว่า พวกท่านจงดูกรรม ของพระสมณ โคดม. สมจริงดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่าในชาติอื่น ๆ ในครั้งก่อน เราเป็นนักเลงชื่อว่ามุนาฬิ ได้กล่าวต่อพระสุรภิปัจเจกพุทธเจ้าผู้ไม่ประทุษร้าย.เพราะวิบากของกรรมนั้น เราจึงท่องเที่ยวไปในนรกสังกาสานาน เสวยทุกขเวทนาหลายพันปี.ด้วยเศษกรรมที่เหลือนั้น ในภพสุดท้ายนี้ เราจึงได้รับการกล่าวต่อ เพราะเหตุแห่งนางสุนทรี.

บทวิเคราะห์

การที่พระพุทธเจ้าถูกนางสุนทรีกล่าวดูในชาตินี้ เพราะชาติหนึ่งเคยเป็นนักเลงชื่อปุนาลี ได้กล่าวใส่ความพระปัจเจกพุทธเจ้า พระนามว่าสุรภิมุณีได้ประทุษร้าย ด้วยผลแห่งกรรมนั้นต้องไปท่องนรกสังกาสานาน เสวยทุกขเวทนาสิ้นพันปี ด้วยกรรมที่เหลือในภพสุดท้ายก็ถูกใส่ความ เพราะเหตุแห่งนางสุนทรีกา ซึ่งเป็นนักบวชหญิงถูกพวกเดียรฉัตรใช้ให้ทำเป็นไปค้ำคั้นกับพระสมณโคดม ให้ใครต่อใครหลงผิดทั้งที่นางค้ำคั้นที่อื่น แต่รุ่งเช้าก็ทำท่าไผ่เมมาจากเขตวนาราม อีกสองสามวันที่มีคนโจษจันกัน พวกเดียรฉัตรก็จ้างนักเลงไปฆ่านาง ป้ายความผิดว่านางถูกฆ่าปิดปาก คนสงสัยว่าอาจจะจริง ร้อนถึงพระราชาส่งราชบุรุษไปสืบดูตามร้านสุรา ก็จับนักเลงที่ฆ่ากับเดียรฉัตรที่จ้างฆ่านางโทษทั้งหมด จัดเข้าในกรรม ๑๒ ชื่อว่าด้วย

ว่าโดยการ เป็น อปราปริยเวทนียกรรม

ว่าโดยกิจ เป็นอุปปีฬกรรม

ว่าโดยลำดับ เป็น เป็นพหุลกรรม

๔.๔ วิบากกรรมข้อที่ ๔ เรื่อง กล่าวว่าร้ายผู้ทรงศีล จึงทำให้ถูกใส่ร้าย

ในอดีตกาล พระโพธิสัตว์เกิด ในตระกูลพราหมณ์ เป็นผู้ศึกษาเล่าเรียนมาก^๗ คนเป็นอันมากสักการบูชา ได้บวชเป็นดาบส มีรากเหง้าและ ผลไม้ ในป่าเป็นอาหาร สอนมนต์พวกมาณพจำนวนมาก สำเร็จการอยู่ในป่าหิมพานต์. ดาบสรูปหนึ่ง ได้อภิญญา ๕ และสมาบัติ ๘ ได้มายังสำนักของ พระโพธิสัตว์นั้น. พระโพธิสัตว์นั้นพอเห็นพระดาบสนั้นเท่านั้น ถูกความริษยาครอบงำ ได้ด่าว่าพระฤาษีผู้ไม่ประทุษร้ายนั้นว่าฤาษีนี้หลอกลวง บริโภคกาม และบอก กะพวกศิษย์ของตนว่า ฤาษีนี้เป็นผู้ไม่มีอาจารย์เห็นปานนี้. ฝ่ายศิษย์เหล่านั้นก็พากันด่า บริภาษาอย่างนั้น เหมือนกัน. ด้วยวิบากของอกุศลกรรมนั้น พระโพธิสัตว์นั้นจึงได้เสวยทุกขในนรกอยู่พันปี

^๗ ขุ.อป.อ.(ไทย) ๗๐/๑๔๔.

ในอรรถาพหลังสุดนี้ การที่พระพุทธเจ้า ถึงความเป็นผู้เลิศด้วยลาภและเลิศด้วยยศ^๔ ปรากฏจุดพระจันทร์เพ็ญในอากาศขณะนั้น ยิ่งทำให้พวกเดียรถีย์ไม่พอใจ พวกมิชฌาภิบาลผู้ไม่เลื่อมใสใน พระรัตนตรัย ได้ติดตามพระพุทธเจ้าผู้เสด็จเข้าไปภายในพระนครได้ดำบริภาษด้วยอักษะโกสวัตถุ ๑๐ ว่า เจ้าเป็นโจร เป็นคนพาล เป็นคนหลง เป็นอูฐ เป็นโค เป็นพา เป็นสัตว์นรก เป็นสัตว์ดิรัจฉาน ไม่มีหวัง จะได้สุดดี ทุกคืนเท่านั้นที่เจ้าควรหวัง ท่านพระอานนท์สดับค่านั้นแล้วได้กราบทูลพระพุทธเจ้าว่า ข้าแต่ พระองค์ผู้เจริญ พวกชาวเมืองได้ดำบริภาษพวกเรา พวกเราจะไปที่อื่นจากเมืองนี้เกิด พระพุทธเจ้าตรัส ถามว่า จะไปที่ไหน เมื่อถูกค่านั้นอีก จะทำอย่างไร พระอานนท์กราบทูลว่า จะไปเมืองอื่นอีก เมื่อถูก ค่านั้นอีกก็หนีไปเรื่อย ๆ พระเจ้าข้า พระพุทธเจ้าตรัสว่า การทำอย่างนั้น ไม่สมควร เมื่ออิทธิฤทธิ์ เกิดขึ้นในที่ใด ต้องสงบในที่นั้นเสียก่อนจึงสมควรไปที่อื่น แล้วตรัสถามต่อไปว่า พวกไหนเล่าดำพวกเรา อานนท์กราบทูลว่า คนทั้งหมดกระทั้งทาสและกรรมกรก็พากันดำ พระพุทธเจ้าตรัสว่า อานนท์ เรา เป็นเหมือนกับช้างที่เข้าสู่สงคราม การอดทนต่อคำพูดของคนไม่มีศีล มีจำนวนมากเป็นภาระของเรา เช่นเดียวกับที่การอดทนต่อลูกศรที่เล่นมาจากทิศ เป็นภาระของช้างที่เข้าสู่สงคราม แม้ด้วยการดำ ว่า ถึงอย่างนั้น ก็ยังไม่พอใจ ให้นางสุนทรีทำการดำว่าอีก ให้เรียกพวกนักเลงสุรามาคำจ้างแล้วส่งให้ ข่านางสุนทรี หมกกองขยะดอกไม้ในที่ใกล้ประตูพระเชตะวัน พวกนักเลงสุราเหล่านั้นได้กระทำอย่าง นั้น แต่นั้น พวกเดียรถีย์จึงกราบทูลแก่พระราชาว่า นางสุนทรีหาย พระราชารับสั่งให้ค้นหา เดียรถีย์ เหล่านั้นจึงเอานางสุนทรีมาจากที่ที่ตนให้โยนไว้แล้ว ยกขึ้นสู่เตียงน้อยแสดงแก่พระราชา แล้วเที่ยว โฆษณาโทษของพระผู้มีพระภาคเจ้าและภิกษุสงฆ์ ในพระนครทั้งสิ้นแล้ว วางนางสุนทรีไว้บนแคร่ในป่า ข่าฝืดิบ พระราชารับสั่งให้ค้นหาคนข่านางสุนทรี.

ครั้งนั้น พวกนักเลงดื่มสุราแล้วทำการทะเลาะกันว่า เจ้าข่านางสุนทรี ราชบุรุษทั้งหลาย จึงจับพวกนักเลงเหล่านั้นแสดงแก่พระราชา พระราชาตรัสถามว่า พวกเจ้าข่านางสุนทรีหรือ นักเลง เหล่านี้รับสารภาพ พระราชาตรัสถามว่า พวกใครสั่ง นักเลงทูลว่า พวกเดียรถีย์สั่งพระเจ้าข้า พระราชาจึงให้นำพวกเดียรถีย์มาแล้วให้จงจำพันธนาการแล้วรับสั่งว่า ให้ไปป่าวร้องว่า พวกเรา ทั้งหมดให้ข่านางสุนทรีเองแหละ โดยจะโยนความผิดให้เป็นโทษแก่พระพุทธเจ้า พระผู้มีพระภาค เจ้าและสาวกทั้งหลายของพระองค์ไม่ได้เป็นผู้กระทำ พวกเดียรถีย์ได้กระทำอย่างนั้นแล้ว ชาวพระ นครทั้งสิ้นต่างเป็นผู้หมดความสงสัย พระราชาทรงให้ฆ่าพวกเดียรถีย์และพวกนักเลงแล้วให้ทิ้งไป.

แต่นั้นมา พระผู้มีพระภาคเจ้า ยิ่งเจริญด้วยลาภสักการะ ด้วยเหตุนี้ พระผู้มีพระภาค เจ้า จึงตรัสว่าเราเป็นพราหมณ์เรียนจบแล้ว เป็นผู้อันมหาชนสักการะบูชา ได้สอนมนต์กะมาณพ ๕๐๐ คนในป่าใหญ่ พระฤๅษีผู้กล้า สำเร็จอภิญญา ๕ มีฤทธิ์มาก มาในที่นี้ และเราได้เห็นพระ ฤๅษีนั้นมาแล้ว ได้กล่าวต่อว่าท่านผู้ไม่ประทุษร้ายแต่นั้น เราได้บอกกะศิษย์ทั้งหลายว่า ฤๅษีนี้เป็น ผู้บริโศคกาม แม้เมื่อเราบอกอยู่ มาณพทั้งหลายก็พลอยยินดีตามแต่นั้น มาณพทุกคนเที่ยวภิกษาไป ทุก ๆ ตระกูล ก็บอกกล่าวแก่มหาชนว่า ฤๅษีนี้บริโศคกาม

เพราะวิบากของกรรมนั้น ภิกษุ ๕๐๐ รูปนี้จึงได้รับการกล่าวต่อกันทั้งหมด เพราะ เหตุแห่งนางสุนทรี.

^๔ พ.ธ.(บาลี) ๖/๔๗. ดูรายละเอียดในเรื่องสุนทรีปริพพาชกา.

บทวิเคราะห์

การพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยภิกษุ ๕๐๐ รูปถูกกล่าวต่อเพราะในอดีตชาติที่เป็นพราหมณ์เรียนจบแล้ว เป็นผู้อันมหาชนสักการบูชา ได้สอนมนต์กะमाणพ ๕๐๐ คนในป่าใหญ่ ได้กล่าวต่อพระฤาษีผู้กล้า สำเร็จอภิญญา ๕ มีฤทธิ์มาก มาในที่นี้นั้น ได้บอกกะศิษย์ทั้งหลายว่า ฤาษีนี้เป็นผู้บริโศกคาม แม้เมื่อเราบอกอยู่ มาณพทั้งหลายก็พลอยยินดีตามแต่นั้น มาณพทุกคนเที่ยวภิกษาไปทุก ๆ ตระกูล ก็บอกกล่าวแก่มหาชนว่า ฤาษีนี้บริโศกคาม เพราะวิบากของกรรมนั้น ภิกษุ ๕๐๐ รูปนี้จึงได้รับการกล่าวต่อด้วยกันทั้งหมด เพราะเหตุแห่งนางสุนทรี จัดเข้าในกรรม ๑๒ ชื่อว่าด้วย

โดยการ เป็น อปราปริยเวทนิยกรรม

ว่าโดยกิจ เป็น เป็นอุปปีฬกรรม

ว่าโดยลำดับ เป็น เป็นพหุกรรม

๔.๕ วิบากกรรมข้อที่ ๕ เรื่อง ทรัพย์เป็นเหตุ ทำให้พี่ชำนอง

ในอดีตกาล พระโพธิสัตว์ และน้องชายเป็นลูกพ่อเดียวกัน^๙ เมื่อบิดาล่วงลับไปแล้ว พี่ชำนองทั้งสองนั้น ทำการทะเลาะกัน เพราะอาศัยพวกทาส จึงได้คิดร้ายกันและกัน พระโพธิสัตว์กัดท่อน้องชายไว้ด้วย ความที่ตนเป็นผู้มีกำลัง แล้วกลิ้งหิน ทับลงเบื้องบนน้องชำนองนั้น เพราะวิบากของกรรมนั้น พระโพธิสัตว์นั้นได้สวยทุกขีในนรกเป็นต้นหลายพันปี

ในอัฐภาพหลังสุดนี้ได้เกิดเป็นพระพุทธเจ้า ถูกพระเวททัตผู้เป็นพระมาตุลาของพระราหุลกุมาร ที่ในชาติก่อนได้เป็นพ่อค้ากับพระโพธิสัตว์ ในครั้งเป็นพ่อค้าชื่อว่า เสรีพาณิชย์^{๑๐} พ่อค้าทั้งสองนั้นไปถึงปัญจคาม บ้านอันตั้งอยู่ใกล้ท่าแห่งหนึ่ง จึงตกลงกันแบ่งถนนคนละสาย ในถนนสายที่พระเวททัตเข้าไปได้มีคน ๒ คนเท่านั้น คือภรรยาของเศรษฐีเก่าคนหนึ่ง หลานสาวคนหนึ่งเขามีธาตุองใบใหญ่ ถูกสนิมจับ เป็นของที่เขาวางปนไว้ในระหว่างภาชนะ ภรรยาของเศรษฐีเก่านั้นไม่รู้ว่าเป็นภาชนะทอง จึงขอแลกเครื่องประดับ เทวทัตนั้นจับเอาใบนั้นแล้วเอาเข็มขีดดู รู้ว่าเป็นธาตุทอง แต่ไม่ยอมจ่ายแพงคิดว่าเราจักให้นิดหน่อยแล้วถือเอา จึงไปเสีย.

ลำดับนั้น หลานสาวเศรษฐีเห็นพระโพธิสัตว์มายังที่ใกล้ประตูจึงบอกแม่ให้แลกเครื่องประดับ กัจฉปุฎะ ภรรยาเศรษฐีเท่านั้นจึงให้เรียกพระโพธิสัตว์นั้นมา นำภาชนะนั้นมา ขอแลกเครื่องประดับกัจฉปุฎะ พระโพธิสัตว์จับภาชนะนั้น รู้ว่าเป็นภาชนะทอง และรู้ว่า นางถูกเวททัตนั้นลวง จึงเก็บ ๘ กหาปณะไว้ในถุงเพื่อตน และให้สินค้าที่เหลือ ให้ประดับเครื่องประดับ กัจฉปุฎะที่มีมือของนางกุมาริกาแล้วก็ไป เทวทัตนั้นหวนกลับมาถามอีก ภรรยาเศรษฐีนั้นบอกว่า ท่านไม่เอาบุตรของเราให้สิ่งนี้ ๆ แล้วถือเอาเอาใบนั้นไปเสียแล้ว พ่อค่านั้นพอได้ฟังดังนั้น มีหทัยเหมือนจะแตกออก จึงวิ่งติดตามไป พระโพธิสัตว์ขึ้น เรือแล่นไปแล้ว พ่อค่านั้นกล่าวว่า หยุด! อย่าหนี อย่าหนี แล้วได้ทำความปรารถนาว่า เราพึงสามารถ ทำให้มันฉิบหายในภพที่เกิดแล้ว ๆ.

^๙ ขุ.อป.อ.(ไทย) ๗๐/๒๐๑.

^{๑๐} ขุ.ชา.(ไทย) ๒๗/๒., ขุ.ชา.อ.(ไทย) ๕๕/๓/๑๖๘.

ด้วยอำนาจความปรารถนา พ่อค้ำนั้นเบียดเบียนกันและกันหลายแสนชาติ ในอภิปานี้บังเกิดในสักยตระกูล เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้า บรรลุพระสัพพัญญุตญาณ แล้วประทับอยู่ในกรุงราชคฤห์โดยลำดับ พระเทวทัตได้ไปยังสำนักของพระผู้มีพระภาคเจ้าพร้อมกับเจ้าอนุรุทธะเป็นต้นแล้ว บวช เป็นผู้ได้ฌานปรากฏแล้ว ทูลขอพรพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุสงฆ์ทั้งปวง จงสมาทานรุดงค์ ๑๓ มีเที่ยววิณชบาตเป็นวัตรเป็นต้น ภิกษุสงฆ์ทั้งสิ้นจงเป็นภาระของข้าพระองค์ พระผู้มีพระภาคเจ้าไม่ทรงอนุญาต พระเทวทัตผูกเวรจึงเสื่อมจากฌานต้องการจะปลงพระชนม์พระผู้มีพระภาคเจ้าวันหนึ่งยืนอยู่เบื้องบนพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้ประทับยืนอยู่ที่เชิงเขาคิชฌกูฏ กิ่งยอดเขาลงมา

ด้วยอำนาจของพระผู้มีพระภาคเจ้า ยอดเขายอดอื่นรับเอายอดเขานั้นที่กำลังตกลงมา สะเก็ดหินที่ตั้งขึ้น เพราะยอดเขาเหล่านั้นกระทบกัน ปลิวมากระทบหลังพระบาทของพระผู้มีพระภาคเจ้า ด้วยเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสว่าเมื่อชาติก่อน เราฆ่าน้องชายต่างมารดา เพราะเหตุแห่งทรัพย์ เราใส่ลงในชอกหิน และบดขยี้ด้วยหินเพราะวิบากของกรรมนั้น พระเทวทัตจึงกลิ้งหินก้อนหินบดขยี้นิ้วหัวแม่เท้าของเรา

บทวิเคราะห์

การที่พระพุทธเจ้า ถูกพระเทวทัตกลิ้งหินให้หล่นทับ แต่สะเก็ดหินที่ตั้งขึ้น เพราะยอดเขาเหล่านั้นกระทบกัน ปลิวมากระทบหลังพระบาทของพระผู้มีพระภาคเจ้า เพราะวิบากกรรมที่ชาติก่อน ฆ่าน้องชายต่างมารดา เพราะเหตุแห่งทรัพย์ จับใส่ลงในชอกหิน และบดขยี้ด้วยหินชาตินี้จึงถูกพระเทวทัตกลิ้งหินใส่ ก้อนหินบดขยี้นิ้วหัวแม่เท้า จัดเข้าในกรรม ๑๒ ข้อว่าด้วย

ว่าโดยการ เป็น อปราปริยเวทนียกรรม

ว่าโดยกิจ เป็นอุปปิพกรรม

ว่าโดยลำดับ เป็น เป็นพหุกรรม

๔.๖ วิบากกรรมข้อที่ ๖ เรื่อง เคยแกล้งพระไว้ จึงได้รับการแกล้งตอบ

พระโฬิสต์ว์ บังเกิดในตระกูลหนึ่ง ในเวลาเป็นเด็ก^{๑๑} กำลังเล่นอยู่ที่ถนนใหญ่ เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าเที่ยววิณชบาตอยู่ในถนนคิดว่า สมณะโล้นนี้จะไปไหน จึงถือเอาสะเก็ดหินขว้างไปที่หลังเท้าของท่าน หนึ่งหลังเท้าขาด โลหิตไหลออก เพราะกรรมอันลามกนั้น พระโฬิสต์ว์นั้นได้เสวยทุกข์อย่างมหันต์ในรอกหลายพันปี แม้เป็นพระพุทธเจ้าแล้วก็ได้เกิดการห่อพระโลหิตขึ้น เพราะสะเก็ดหินกระทบที่หลังพระบาท ด้วยอำนาจกรรมเก่า

ด้วยเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสว่าในกาลก่อน เราเป็นเด็กเล่นอยู่ที่ถนนใหญ่ เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าในหนทาง จึงขว้างสะเก็ดหินใส่เพราะวิบากของกรรมนั้น ในภพหลังสุดนี้ พระเทวทัตจึงประกอบนายฆมังธนูเพื่อฆ่าเรา.

^{๑๑} ข.อ.ป.อ.(ไทย) ๗๐/๒๐๒.

บทวิเคราะห์

การที่พระพุทธเจ้า ถูกพระเทวทัตประกอบนายขมังธนูเพื่อฆ่าพระผู้มีพระภาคเจ้าในชาตินี้ เพราะวิบากกรรมที่ชาติก่อน เป็นเด็กเล่นอยู่ที่หนทางใหญ่ เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าในหนทาง จึง ขว้างสะเก็ดหินใส่ชาตินี้จึงถูกพระเทวทัตประกอบนายขมังธนูเพื่อฆ่าเรา

จัดเข้าในกรรม ๑๒ ข้อว่าด้วย

ว่าโดยการ เป็น อปราปริยเวทนิยกรรม

ว่าโดยกิจ เป็น เป็นอุปปีฬกรรม

ว่าโดยลำดับ เป็น เป็นพหุลกรรม

๔.๗ วิบากกรรมข้อที่ ๗ เรื่อง ความขี้ขางไสข่างไล่พระ

พระเทวทัตชักชวนพระเจ้าอชาตศัตรูให้เป็นสหายแล้วให้สัญญากันว่า ให้พระองค์ปลงพระชนม์พระบิดาแล้ว จงเป็นพระราชา อาตมภาพฆ่าพระพุทธเจ้าแล้วจักเป็นพระพุทธเจ้า อยู่มาวันหนึ่ง ไปยังโรงช้างตามที่พระราชาทรงอนุญาต^{๑๒} แล้วสั่งคนเลี้ยงช้างว่าพรุ่งนี้ท่านจงให้ช้างนาฬาคีรีตีแม่เหล่า ๑๖หม้อแล้วจงปล่อยไปในเวลาที่พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จเที่ยวไปบิณฑบาต ขนทั้งหลายกล่าวกันว่า จักดูการต่อยุทธ์ของนาคคือข่าง กับนาคคือพระพุทธเจ้า แล้วประชุมกันแต่เช้าตรู่.

ฝ่ายพระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงกระทำการปฏิบัติพระสรีระแล้ว มีหมูกิษุห้อมล้อมเสด็จเข้าไป บิณฑบาต ยังกรุงราชคฤห์ ขณะนั้น พวกคนเลี้ยงช้างปล่อยช้างนาฬาคีรี ช้างนาฬาคีรีทำลายถนนและทางสี่แพร่งเป็นต้นเดินมา เห็นหญิงผู้หนึ่งพาเด็กเดินข้ามถนน จึงไล่ติดตาม พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า นี่แนะนำนาฬาคีรี เธอไม่ได้ถูกส่งมาเพื่อจะฆ่าหญิงนั้น เธอจงมาทางนี้ ข้างนั้นได้ฟังเสียงนั้นแล้ว ก็วิ่งปายหน้ามุ่งไปทางพระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงแม่เมตตาอันควรแก่การแผ่ในจักรวาล อันหาประมาณมิได้ ในสัตว์อันหาที่สุดมิได้ ไปในช้างนาฬาคีรี ตัวเดียวเท่านั้น ช้างนาฬาคีรีนั้น กลายเป็นช้างที่ไม่มีภัย หมอบลงแทบบาทมูลของพระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงวางพระหัตถ์ลง บนกระหม่อม ของช้างนาฬาคีรีนั้น ครั้นนั้นเทวดาและพรหมเป็นต้นเกิดจิตอัศจรรย์ไม่เคยเป็น จึงพากันบูชาด้วยดอกไม้และ เกสรดอกไม้เป็นต้น ในพระนครทั้งสิ้น ได้มีกองทรัพย์ประมาณถึงเข้า พระราชารับสั่ง ให้เที่ยวตี กลอง ป่าวร้อง ทรัพย์ที่ประตูด้านทิศตะวันตกจงเป็นของชาวพระนคร ทรัพย์ที่ประตูด้าน ทิศตะวันออก จงนำเข้าห้อง พระคลังหลวง

เพราะในอดีตกาลพระโพธิสัตว์ บังเกิด เป็นคนเลี้ยงช้าง ขึ้นช้างเที่ยวไปอยู่ เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าในหนทางใหญ่ คิดว่าคนหัวโล้นมาจาก ไหนเป็นผู้มีจิตถูกโทสะกระทบแล้วเกิดเป็นดุจตะปูตรึงใจได้ทำช้างให้ขัดเคือง ด้วยกรรมนั้นพระโพธิสัตว์ จึงได้เสวยทุกขีในอบายหลายพันปี ในอติภาพหลังสุดได้เกิดเป็นพระพุทธเจ้า

บทวิเคราะห์

การที่พระพุทธเจ้าถูกช้างนาฬาคีรีดุร้ายเมามัน วิ่งเข้ามาเพื่อทำร้ายในนครอันประเสริฐมีภูเขาคือคอกคือกรุงราชคฤห์ ซึ่งมีภูเขาคือภูเขาควตล้อม เพราะในชาติหนึ่งเป็นนายความขี้ขาง ไสข่างไล่กวด

^{๑๒} ขุ.อป.อ.(ไทย) ๗๐/๒๐๓.

พระปัจเจกพุทธเจ้าผู้เที่ยวไปเพื่อบิณฑบาต ผลแห่งกรรมนั้น ชาตีสุดท้ายถูกช่างนาหาคิริดูร้ายเมามัน
วิ่งเข้ามาเพื่อทำร้ายในนครอันประเสริฐมีภูเขาเป็นคอกคือกรุงราชคฤห์ ซึ่งมีภูเขาห้าลูกแวดล้อม
จัดเข้าในกรรม ๑๒ ชื่อว่าด้วย

ว่าโดยการ เป็น อปราปรียเวทนียกรรม

ว่าโดยกิจ เป็นเป็นอุปฆาตกรรม

ว่าโดยลำดับ เป็นพหุกรรม

๔.๘ วิบากกรรมข้อที่ ๘ เรื่อง เคยเป็นทหารรับจ้าง จึงได้รับความทรมาน

ในชาติก่อน เราเมื่อครั้งเกิดเป็นทหารรับจ้าง ได้ใช้หอกฆ่าคนจำนวนมาก ด้วยผลกรรมนั้น
เราจึงถูกไฟไหม้อย่างร้อนแรงในนรก ด้วยผลกรรมที่เหลืออยู่ เพราะกรรมยังไม่สิ้นไป ในบัดนี้ ไฟ
(ความร้อน) นั้นยังตามมาไหม้ผิวหนังที่เท้าของเราทุกแห่ง ส่วนเนื้อความในชาตก่อนว่า ในอดีตกาล
พระโพธิสัตว์ ได้เป็นพระราชานในปัจฉิมประเทศ^{๑๓} เป็นนักเลง ด้วยอำนาจการคลุกคลี กับคนชั่ว
และด้วยอำนาจการอยู่ในปัจฉิมประเทศ เป็นคนหยาบช้ำ วันหนึ่งถือมีดเดินเท้าเปล่า เทียวไปใน
เมือง ได้เอามีดฆ่าฟันคนผู้ไม่มีความผิดได้ไปแล้ว ด้วยวิบากของกรรมอันลามกนั้น พระโพธิสัตว์นั้น
ใหม่ในนรกหลายพันปี เสวยทุกข์ในทุกคติ มีสัตว์เดียรัจฉานเป็นต้น ด้วยวิบากที่เหลือ ในอรรถภาพ
หลังสุด

ในปัจจุบัน แม้ได้เป็นพระพุทธเจ้า หนึ่งก็ได้เกิดห่อพระโลหิตขึ้น เพราะก้อนหินที่พระ
เทวทัตกลิ้งใส่กระตบเอา หมอชีวกผ่าหนังที่บวมขึ้นนั้นด้วยจิตเมตตา การทำพระโลหิตให้ห่อขึ้นของ
พระเทวทัต ผู้มีจิตเป็นข้าศึก ได้เป็นอนันตริยกรรม การผ่าหนังที่บวมขึ้นของหมอชีวกผู้มีจิตเมตตา
ได้เป็นบุญอย่างเดียวกับเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า เราเป็นคนเดินเท้า ฆ่าคนทั้งหลาย
ด้วยหอก ด้วยวิบากของกรรมนั้น เราถูกไฟไหม้อยู่ในนรกอย่างรุนแรง ด้วยเศษของกรรมนั้น มาบัดนี้
เขาจึงตัดหนังที่เท้าของเราเสียสิ้น เพราะยังไม่หมดกรรม

บทวิเคราะห์

การที่พระพุทธเจ้า ถูกสเก็ดหินที่เท้าจนห้อเลือดและถูกหมอชีวกโกมารภูผ่าหนังที่บวม
ขึ้นเพราะในชาติหนึ่งเป็นพระราชาน เป็นหัวหน้าทหารเดินเท้า ฆ่าบุรุษหลายคนด้วยหอก ผลแห่งกรรม
นั้นต้องหมกไหม้อย่างหนักในนรก ด้วยผลที่เหลือแห่งกรรมนั้น ในชาตีสุดท้าย สะเก็ดแผลที่เท้ากลับ
กำเริบ กรรมยังไม่หมด

จัดเข้าในกรรม ๑๒ ชื่อว่าด้วย

ว่าโดยการ เป็น อปราปรียเวทนียกรรม

ว่าโดยกิจ เป็นเป็นอุปฆาตกรรม

ว่าโดยลำดับ เป็นพหุกรรม

^{๑๓} ขุ.อป.อ.(ไทย) ๗๐/๒๐๕.

๔.๙ วิบากกรรมข้อที่ ๙ เรื่อง เด็กเล็กเห็นปลาถูกฆ่าแล้ว แต่ดีใจ

ในอดีตกาล พระโพธิสัตว์ บังเกิดเป็นชาวประมง^{๑๔} ในหมู่บ้านชาวประมง ร่วมกับพวก บุรุษชาวประมง ไปยังที่ที่ฆ่าปลา เห็นปลาทั้งหลายตาย มีจิตยินดีที่ปลาทายนั้น แม้บุรุษชาวประมง ที่ไปด้วยกัน ก็มีจิตยินดีเหมือนกัน ด้วยอกุศลกรรมนั้น พระโพธิสัตว์ได้เสวยทุกข์ในอบายทั้ง ๔ ใน อตภาพหลังสุดนี้ ได้บังเกิดในตระกูลศากยราช พร้อมกับบุรุษเหล่านั้นแม้จะได้บรรลุความเป็น พระพุทธเจ้า โดยลำดับแล้ว ก็ยังได้เสวยความเจ็บป่วยที่ศีรษะด้วยตนเองและเจ้าศากยะเหล่านั้นถึง ความพินาศ กันหมดในสงครามของเจ้าวิฑูทกะ พวกศากยะต้อนรับวิฑูทกะ ในเวลาที่มีพระชันษาครบ ๑๖ ปี ทรงปรึกษากันว่า พวกเราไม่อาจไหว วิฑูทกกุมาร ได้" จึงส่งพระกุมารทั้งหลายที่เด็ก ๆ กว่าวิฑูทกะนั้นไปยังชนบทเสีย เมื่อวิฑูทกกุมารนั้นเสด็จถึงกิลพัสดุ์บุรี ก็ประชุมกันในท้องพระโรง. วิฑูทกกุมารได้เสด็จไปประทับอยู่ ณ ที่นั้น ลำดับนั้น พวกเจ้าศากยะกล่าวกะพระกุมารนั้นว่า "พ่อ ผู้นี้ เป็นพระเจ้าตาของพ่อผู้นี้เป็นพระเจ้าลุง. วิฑูทกกุมารนั้นเที่ยวไหว้เจ้าศากยะทั้งหมด มิได้เห็นเจ้า ศากยะแม้อंकหนึ่งไหว้ตน จึงทูลถามว่า ทำไมหนอ จึงไม่มีเจ้าศากยะทั้งหลายไหว้หม่อมฉันบ้าง"^{๑๕}

พวกเจ้าศากยะตรัสว่า กุมารเสด็จไปชนบทแล้วทรงทำสักการะใหญ่แก่พระกุมารนั้น. พระองค์ประทับอยู่สิ้น ๒-๓ วัน ก็เสด็จออกจากพระนครด้วยบริวารเป็นอันมาก. ในขณะที่วิฑูทกะกลับ สู่เมืองของตน นางทาสีคนหนึ่งแข่งด่าว่า "นี่เป็นแผ่นกระดานที่บุตรของนางทาสีชื่อว่าสภขัตติยานิ่ง แล้ว ล้างแผ่นกระดานที่พระกุมารนั้นนั่งในท้องพระโรง ด้วยน้ำเจือด้วยนํ้านม มหาตเล็กคนหนึ่งลืมห อารุชของตนไว้ กลับไปเอาอารุชนั้น ได้ยินเสียงด่าวิฑูทกกุมาร จึงถามโทษนั้น ทราบว่า "นางวาสภขัตติ ยานี เกิดในท้องของนางทาสีของท้าวมหานามศากยะ" จึงบอกกล่าวแก่พวกพล. ได้มีการอื้อฉวกันอย่าง ขนานใหญ่ว่า ได้ยินว่า พระนางวาสภขัตติยานีเป็นธิดาของนางทาสี.

เจ้าวิฑูทกะทรงสดับคำนั้น ตั้งพระหฤทัยไว้ว่า "เจ้าศากยะเหล่านั้น จงล้างแผ่นกระดานที่ เรานั่งด้วยน้ำเจือด้วยนํ้านมก่อน แต่ในกาลที่เราดำรงราชสมบัติแล้ว เราจักเอาเลือดในลำคอของเจ้า ศากยะเหล่านั้น ล้างแผ่นกระดานที่เรานั่ง" เมื่อพระองค์เสด็จยตราถึงกรุงสาวัตถี พวกอำมาตย์ก็กราบ ทูลเรื่องทั้งหมดแต่พระราชา. พระราชาทรงพิโรธเจ้าศากยะ จึงรับสั่งให้รีบเครื่องบริหารที่พระราชทาน แก่พระนางวาสภขัตติยานีและพระโอรส ให้พระราชทานเพียงสิ่งของอันผู้เป็นทาสและทาสีพึงได้เท่านั้น

ต่อมา ๒-๓ วัน พระศาสดาเสด็จไปยังพระราชนิเวศน์ ประทับนั่งแล้ว. พระราชาเสด็จมา ถวายบังคมแล้วทูลเรื่องให้ทรงทราบ พระศาสดาตรัสว่า "มหาบพิตร พวกเจ้าศากยะทำกรรมไม่สมควร ธรรมดาเมื่อจะให้ ก็ควรให้พระธิดาที่มีชาติเสมอกัน มหาบพิตร ก็อาตมภาพขอทูลพระองค์ว่า พระนาง วาสภขัตติยานีเป็นพระธิดาของขัตติยราช ได้อภิเษกในพระราชมนเทียรของขัตติยราช ฝ่ายวิฑูทกกุมาร ก็ทรงอาศัยขัตติยราชนั้นแลประสูติแล้ว ธรรมดาว่า โคตรฝ่ายมารดาจักทำอะไร โคตรฝ่ายบิดาเท่านั้น เป็นสำคัญ" ดังนี้แล้ว ตรัสว่า

^{๑๔} ขุ.ป.อ.(ไทย) ๗๐/๒๐๕.

^{๑๕} ขุ.จ.(ไทย) ๔๑/๓๕/๒๐.

โบราณกบัตติตทั้งหลาย ได้พระราชทานตำแหน่งอัคมรเหสี แก่หญิงผู้ยากจน ชื่อภัฏฐหาริกา^{๑๖} และพระกุมารที่เกิดในท้องของนางนั้น (ก็) ถึงความเป็นพระราชินีในพระนครพาราณสี (อันกว้างใหญ่ไพศาล) ถึง ๑๒ โยชน์ ทรงพระนามว่า "ภัฏฐวาทนราชา" แล้วตรัสกัฏฐหาริชาดก^{๑๗} พระราชทานสดับธรรมกถาแล้ว ทรงยินดีว่า โคตรฝ่ายบิดาเท่านั้นเป็นสำคัญ จึงรับสั่งให้พระราชทานเครื่องบริหารเช่นเคยนั้นแล แก่มารดาและบุตร.

แม้พระเจ้าวิฑูทกะได้ราชสมบัติแล้ว ทรงระลึกถึงเวรนั้น ทรงดำริว่า "เราจักยังเจ้าศากยะแม่ทั้งหมดให้ตาย" ดังนี้แล้ว จึงเสด็จออกไปด้วยเสนาใหญ่

ในวันนั้น พระศาสดาทรงตรวจดูโลกในเวลาใกล้รุ่ง ทรงเห็นความพินาศแห่งหมู่พระญาติแล้ว ทรงดำริว่า "เราควรกระทำญาติสังคหะ" ในเวลาเช้า เสด็จเที่ยวไปเพื่อบิณฑบาต เสด็จกลับจากบิณฑบาตแล้ว ในเวลาเย็นเสด็จไปทางอากาศ ประทับนั่งที่โคนไม้ มีเงาปูโปร่ง ใกล้เมืองกบิลพัสดุ์

พระเจ้าวิฑูทกะทอดพระเนตรเห็นพระศาสดา จึงเสด็จเข้าไปเฝ้า ถวายบังคมแล้ว กราบพูลให้ประทับนั่งที่โคนไทร มีเงาอันสนิท

เมื่อพระศาสดาตรัสตอบว่า ชื่อว่าเงาของหมู่พระญาติเป็นของเย็น จึงทรงดำริว่าพระศาสดาจักเสด็จมาเพื่อทรงประสงครักษาหมู่พระญาติ" จึงถวายบังคมลา พระศาสดาเสด็จมาถึง ๓

แต่เมื่อพระเจ้าวิฑูทกะนั้นเสด็จออกไปในครั้งที่ ๔ พระศาสดาทรงพิจารณาเห็นบุรพกรรมของเจ้าศากยะทั้งหลาย ทรงทราบความที่กรรมอันลามกคือการไปรยยาพิช ในแม่น้ำของเจ้าศากยะเหล่านั้น เป็นกรรมอันใครๆ ห้ามไม่ได้ จึงมิได้เสด็จไปในครั้งที่ ๔. พระเจ้าวิฑูทกะเสด็จออกไปแล้วด้วยพลใหญ่ด้วยทรงดำริว่า "เราจักฆ่าพวกเจ้าศากยะ."

พระญาติทั้งหลายของพระสัมมาสัมพุทธะชื่อว่าไม่ฆ่าสัตว์ แม้จะตายอยู่ก็ไม่ปลงชีวิตของเหล่าสัตว์อื่น เจ้าศากยะเหล่านั้นคิดว่า "พวกเราฝึกหัดมาก แต่ไม่อาจปลงสัตว์อื่นจากชีวิตได้เลย พวกเราจักแสดงกรรมของตนแล้วให้หนีไป จึงเสด็จออกเริ่มการยุทธ ถูกศรที่เจ้าศากยะเหล่านั้นยิงไปไปตามระหว่งๆ พวกบุรุษของพระเจ้าวิฑูทกะ ออกไปโดยช่องโล่และช่องหูเป็นต้น พระเจ้าวิฑูทกะทอดพระเนตรเห็น จึงสงสัย

เมื่อตรวจดูทรงทราบความจริง ท้าวเธอเสด็จกลับจากที่นั่นแล้ว ตรัสสั่งให้ฆ่าคนเหล่านั้นทั้งหมด แต่จงให้ชีวิตแก่คนที่ยืนอยู่ในสำนักของเจ้าศากยะมหานาม ผู้เป็นพระเจ้าตาขององค์

พระเจ้าวิฑูทกะรับสั่งให้ฆ่าเจ้าศากยะอันเหลือทั้งหลาย ไม่เว้นทารกแม้ยังดื่มนม ยังแม่น้ำคือโลหิต ให้ไหลไปแล้ว รับสั่งให้ล้างแผ่นกระดาน ด้วยโลหิตในลำคอของเจ้าศากยะเหล่านั้น

พระเจ้าวิฑูทกะนั้นเสด็จถึงแม่น้ำอจิรวดีในเวลาราตรี รับสั่งให้ตั้งค่ายแล้ว. คนบางพวกนอนแล้วที่หาดทรายภายในแม่น้ำ บางพวกนอนบนบกในภายนอก. แม้บรรดาพวกที่นอนแล้วในภายใน พวกที่มีบาปกรรมอันไม่ได้กระทำแล้วในก่อน มีอยู่ แม้บรรดาพวกที่นอนแล้ว ในภายนอก ผู้ที่มีบาปกรรมอันได้กระทำแล้วในก่อน มีอยู่ มดแดงทั้งหลายตั้งขึ้นแล้ว ในที่ซึ่งคนเหล่านั้นนอนแล้ว

^{๑๖} หญิงหาบพิน

^{๑๗} ขุ.ชา.อ.(ไทย) ๕๕/๗/๒๐๒.

ชนเหล่านั้นกล่าวกันว่า "มดแดงตั้งขึ้นแล้วในที่เรานอนแล้ว มดแดงตั้งขึ้นแล้ว ในที่เรานอนแล้ว" จึงลุกขึ้น พวกที่มีบาปกรรมอันไม่ได้กระทำแล้ว ลุกขึ้นไปนอนบนบก พวกที่มีบาปกรรมอันกระทำแล้ว ลงไปนอนเหนือหาดทราย ขณะนั้น มหาเมฆตั้งขึ้น ยังฝนลูกเห็บให้ตกแล้ว. หวังน้ำหลากมายยังพระเจ้าวิทูทกะพร้อมด้วยบริษัท ให้ถึงสมุทรนั้นแล. ชนทั้งหมดได้เป็นเหยื่อแห่งปลาและเต่าในสมุทรมานั้นแล้ว มหาชนยังกล่าวให้ตั้งขึ้นว่า ความตายของเจ้าศากยะทั้งหลายไม่สมควรเลย

พระศาสดาทรงสดับคำนั้นแล้ว จึงตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย ความตายอย่างนี้ ไม่สมควรแก่เจ้าศากยะทั้งหลายในอัฐภาพนี้ ก็จริง ถึงอย่างนั้น ความตายที่พวกเจ้าศากยะนั้นได้แล้ว ก็ควรโดยแท้ ด้วยสามารถแห่งกรรมลามกที่เราทำไว้ในปางก่อน พวกภิกษุทุลฉฐกรรมในปางก่อน พระศาสดาจึงตรัสว่า ในปางก่อน พวกเจ้าศากยะนั้นรวมเป็นพวกเดียวกัน โปรยยาพิชในแม่น้ำแล้ว ตรัสพระคาถานี้ว่า :-

ปูปวานิ เทว ปจินนตํ   พยาสตตมนสํ นรํ
 สุตตํ คามํ มโหโฆว   มจจุ อาทาย คจจคคิต.
 มัจจุ ย่อมพานระผู้มีใจข้องในอารมณ์ต่างๆ
 ผู้เลือกเก็บดอกไม้อยู่เที่ยวไป เหมือนห้วงน้ำใหญ่พัด
 ชาวบ้านอันหลับแล้วไปฉะนั้น.

โดยนัยดังกล่าวไว้ในอรรถกถาธรรมบท

บทวิเคราะห์

การที่พระพุทธเจ้าเจ็บศรีษะเพราะวิบากกรรมที่ทำในขณะที่ชาติหนึ่งเคยเป็นเด็กชาวประมง ในหมู่บ้านชาวประมง เห็นชาวประมงฆ่าปลาก็มีความชื่นชม ด้วยผลของกรรมนั้นจึงเกิดเจ็บที่ศรีษะ ในขณะที่วิทูทกะฆ่าพวกศากยะในกรุงกบิลพัสดุ์ จัดเข้าในกรรม ๑๒ ชื่อว่าด้วย

ว่าโดยการ เป็นอปราปรียเวทณีกรรม
 ว่าโดยกิจ เป็นอุปฆาตกรรม
 ว่าโดยลำดับ เป็นพหุกรรม

๔.๑๐ วิบากกรรมข้อที่ ๑๐ เรื่อง ดำ แข่งผู้อื่นไว้อย่างไร ก็ได้รับผลอย่างนั้น

ในอดีตกาล พระโพธิสัตว์บังเกิดในตระกูลหนึ่งเพราะอำนาจชาติและเพราะความเป็นอันธพาล เห็นสาวกทั้งหลายของพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้สละ^{๑๘} ฉันทข้าวน้ำอันอร่อย และโภชนะแห่งข้าวสาลีเป็นต้น จึงดำ่ว่า เฮ้ย! พวกสมณะโธ่! พวกท่านจงกินข้าวแดงเถอะอย่างกินโภชนะแห่งข้าวสาลีเลย เพราะ วิบากแห่งอกุศลกรรมนั้น พระโพธิสัตว์จึงเสวยทุกข์อยู่ในอบายทั้ง ๔ หลายพันปี ในอัฐภาพหลังสุดนี้ ถึงความเป็นพระพุทธเจ้าโดยลำดับ เมื่อทรงกระทำความอนุเคราะห์ชาวโลก

^{๑๘} ขุ.อป.อ.(ไทย) ๗๐/๒๐๖.

เสด็จเที่ยวไปในคาม นิคม และ ราชธานีทั้งหลาย. สมัยหนึ่ง เสด็จถึงโคนไม้สะเดาอันสมบูรณ์ด้วยกิ่งและค่าคบ ณ ที่ใกล้เวรัญชพรหมณคาม เวรัญชพรหมณณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อไม่อาจเอาชนะพระผู้มีพระภาคเจ้าได้โดย เหตุหลายประการได้ฟังการแก้ปัญหาของพระพุทธเจ้าแล้ว ได้เป็นพระโสดาบัน กราบทูลให้อยู่จำพรรษา ที่เมืองเวรัญชา

ตั้งแต่วันรุ่งขึ้นไป มารผู้มีบาปได้กระทำการตลใจชาวบ้านทั้งหมด ไม่ได้มีแม่แต่คนเดียวผู้จะถวายภิกษาสักทัพพีหนึ่ง แก่พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เสด็จเข้าไปบิณฑบาต เพราะเนื่องด้วยมารตลใจพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงมีบาตรเปล่า อันภิกษุสงฆ์ห้อมล้อมเสด็จกลับมา พบพวกพ่อก้าม้า ที่อยู่ในที่นั้นนั้นแหละ พวกเขาได้ถวายทานในวันนั้น และได้นิมนต์พระผู้มีพระภาคเจ้าพร้อมด้วยภิกษุ ๕๐๐ รับบิณฑบาต โดยทำการแบ่งจากอาหารของม้า ๕๐๐ ตัว เอามาต้มเป็นข้าวแดง แล้วใส่ลงในบาตรของภิกษุทั้งหลาย เทวดาในพันจักรวาลทั้งสิ้น พากันใส่ทิพอีชะเหมือนในวันที่น่างสุชาดาหุงข้าวปายาส พระผู้มีพระภาคเจ้าเสวย ข้าวแดงตลอดไตรมาส เมื่อล่วงไป ๓ เดือน การตลใจของมารก็หายไป

วันปวารณา เวรัญชพรหมณณ์ระลึกขึ้นได้ ก็สลดใจอย่างใหญ่หลวง จึงถวายมหาทานแก่ภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้า เป็นประธาน ถวายบังคมแล้วขอให้ทรงอดโทษ ด้วยเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า เราได้บริภาษพระสาวกทั้งหลาย ในศาสนาของพระพุทธเจ้า พระนามว่ามุสสะ ว่าพวกท่านจงเคี้ยว จงกินแต่ข้าวแดง อย่ากินข้าวสาลีเลย ด้วยวิบากของกรรมนั้น เราจึงได้เคี้ยวกินข้าวแดงตลอด ไตรมาส เพราะว่า ในคราวนั้น เราอันพราหมณ์นิมนต์แล้ว จึงได้อยู่ในบ้านเวรัญชา

บทวิเคราะห์

การที่พระพุทธเจ้าต้องเสวยข้าวแดงตลอดไตรมาส เพราะในชาติหนึ่งเคยเป็นบริภาษพระสาวกในพระธรรมวินัยของพระมุสสะพุทธเจ้า ว่าท่านจงเคี้ยว จงกินข้าวเหนียวเถิด อย่ากินข้าวสาลีเลย ผลแห่งกรรมนั้นในชาติสุดท้ายนี้ ต้องบริโภคข้าวเหนียวอยู่สามเดือน เมื่อพราหมณ์นิมนต์ไปอยู่เมืองเนรัญชา แล้วลี้มถวายอาหาร ได้อาศัยพ่อก้าม้า มาถวายข้าวเหนียวแดง ที่มีไว้ให้ม้ากิน จัดเข้าในกรรม ๑๒ ข้อว่าด้วย

ว่าโดยการ เป็นอปราปริยเวทนิยกรรม

ว่าโดยกิจ เป็นอุปฆาตกรรม

ว่าโดยลำดับ เป็น เป็นพหุกรรม

๔.๑๑ วิบากกรรมข้อที่ ๑๑ เรื่อง เคยเป็นนักมวยปล้ำ หักหลังผู้อื่นไว้

ในอดีตกาล พระโพธิสัตว์ บังเกิดในตระกูล คหบดี^{๑๙} สมบูรณ์ด้วยกำลัง ได้เป็นคนค่อนข้างเตี้ย. สมัยนั้น นักต่อสู้ด้วยการต่อสู้ด้วยมวยปล้ำคนหนึ่ง เมื่อการต่อสู้ด้วยมวยปล้ำกำลังดำเนินไปอยู่ในคามนิคม และราชธานีทั้งหลายในชมพูทวีปทั้งสิ้น ได้ทำพวกบุรุษ ล้มลง ได้รับชัยชนะ มาถึงเมืองอันเป็นที่อยู่ของพระโพธิสัตว์เข้าโดยลำดับ ได้ทำพวกคนในเมืองนั้นให้ล้มลงแล้ว

^{๑๙} ขุ.อป.อ.(ไทย) ๗๐/๒๐๗-๒๐๘.

เริ่มจะไป. คราวนั้น พระโพธิสัตว์คิดว่า ผู้นี้ได้รับชัยชนะในที่ที่เป็นที่อยู่ของเราแล้วก็จะไป จึงมา ยังบริเวณพระนครในที่นั้น ปรบมือแล้วกล่าวว่า ท่านจงมา จงต่อสู้กับเราแล้วค่อยไป. นักมวยปล้ำนั้น หัวเราะ แล้วคิดว่า พวกบุรุษใหญ่โตเรายังทำให้ล้มได้ บุรุษผู้นี้เป็นคนเดียวมีธาตุเป็นคนเดียว ย่อมไม่เพียงพอแม้แก่ มือข้างเดียว จึงปรบมือบันลือแล้วเดินมา. คนทั้งสองนั้นจับมือกันและกัน พระโพธิสัตว์ยกนักมวยปล้ำคนนั้น ขึ้นแล้วหมุนในอากาศ เมื่อจะให้ตกลงบนภาคพื้น ได้ทำลายกระดูกไหลแล้วให้ล้มลง. ชาวพระนคร ทั้งสิ้น ทำการโห่ร้อง ปรบมือบูชาพระโพธิสัตว์ด้วยผ้าและอาภรณ์ เป็นต้น. พระโพธิสัตว์ให้นักต่อสู้ด้วยมวย ปล้ำ นั้นตรง ๆ กระทำกระดูกไหลให้ตรงแล้วกล่าวว่า ท่านจงไป ตั้งแต่นี้ไปท่านจงอย่ากระทำการกรรมเห็นปานนี้ แล้วส่งไป. ด้วยวิบากของกรรมนั้น พระโพธิสัตว์ได้สวยงามทุกขที่ร่างกายและศีรชะ เป็นต้น ในทุกภพที่เกิด ในอติภาพหลังสุด แม้เป็นพระพุทเจ้าแล้วก็ได้สวยงามทุกขที่มีการเสียดแทงที่หลัง เป็นต้น

เพราะฉะนั้น เมื่อความทุกข์ที่เบื่องพระปฤษฏางค์เกิดขึ้นในกาลบางคราว พระองค์จึงตรัสกะพระสารีบุตรและ พระโมคคัลลานะว่า จำเดิมแต่นี้ไป พวกเธอจงแสดงธรรม แล้วพระองค์ทรงลาดสุดจิตแล้วบรรทม ขึ้นชื่อว่ากรรมเก่า แม้พระพุทเจ้าก็ไม่พ้นไปได้ สมจริงดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า

เมื่อการปล้ำกันดำเนินไปอยู่ เราได้เบียดเบียนบุตรนักมวยปล้ำ (ให้ลำบาก)
ด้วยวิบากของกรรมนั้น ความทุกข์ที่หลัง (ปวดหลัง)จึงได้มีแก่เรา

บทวิเคราะห์

เมื่อความทุกข์ที่เบื่องพระปฤษฏางค์เกิดขึ้นในกาลบางคราว พระองค์จึงตรัสกะพระสารีบุตรและ พระโมคคัลลานะว่า ขอให้ พวกเธอจงแสดงธรรม แล้วพระองค์ทรงลาดสุดจิตแล้วบรรทม ขึ้นชื่อว่ากรรมเก่า แม้พระพุทเจ้าก็ไม่พ้นไปได้ การที่พระพุทเจ้าได้สวยงามทุกขที่มีการเสียดแทงที่หลังเป็นต้นนั้น เพราะชาติหนึ่งสมัยที่ไม่มีพระพุทเจ้า เคยทำร้ายบุตรนักมวยปล้ำ ด้วยผลแห่งกรรมนั้นจึงเจ็บที่หลังเรื่อยมาจัดเข้าในกรรม ๑๒ ชื่อว่าด้วย

ว่าโดยการ เป็น อปราปรียเวทนียกรรม

ว่าโดยกิจ เป็นอุฆาตกรรม

ว่าโดยลำดับ เป็นพหุกรรม

๔.๑๒ วิบากกรรมข้อที่ ๑๒ เรื่อง หมอรักษาโรค แต่ประมาท

ในอดีตกาล พระโพธิสัตว์บังเกิด ในตระกูลคหบดีเลี้ยงชีพด้วยเวชกรรม^{๒๐} พระโพธิสัตว์นั้นเมื่อจะเยียวยาบุตรของเศรษฐีคนหนึ่งผู้ถูกโรคครอบงำ จึงปรุยาแล้วเยียวยา อาศัยความประมาทในการให้ไทยธรรมของบุตรเศรษฐีนั้นจึงให้โอสถอีกขนานหนึ่ง ได้กระทำการถ่ายโดยการสำรอกออก เศรษฐีได้ให้ทรัพย์เป็นอันมาก ด้วยวิบากของกรรมนั้นพระโพธิสัตว์ จึงได้ถูกอาพาธด้วยโรคลงโลหิต ครอบงำในภพที่เกิดแล้ว ๆ ในอติภาพหลังสุดแม้ในปรินิพพานสมัยจึงได้ มีการถ่ายด้วยการลงพระโลหิต ในขณะที่สวยงามทุกขที่นายจุนทะ กัมมารบุตร ปรุรงถวาย พร้อมกับ พระกระยาหารอันมีทิพโอชะ

^{๒๐} ขุ.อป.อ.(ไทย) ๗๐/๒๐๙.

ที่เทวดาในจักรวาลทั้งสิ้นใส่ลงไว้ ด้วยวิบากของกรรมที่เราเป็นหมอรักษาโรค ได้ถ่ายยาบุตรของ เศรษฐี โรคปากชั้นทิกภาพารจึงมีแก่เรา

บทวิเคราะห์

การที่พระพุทธเจ้า ทรงประหาร ด้วยโรคปากชั้นทิกะ (โรคบิดอย่างแรง) ในกาลก่อน ปรีณิพพานก็เพราะวิบากกรรมที่ชาติหนึ่งเคยเป็นหมอ แก่ล้งให้ยาถ่ายแก่บุตรเศรษฐี เป็นยาถ่ายอย่าง แรง ถึงแก่ชีวิต ผลแห่งกรรมนั้น ในชาติสุดท้ายนี้ จึงเป็นโรคปากชั้นทิกะลงพระโลหิต

จัดเข้าในกรรม ๑๒ ชื่อว่าด้วย

ว่าโดยการ เป็น อปราชัยเวทนิยกรรม

ว่าโดยกิจ เป็นอุฆาตกรรม ฝ่ายอกุศล

ว่าโดยลำดับ เป็น เป็นพหุกรรม

๔.๑๓ วิบากกรรมข้อที่ ๑๓ เรื่อง ห้ามผู้อื่นดื่มน้ำ ทำให้ต้องอดน้ำ

ในอดีตกาล พระโพธิสัตว์ เป็นนายโคบาล ต้อนแม่โคไปสู่ที่หากิน^{๒๑} เห็นแม่โคดื่มน้ำขุ่นจึง ห้ามไว้ ด้วยผลแห่งกรรมนั้นในภพสุดท้ายนี้ พระองค์กระหายน้ำ จึงไม่ได้ดื่มตามต้องการ เพราะเคยให้ พระอานนทไปตักน้ำมาถวาย พระอานนทไปแล้วไม่ตักมาบอกว่าน้ำขุ่น ต้องตรัสย้าให้ไปตักใหม่เป็น ครั้งที่สอง จึงได้น้ำใสกลับมาเพราะน้ำขุ่นนั้นกลับใส

ในวันเพ็ญเดือน ๖ พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จดำเนินไปเพื่อต้องการปรีณิพพานในเมืองกุสินารา ประทับนั่ง ในที่หลายแห่งระหายน้ำทรงดื่มน้ำทรงถึงเมืองกุสินาราด้วยความลำบากอย่างมหันต์ แล้วเสด็จปรีณิพพานในเวลา ปัจจุบันยี้ใกล้รุ่ง แม้พระผู้เป็นเจ้าของไตรโลกเห็นปานนี้ กรรมเก่าก็ไม่ละ เว้น.

บทวิเคราะห์

การพระพุทธเจ้าทรงกระหายน้ำ ก็ไม่ได้ดื่มตามต้องการ เพราะเคยให้พระอานนทไปตักน้ำ มาถวาย พระอานนทไปแล้วไม่ตักมาบอกว่าน้ำขุ่น ต้องตรัสย้าให้ไปตักใหม่เป็นครั้งที่สอง จึงได้น้ำใส กลับมาเพราะน้ำขุ่นนั้นกลับใสเพราะวิบากกรรมที่เป็นนายโคบาล ต้อนแม่โคไปสู่ที่หากิน เห็นแม่โคดื่ม น้ำขุ่นจึงห้ามไว้ จัดเข้าในกรรม ๑๒ ชื่อว่าด้วย

ว่าโดยการ เป็น อปราชัยเวทนิยกรรม

ว่าโดยกิจเป็นอุฆาตกรรม และอุปัตถัมภกรรมฝ่ายอกุศล

ว่าโดยลำดับ เป็น เป็นพหุกรรม

^{๒๑} ขุ.อป.อ.(ไทย) ๗๐/๒๐๙.

บทที่ ๕

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

๕.๑ บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้ เป็นการศึกษาวิเคราะห์ เรื่องวิบากกรรมของพระพุทธเจ้า ที่ปรากฏในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก มีวัตถุประสงค์ เพื่อการศึกษาวิเคราะห์วิบากกรรมของพระพุทธเจ้า ในส่วนที่เสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ ที่ปรากฏในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก เพื่อเปรียบเทียบ วิบากกรรมแต่ละชาติของพระโพธิสัตว์ โดยเป็นการศึกษาวิเคราะห์วิบากกรรมฝ่ายอกุศลเท่านั้น ซึ่งปรากฏในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย อปทานทั้งหมดมี ๑๓ ข้อ

ผลจากการวิจัยพบว่า การกระทำความผิด ของพระโพธิสัตว์ในชาติต่าง ๆ นั้นมีผลทำให้ได้รับวิบากกรรมต่าง ๆ กัน บางชาติก็ตกนรก บางชาติก็ตกอบาย ในชาติที่ตกอบาย ๔ ชาติ ซึ่งเป็นชาติที่พระโพธิสัตว์ บังเกิด เป็นคนเลี้ยงช้าง ชนช้างเที่ยวไปอยู่ เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าในหนทางใหญ่เกิดความขัดเคืองจึงด่าพระปัจเจกพุทธเจ้า ด้วยกรรมนั้นพระโพธิสัตว์ จึงได้เสวยทุกข์ในอบายหลายพันปี พระโพธิสัตว์ บังเกิดเป็นชาวประมง วันหนึ่ง ไปกับพวกบุรุษชาวประมง เห็นเขาฆ่าปลาเกิดความยินดี พระโพธิสัตว์บังเกิดในตระกูลหนึ่งเพราะอำนาจชาติและเพราะความเป็นอันธพาล เห็นสาวกทั้งหลายของพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้สละ ฉันทะขันธ์ อ่อนระอ้อย และโภชนะแห่งข้าวสาลีเป็นต้น จึงด่าว่าเหยี้ย ! พวกสมณะโง่ พวกท่านจงกินข้าวแดงเถอะอย่างกินโภชนะแห่งข้าวสาลีเลย เพราะวิบากแห่งกรรมนั้น พระโพธิสัตว์จึงเสวยทุกข์อยู่ในอบายทั้ง ๔ หลายพันปีและชาติที่เป็นพระโพธิสัตว์ บังเกิดในตระกูลคหบดี สมบูรณ์ด้วยกำลัง ได้เป็นคนค่อนข้างดีได้ทำร้ายนักมวยปล้ำด้วยวิบากของกรรมนั้น พระโพธิสัตว์ได้เสวยทุกข์ที่ร่างกายและศีระะเป็นต้น ในทุกภพ ที่เกิด ในอรรถภาพหลังสุด แม้เป็นพระพุทธเจ้าแล้วก็ได้เสวยทุกข์มีการเสียดแทงที่หลังเป็นต้น

ในชาติที่ตกนรก ๕ ชาติ ประกอบไปด้วยชาติที่เป็นนักเลงชื่อปุณาลี ได้กล่าวต่อพระปัจเจกพุทธเจ้าชื่อว่าสุรภี ผู้ไม่ประทุษร้าย (ตอบ) ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น เราต้องเที่ยวอยู่ในนรกเป็นเวลานาน ได้เสวยทุกข์เวทนาแสนสาหัส หลายพันปีเป็นอันมาก ด้วยผลกรรมอันเหลือนั้น ในภพหลังสุดนี้ เราจึงได้คำกล่าวต่อเพราะเหตุแห่งนางสุนทริกา

ในชาติที่ พระโพธิสัตว์เกิดในตระกูลศูทร เป็นนักเลงชื่อ มุนาฬิ ผู้ไม่มีชื่อเสียง ไม่มี ความชำนาญอะไร ครั้งนั้น พระปัจเจกพุทธเจ้านามว่าสุรภี มีฤทธิ์มาก มีอำนาจมากไปถึงที่ใกล้ของเขาด้วยกิจบางอย่าง. เขาได้เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้านั้นเท่านั้น ได้ด่าว่า สมณะนี้ทุศีล มีธรรม ลามก. เพราะวิบากของอกุศลนั้น เขาจึงได้เสวยทุกข์ใน นรกเป็นต้น หลายพันปี

ในชาติที่พระโพธิสัตว์เกิด ในตระกูลพราหมณ์ เป็นผู้ศึกษาเล่าเรียนมาก คนเป็นอันมาก สักการบูชา ได้บวชเป็นดาบส มีรากเหง้าและผลไม้ ในป่าเป็นอาหาร สอนมนต์พวกมาณพจำนวนมาก อยู่ในป่าหิมพานต์ พระโพธิสัตว์นั้นพอเห็นพระดาบสรูปหนึ่ง ได้อภิญญา ๕ และสมาบัติ ๘ ได้มายังสำนักนั้นเท่านั้น ถูกความริษยาครอบงำพร้อมพวกศิษย์ของตนได้ด่าว่าพระฤาษีผู้ไม่ ประชวรร้ายนั้นว่าฤาษีนี้หลอกลวง บริโภคกาม ด้วยวิบากของอกุศลกรรมนั้น พระโพธิสัตว์นั้นจึงได้ เสวยทุกข์ในนรกอยู่พันปี

ในชาติที่พระโพธิสัตว์ และน้องชายเป็นลูกพ่อเดียวกัน เมื่อบิดาล่วงลับไปแล้ว ทำการ ทะเลาะกัน จึงได้คิดร้ายกันและกันเพราะอาศัยพวกทาส พระโพธิสัตว์กดทับน้องชายไว้ แล้วลึงหิน ทับลงเบื้องบนน้องชายนั้น เพราะวิบากของกรรมนั้น พระโพธิสัตว์นั้นได้เสวยทุกข์ในนรกเป็นต้น หลายพันปี

ในชาติที่พระโพธิสัตว์บังเกิดในตระกูลหนึ่ง ในเวลา เป็นเด็ก กำลังเล่นอยู่ที่ถนนใหญ่ เห็น พระปัจเจกพุทธเจ้าเที่ยวบิณฑบาตอยู่ในถนนคิดว่า สมณะโสนี้จะไปไหน จึงถือเอาสะเก็ดหินขว้าง ไปที่หลังเท้าของท่าน หนึ่งหลังเท้าขาด โลหิตไหลออก. เพราะกรรม อันลามกนั้น พระโพธิสัตว์นั้น ได้เสวยทุกข์อย่างมหันต์ในนรกหลายพันปี

ในชาติที่ พระโพธิสัตว์ ได้เป็นพระราชานในปัจฉิมประเทศ เป็นนักเลง คลุกคลี กับคนชั่ว และด้วยอำนาจการอยู่ในปัจฉิมประเทศ เป็นคนหยาบช้ำ อยู่มาวันหนึ่งถือมีดเดินเท้าเปล่า เที่ยว ไป ในเมือง ได้เอามีดฆ่าฟันคนผู้ไม่มีความผิดได้ไปแล้ว ด้วยวิบากของกรรมอันลามกนั้น พระ โพธิสัตว์นั้น ใหม่นในนรกหลายพันปี เสวยทุกข์ในทุกคติ มีสัตว์เดียรัจฉานเป็นต้น ด้วยวิบากที่เหลือ

ผลจากการวิเคราะห์วิบากกรรมที่พระพุทธเจ้าได้กระทำในครั้งเป็นพระโพธิสัตว์นั้น แล้ว ได้รับวิบากกรรมในชาติปัจจุบันหลังจากได้ตรัสรู้แล้วซึ่งมีทั้งหมด ๑๓ ข้อ คือ

ใน การทำทุกกรกิริยา ตั้งแต่เริ่มออกบวชบำเพ็ญทุกกรกิริยาถึง ๖ ปีเพราะสาเหตุมาจากการกล่าวตู่การตรัสรู้ของพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าการตรัสรู้เป็นของหาได้โดยยากจักมีโพธิมณฑล แต่ที่ไหน โพธิญาณท่านได้ยากอย่างยิ่ง ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น ทำให้พระองค์ได้ประพาศกรรมที่ทำได้ ยากมาก (ทุกกรกิริยา) ที่ดำบลอรุเวลาเสนาณิคมตลอด ๖ ปี แต่นั้นจึงได้บรรลุโพธิญาณ แต่ก็มีได้บรรลุ โพธิญาณอันสูงสุดด้วยหนทางนี้ และบรรพกรรมตักเตือนแล้ว จึงแสวงหาโพธิญาณโดยทางที่ผิด ๑

การถูกกล่าวโทษ ในชาติที่เป็นนักเลงชื่อปุณาลี ได้กล่าวตู่พระปัจเจกพุทธเจ้าชื่อว่าสุรสี ผู้ ไม่ประชวรร้าย (ตบ) ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น จึงต้องเที่ยวอยู่ในนรกเป็นเวลานาน ได้เสวยทุกข์เวทนา แสนสาหัส หลายพันปีเป็นอันมาก ด้วยผลกรรมอันเหลือนั้น ในภพหลังสุดนี้ จึงได้คำกล่าวตู่เพราะเหตุ แห่งนางสุนทริกา ๑

การถูกด่าว่าเพราะการกล่าวตู่พระเถระ นามว่านันทะ สาวกของพระพุทธเจ้า ผู้ครอบงำ อันตรายทั้งปวง และต้องเที่ยวอยู่ในนรกสิ้นกาลนาน ต้องเที่ยวอยู่ในนรกเป็นเวลานานถึงหมื่นปี ได้

ความเป็นมนุษย์แล้ว ได้การกล่าวดูเป็นอันมากด้วยผลกรรมที่เลือนั้น นางจิฏจมานวิกาмаกับหมู่ชน ได้กล่าวดูพระพุทเจ้าด้วยคำอันไม่เป็นจริง ๑

การถูกกล่าวหา เมื่อก่อน พระองค์เป็นพราหมณ์ชื่อสุตวา อันชนทั้งหลายสักการะบูชา สอนมนต์ให้กับมาณพประมาณ ๕๐๐ คนในป่าใหญ่ ได้เห็นฤาษีผู้เฒ่าแล้ว ได้อภิญา ๕ มีฤทธิ์มากมา ในสำนักจึงกล่าวดูฤาษีผู้ไม่ประทุษร้าย โดยได้บอกกะพวกศิษย์ว่า ฤาษีพวกนี้มักบริโภคมกามา แม้เมื่อ บอก (เท่านั้น) พวกมาณพก็เชื่อฟัง ครั้งนั้น มาณพทั้งปวง เทียวไปภิกษาในสกุล ๆ พวกมันบอกแก่ มหาชนว่า ฤาษีพวกนี้ มักบริโภคมกามา ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น ภิกษุ ๕๐๐ เหล่านี้ ได้คำกล่าวดูทั้งหมด เพราะเหตุแห่งนางสุนทริกา ๑

การถูกศิลากระทบ ในกาลก่อน พระองค์ได้ฆ่าพี่น้องชายต่างมารดา เพราะเหตุแห่งทรัพย์ จับใส่ลงในชอกเขา และบด (ทับ) ด้วยหิน ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น พระเทวทัตจึงผลักก้อนหิน ก้อนหิน กลิ้งลงมากระทบนิ้วแม่เท้าจนห้อเลือด ๑

การเสวยเวทนาจากสะเก็ดหินในกาลก่อน เป็นเด็กเล่นอยู่ที่หนทางใหญ่ เห็นพระปัจเจก พุทเจ้าแล้ว ใส่ไฟเผา (ดัก) ไว้ที่หนทาง ด้วยวิบากกรรมนั้น ในภพหลังสุดนี้ พระเทวทัตจึงชักชวน นายขมังธนู ผู้ฆ่าคนตายมาก เพื่อให้ฆ่าพระองค์ ๑

การถูกปล่อยช้างนาฬาคีรีในกาลก่อน เป็นนายควาญช้าง ได้ใส่ช้างให้จับมัดพระปัจเจก พุทเจ้าผู้อุดมมณีแม่กำลังเทียวบิณฑบาต ด้วยวิบากกรรมนั้น ช้างนาฬาคีรีอันดุร้าย วิ่งเล่นเข้าไปใน คอก (ห้อง) เขา (วงกต) เบื้องหน้าผู้ประเสริฐ ๑

การถูกฆ่าตัดด้วยศาสตราในกาลก่อน เป็นนายทหารรบ (เป็นแม่ทัพ) ฆ่าบุรุษเป็นอันมาก ด้วยหอก ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น พระองค์ถูกไฟไหม้อย่างเผ็ดร้อนอยู่ในนรก ด้วยผลอันเหลือแห่ง กรรมนั้น บัดนี้ไฟนั้นยังมาไหม้ผิวหนังที่เท้าทั้งสิ้น (อีก) เพราะว่าการกรรมยังไม่พินาศไป ๑

การปวดศีรษะในกาลก่อน พระองค์เป็นเด็ก (ลูก) ของชาวประมงอยู่ในบ้านแก้วภูคาม เห็นคนทั้งหลายฆ่าปลาแล้ว เกิดความโสมนัส ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น ความทุกข์ที่ศีรษะ (ปวดศีรษะ) ได้มีแล้วแก่พระองค์ ในเมื่อเจ้าศากยะทั้งหลาย ถูกเบียดเบียน พระเจ้าวิฑูภวะฆ่าแล้ว ๑

การกินข้าวแดงพระองค์ได้บริภาษพระสาวกทั้งหลายในศาสนาของพระพุทเจ้าพระนาม ว่าผู้สะ ว่าท่านทั้งหลายจงเคี้ยว จงกินแต่ข้าวแดง แต่อย่ากินข้าวสาสีเลย ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น พระองค์อันพราหมณ์นิมนต์แล้ว อยู่ในเมืองเวรัญชา บริโภคข้าวแดงตลอด ๓ เดือน ๑

ความเจ็บปวดสาหัสที่กลางหลังในกาลนั้น เมื่อนักมวยกำลังชกกัน พระองค์ได้ห้ามบุตร นักมวยปล้ำ ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น ความทุกข์ที่หลัง (ปวดหลัง) ได้มีแล้ว ๑

การลงโลหิต เมื่อก่อนเป็นหมอรักษาโรค ได้ถ่ายทอดให้เศรษฐีบุตร (ตาย) ด้วยวิบากแห่ง กรรมนั้น โรคปากขึ้นทิกาพารจึงมีแก่พระพุทเจ้า ๑

การกระหายน้ำพระองค์ในชาติที่เป็นนายโคบาล ต้อนโคไปเลี้ยง เห็นแม่โคกำลังดื่มน้ำชุ่มมัว จึงห้ามมัน ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น ในภพหลังสุดนี้ (แม่) จะกระหายน้ำ ก็ไม่ได้ดื่มน้ำตามความปรารถนา ๑

วิเคราะห์ตามกรรม ๑๒ จัดเข้าในกรรม ๑๒ ว่าโดยการ เป็น อปราปริยเวทนิยกรรม ว่าโดยกิจ เป็นอุปตถัมภกกรรม ฝ่ายอกุศล ว่าโดยลำดับ เป็นพหุกรรม

กรรมเหล่านี้เป็นเหตุฝ่ายอกุศล จะเห็นได้ว่าแม้พระพุทธเจ้าจะตรัสรู้แล้วยังไม่สามารถข้ามพ้นกรรมไปได้ ยังต้องเสวยวิบากกรรมที่ได้ทำไว้ในอดีตอีก

ซึ่งบัดนี้พระพุทธเจ้าเป็นผู้สิ้นบาปและบุญ เว้นจากความเร่าร้อนทั้งปวง ไม่มีความเศร้าโศก ไม่คับแค้น เป็นผู้ไม่มีอาสวะ นิพพานแล้ว ทรงพยากรณ์โดยทรงหวังประโยชน์แก่ภิกษุสงฆ์ที่สละใหญ่ อโนดาต

๕.๒ ข้อเสนอนณะ

จากการศึกษาเรื่องวิบากกรรมของพระพุทธเจ้าแล้ว ทำให้มีประเด็นที่น่าศึกษาอีกหลายเรื่องเช่น สัมภารวิปากซึ่งเป็นหนังสือเก่าที่เป็นอักษรขอมยังไม่ได้ปริวรรต และ เรื่องการผูกเวรระหว่างพระเทวทัตกับพระพุทธเจ้าในชาติต่างๆคิดว่าน่าจะมีประโยชน์ต่อผู้ศึกษาต่อไป

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร.

_____ **โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.๒๕๓๙**

_____ **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____ **อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงพิมพ์วิญญูณ, ๒๕๓๒-๒๕๓๔.

_____ **ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงพิมพ์วิญญูณ, ๒๕๓๙-๒๕๔๕.

_____ **ปกรณ์วิเสสภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญูณ, ๒๕๓๙-๒๕๔๒.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

ขุนสรรรพกิจโกศล (โกวิท ปัทมะสุนทร), “**คู่มือการศึกษาพระอภิธรรมทางอากาศ ปริเฉทที่ ๕**”, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๓๗), หน้า ๕๒๐.

พระสัทธัมมโชติกะ ฉัมมาจริยะ, **ปรมัตถโชติกะ มหาอภิธัมมัตถสังคหฎีกา ปริเฉทที่ ๕ เล่ม ๒ กัมมจตุกกะ-มรณุปัตติจตุกกะ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : ทิพยวิสุทธิมูลนิธิ สัทธัมมโชติกะ, ๒๕๓๙), หน้า ๒๓๐.

พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณโณ), **กฎแห่งกรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๓.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๘ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๖๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) , **พุทธธรรม**, อ่างแล้ว, หน้า ๑๖๐.

พระเทพกิตติปัญญาคุณ (กิตติวุฑโฒ ภิคุ), **กรรม - การให้ผล**, อ่างแล้ว หน้า ๑๒๗ - ๑๒๙.

วรรณสิทธิ ไวทยะเสวี, **คู่มือการศึกษาพระอภิธัมมัตถสังคหะ ปริเฉทที่ ๕ วิถีมุตตสังคหวิภาค**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพยวิสุทธิ, ๒๕๓๘), หน้า ๑๕๘.

วรรณสิทธิ ไวทยะเสวี, “**คู่มือการศึกษาพระอภิธัมมัตถสังคหะ ปริเฉทที่ ๕ วิถีมุตตสังคหวิภาค**”, อ่างแล้ว, หน้า ๑๗๙.

วคิน อินทสระ, **หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ บรรณาคาร, ๒๕๑๙), หน้า ๑๔

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, **กรรมและความ เข้าใจเรื่องกรรม**, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๔), หน้า ๖๙ - ๗๒.

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ฉบับมุขปาฐะภาค ๑., กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙

เสถียร โพธิ์นันทะ. **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย

ดร.บุญย์ นิลเกษ, **โครงการวิจัย : ข้อมูลประจักษ์ตายแต่เกิด**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สหมิตรออฟเซท, ๒๕๓๓), หน้า (๑) - (๒).

ธรรมรักษา, **พระไตรปิฎก และอรรถกถา ฉบับกรรมลิขิต**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์สติ, ๒๕๔๒), หน้า ๓.

ภาคผนวก ก. บทความการวิจัย การศึกษาวิเคราะห์กรรมวิบากของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก

พระมหาวิจิตร กลยานจิตโต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์กรรมวิบากของพระพุทธเจ้า ที่ปรากฏในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิเคราะห์วิบากกรรม ของพระพุทธเจ้าในส่วนที่เสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ใน คัมภีร์พระสุตตันตปิฎก

ผลจากการวิจัยพบว่า การกระทำกรรมของพระโพธิสัตว์ในชาติต่าง ๆ นั้นมีผลทำให้ได้รับวิบากกรรม ต่างๆ กัน บางชาติก็ตกนรก บางชาติก็ตกอบายในชาติที่ตกอบาย ๔ ชาติ ในชาติที่ตกนรก ๕ ชาติ .

ในชาติปัจจุบันหลังจากได้ตรัสรู้แล้วพระพุทธเจ้ายังได้เสวยวิบากต่างๆ อีก เช่น การทำพุทธกิริยา ๖ ปี ๑ การถูกกล่าวโทษ ๑ การถูกตำว่า ๑ การถูกกล่าวหา ๑ การถูกศิลากระทบ ๑ การเสวยเวทนา จากสะเก็ดหิน ๑ การถูกปล่อยช้างนาฬาคีรี ๑ การถูกฆ่าตัดด้วยศาสตรา ๑ การปวดศีรษะ ๑ การกิน ข้าวแดง ๑ ความเจ็บปวดสาหัสที่กลางหลัง ๑ การลงโลหิต ๑ การกระหายน้ำ ๑ เหล่านี้เป็นเหตุฝ่าย อกุศล จะเห็นได้ว่าแม้พระพุทธเจ้าจะตรัสรู้แล้วยังไม่สามารถข้ามพ้นกรรมไปได้ ยังต้องเสวยวิบากกรรมที่ได้ทำ ไว้ในอดีตอีก เมื่อวิเคราะห์วิบากกรรมที่พระพุทธเจ้าได้กระทำในครั้งเป็นพระโพธิสัตว์นั้น วิเคราะห์ตามกรรม ๑๒ จัดเข้าในกรรม ๑๒ ว่าโดยการ เป็น อปราปรียเวทนียกรรม ว่าโดยกิจ เป็น อุปัตถัมภกรรม ฝ่ายอกุศล ว่าโดยลำดับ เป็นพหุลกรรม

ซึ่งบัดนี้พระพุทธเจ้าเป็นผู้สิ้นบาปและบุญ เว้นจากความเร่าร้อนทั้งปวง ไม่มีความเศร้าโศก ไม่คับแค้น เป็นผู้ไม่มีอาสวะ นิพพานแล้ว

Abstract

The object of this research is to study misery from bad deeds (Karma Vipaka) which have appeared in Suttanta Pitaka scriptures and study Buddha's Karma Vipaka in the part of consuming existence as Bhodisatta in order to compare Bhodisatta's Karma Vipaka in each existence in Suttanta Pitaka scriptures.

From The research, it is found that Karma of Bhodisatta in other existences that results getting Karma Vipaka in different way. Some existence he went to hell, some went to Apaya Bhumi. He went to hell 4 existences and to Apaya Bhumi 5 existences. After Enlightenment, he still had more Karma Vipaka i.e. Difficult Deeds (Tukririya) 1 , accusation 1 , vituperation 1 , imputation 1 , to be touched the rock 1 , consuming feeling (Vetana) from

the chip rock 1 , releasing Nalagiri elephant 1 , to be operated by weapon 1 , being a headache 1 , eating the red rice 1 , serious back pain 1 , being thirsty 1 , these are causes in the part of evil side.

The results of the analysis with Karmas 12, putting in Karmas 12 , as for act be Aprapriwaytaneeya-karma , as for activity be Upatthamphaka-karma in evil side , as for order be Pahula-karma

For now the Lord Buddha come to an end of Papa (Sin) and Punya (Merit) , free from all hotness , sadness and anger , become to passionless one and attain Nibbana.

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กรรมวิบาก คือ ผลของกรรม หรือ เศษกรรม เป็นเรื่องใหญ่เกินสติปัญญาของปุถุชน จะมองเห็นตลอดสาย เพราะเป็นอนิจจัง เป็นวิสัยของพระพุทธเจ้า ซึ่งมี ๔ ประการคือ พุทธวิสัย ฆานวิสัย กรรมวิบาก โลกจินตา ที่เราพูดกันวิพากษ์วิจารณ์กัน ก็พูดได้ในวงจำกัดเหมือนส่องกล้องดูดาวบนท้องฟ้า จะเห็นดาวได้จำนวนน้อย กรรมวิบากเป็นสิ่งที่สัตว์ทุกรูปทุกนามต้องได้รับ トラบที่ยังไม่ได้บรรลุมรรคผลนิพพาน ถึงจะเป็นพระอรหันต์แล้วก็ยังมีชั้น ๕ (มีชีวิตอยู่) ก็ยังต้องได้รับผลของกรรม เช่น พระมหาโมคคัลลานะถึงเป็นพระอัครสาวกที่มีฤทธิ์มากกว่าพระสาวกทุกรูป แต่ท่านก็หนีไม่พ้นกรรมวิบากที่ท่านทำไว้ในอดีตชาติได้ ทั้งๆที่ผลกรรมนั้นทำให้ตกนรกเป็นเวลานานแล้ว ชาติสุดท้ายยังถูกโจรกรรมทำร้ายร่างกายให้ย่อยยับจนแหลกละเอียดเพราะเศษกรรมที่ยังต้องเสวยอีก

เศษกรรมก็คือผลของกรรมที่ยังให้ผลไม่หมด ยังมีเหลือให้ชดใช้อีก ถ้าจะเปรียบเทียบให้เห็นก็เหมือนคนทำผิดถูกตัดสินให้ได้รับโทษคือติดคุก ๑๐ ถึง ๒๐ ปีแล้วที่เป็นผลโดยตรง แต่คนนั้นพ้นโทษออกมาแล้วยังต้องรับโทษจากสังคม คือยังสมรังเกียจ โทษข้อนี้บางครั้งรุนแรงมากกว่าโทษติดคุก เพราะบั่นทอนสภาพจิตใจมาก นักโทษบางคนยอมรับสภาพไม่ได้ ต้องฆ่าตัวตาย ถ้ามองว่าผลนี้มาจากไหน ต้องบอกว่าผลนี้มาจากผลอันเดียวกันกับติดคุกแล้วเหมือนมีผล ๒ ชั้น เรื่องของกรรมวิบากจึงเป็นเรื่องไม่ควรด่วนสรุปและมองโดยส่วนเดียวต้องทำความเข้าใจให้ลึกซึ้ง มองหลายๆด้าน

กรรมวิบากนี้แก้ไม่ได้ เพราะใครทำกรรมอะไรไว้ก็จะได้รับผลของกรรมนั้นเสมอไม่สามารถข้ามได้ ดังคำกล่าวในทางพระพุทธศาสนาที่ว่า ทำกรรมสิ่งใดย่อมได้รับผลอย่างนั้น ปุถุชนชนิดไหนก็ย่อมได้ผลของพีชชนิดนั้น วิบากกรรมนี้ทุกคนต้องแก้เอง ไม่มีใครช่วยเราได้เลย ไม่ต้องวิ่งเสาะแสวงหาให้คนอื่นช่วยเหลือ ก็ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนนี้แหละ เพราะบุญกุศลบาปมีต้องสร้างและทำเอาเอง ไม่มีวางขายไม่มีแจกและไม่มีแถม คนอื่นๆเป็นได้แค่คนที่ชี้แนะแนวทางให้เราเท่านั้น

ดังนั้น ทุกคนที่ทำกรรมไว้แล้วก็ไม่สามารถลวงพ้นกรรมนั้นไปได้ ไม่ว่าจะไปในอากาศ ทางทะเล หนีไปทางช่องภูเขา ก็ไม่สามารถลวงพ้นกรรมนั้นไปได้ ดังพระดำรัสที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า บุคคลจะอยู่ในอากาศ จะอยู่ในท่ามกลางมหาสมุทร จะเข้าไปสู่ขอกเขาก็ตามที ก็ไม่พ้นพ้นจากกรรมชั่วไปได้ เพราะประเทศคือแผ่นดินที่เขาอยู่นั้นบาปกรรมจะตามไม่ทัน ไม่มี ไม่ว่าจะไปเป็นพระอริยบุคคล คือเป็นพระอรหันต์แล้วก็ตามก็ไม่ลวงพ้นกรรมที่กระทำไปได้ ไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงปุถุชนคนธรรมดาเลย แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้พระองค์ตรัสรู้แล้ว ก็ยังต้องเสวยวิบากที่พระองค์เคยกระทำตั้งครั้งที่ยังเป็นพระโพธิสัตว์

บำเพ็ญเพียรเพื่อที่จะเป็นพระพุทธเจ้า ในชาติที่ผ่านมาตัวอย่างเช่นการที่พระองค์ต้องบำเพ็ญทุกกรกิริยาคือ การทำความเพียรต้องใช้เวลารวมถึง ๖ ปีเพราะในอดีตชาติพระองค์เป็นพราหมณ์ชื่อว่าโชติपालะ กล่าวหา พระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า ว่าการตรัสรู้ของสมณะโกลันจักมีแต่ที่ไหน การตรัสรู้เป็นของได้ยากยิ่ง และยังถูกใส่ ความจาก นางจิญจมาณวิกา ว่าพระองค์ทำให้นางท้อง เหตุที่ถูกใส่ความก็เพราะวิปากกรรม ที่พระองค์เคย กล่าวหาพระปัจเจกพุทธเจ้า เมื่อครั้งเป็นพระโพธิสัตว์เกิดในตระกูลศูทร เป็นนักร้องชื่อมุนาฬิ ตลอดถึงการที่ต้องเสวยวิปากกรรมต่างๆอีกเช่น การดำงั่ว การกล่าวหา การถูกศิลากระทบ การเสวยเวทนาจากสะเก็ดหิน การปล่อยช้างนาฬาคีรี การถูกฆ่าตัดด้วยศัสตรา การปวดศีรษะ การกินข้าวแดง ความเจ็บปวดสาหัสที่ กลางหลัง การลงโลหิต เหล่านี้เป็นเหตุฝ่ายอกุศล

เพื่อทำความเข้าใจชัดในเรื่องกรรมและผลของกรรมเป็นเรื่องที่คนทุกคนไม่สามารถปฏิเสธได้ ตามที่ได้ศึกษาค้นคว้าในคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถา ฎีกาต่างๆจะเห็นได้ว่า ไม่มีใครล่วงพ้นกรรมไปได้ ไม่ว่าจะ เป็นพระพุทธเจ้าและพระอัครสาวกพระอรหันต์ตลอดจนถึงสรรพสัตว์

ดังนั้น จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับเรื่องกรรมวิบากของ พระพุทธเจ้าที่ปรากฏในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎกในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นข้อมูลหลักฐานเรื่องของกรรมวิบาก ในทางพระพุทธศาสนาต่อไป

๒. วัตถุประสงค์หลักของแผนงานวิจัย

๒.๑. เพื่อศึกษากรรมวิบากที่ปรากฏในคัมภีร์สุตตันตปิฎก

๒.๒. เพื่อศึกษากรรมวิบากของพระพุทธเจ้า ในส่วนที่เสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ในคัมภีร์สุตตันตปิฎก

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสารเชิงคุณภาพ มีวิธีการดำเนินการวิจัย ขึ้นศึกษาข้อมูลจากเอกสาร แบ่งตามแหล่งข้อมูล ดังนี้

๓.๑ ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก ภาษาไทยและภาษาบาลีคัมภีร์อรรถกถา

๓.๒ ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ตำราอื่นๆทางพระพุทธศาสนาและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๓.๓ ศักยภาพรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๔ เรียบเรียงและนำเสนอผลการวิจัย

๔. สรุปผลการวิจัย

ผลจากการวิเคราะห์กรรมวิบากที่พระพุทธเจ้าได้กระทำในครั้งเป็นพระโพธิสัตว์นั้น แล้วได้รับวิบากกรรมในชาติปัจจุบันหลังจากได้ตรัสรู้แล้วซึ่งมีทั้งหมด ๑๓ ข้อ คือ

ในการทำทุกกรกิริยา ตั้งแต่เริ่มออกบวชบำเพ็ญทุกกรกิริยาถึง ๖ ปีเพราะสาเหตุมาจากการกล่าวหา การตรัสรู้ของพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าการตรัสรู้เป็นของหาได้โดยยากจักมีโพธิมณฑลแต่ที่ไหน โพธิญาณ ท่านได้ยากอย่างยิ่ง ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น ทำให้พระองค์ได้ประพาศกรรมที่ทำได้ยากมาก (ทุกกรกิริยา) ที่ ตำบลอรุเวลาเสนานิคมตลอด ๖ ปี แต่นั่นจึงได้บรรลุโพธิญาณ แต่ก็มีได้บรรลุโพธิญาณอันสูงสุดด้วยหนทางนี้ และบุรพกรรมตกเตือนแล้ว จึงแสวงหาโพธิญาณโดยทางที่ผิด

การถูกกล่าวโทษ ในชาติที่เป็นนักเลงชื่อขุนาลิ ได้กล่าวต่อพระปัจเจกพุทธเจ้าชื่อว่าสุรภี ผู้ไม่ประทุษร้าย (ตอบ) ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น จึงท่องเที่ยวอยู่ในนรกเป็นเวลานาน ได้เสวยทุกขเวทนาแสนสาหัสหลายพันปีเป็นอันมาก ด้วยผลกรรมอันเหลือนั้น ในภพหลังสุดนี้ จึงได้กล่าวต่อพระเหตุแห่งนางสุนทรिका

การถูกตำว่าเพราะการกล่าวต่อพระเถระนามว่า นันทะ สาวกของพระพุทธเจ้า ผู้ครอบงำอันตรายทั้งปวง และท่องเที่ยวอยู่ในนรกสิ้นกาลนาน ท่องเที่ยวอยู่ในนรกเป็นเวลานานถึงหมื่นปี ได้ความเป็นมนุษย์แล้ว ได้การกล่าวต่อเป็นอันมากด้วยผลกรรมที่เหลือนั้น นางจิตฺตมาเนวิกา มากับหมู่ชน ได้กล่าวต่อพระพุทธเจ้าด้วยคำอันไม่เป็นจริง

การถูกกล่าวหา เมื่อก่อน พระองค์เป็นพรหมณ์ชื่อสุดวา อันชนทั้งหลายสักการบูชา สอนมนต์ให้กับมาณพประมาณ ๕๐๐ คนในป่าใหญ่ ได้เห็นฤๅษีผู้เฒ่าแล้ว ได้อภิญญา ๕ มีฤทธิ์มากมาในสำนักจึงกล่าวต่อฤๅษีผู้ไม่ประทุษร้าย โดยได้บอกกะพวกศิษย์ว่า ฤๅษีพวกนี้มักบริโภคกาม แม้เมื่อบอก (เท่านั้น) พวกมาณพก็เชื่อฟัง ครั้งนั้น มาณพทั้งปวง เทียวไปศึกษาในสกุล ๆ พวกนี้บอกแก่มหาชนว่า ฤๅษีพวกนี้ มักบริโภคกาม ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น ฤๅษี ๕๐๐ เหล่านี้ ได้กล่าวต่อทั้งหมด เพราะเหตุแห่งนางสุนทรिका

การถูกศิลากระทบ ในกาลก่อน พระองค์ได้ฆ่าพี่น้องชายต่างมารดา เพราะเหตุแห่งทรัพย์ จับใส่ลงในชอกเขา และบด (ทับ) ด้วยหิน ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น พระเทวทัตจึงผลักก้อนหิน ก้อนหินกลิ้งลงมากระทบนิ้วแม่เท้าจนห้อเลือด

การเสวยเวทนาจากสะเก็ดหินในกาลก่อน เป็นเด็กเล่นอยู่ที่หนทางใหญ่ เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าแล้ว ใส่ไฟเผา (ตัก) ไว้ทั่วหนทาง ด้วยวิบากกรรมนั้น ในภพหลังสุดนี้ พระเทวทัตจึงชักชวนนายขมังธนู ผู้ฆ่าคนตายมาก เพื่อให้ฆ่าพระองค์

การถูกปล่อยช้างนาฬาคีรีในกาลก่อน เป็นนายควาญช้าง ได้ไล่ช้างให้จับมัดพระปัจเจกพุทธเจ้าผู้อุดมมณีแม้กำลังเที่ยวบิณฑบาต ด้วยวิบากกรรมนั้น ช้างนาฬาคีรีอันดุร้าย วิ่งแล่นเข้าไปในคอก (ห้อง) เขา (วงกต) เบื้องหน้าผู้ประเสริฐ

การถูกฆ่าตัดด้วยศาสตราในกาลก่อน เป็นนายทหารราบ (เป็นแม่ทัพ) ฆ่าบุรุษเป็นอันมากด้วยหอก ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น พระองค์ถูกไฟไหม้อย่างเผ็ดร้อนอยู่ในนรก ด้วยผลอันเหลือแห่งกรรมนั้น บัดนี้ไฟนั้นยังมาไหม้ผิวหนังที่เท้าทั้งสิ้น (อีก) เพราะว่กรรมยังไม่พินาศไป

การปวดศีรษะในกาลก่อน พระองค์เป็นเด็ก (ลูก) ของชาวประมงอยู่ในบ้านแก้วภูฏคาม เห็นคนทั้งหลายฆ่าปลาแล้ว เกิดความโสมนัส ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น ความทุกข์ที่ศีรษะ (ปวดศีรษะ) ได้มีแล้วแก่พระองค์ ในเมื่อเจ้าศากยะทั้งหลาย ถูกเบียดเบียน พระเจ้าวิฑูฎกะฆ่าแล้ว

การกินข้าวแดงพระองค์ได้บริภาษพระสาวกทั้งหลายในศาสนาของพระพุทธเจ้าพระนามว่าผุสสะว่าท่านทั้งหลายจงเคี้ยว จงกินแต่ข้าวแดง แต่อย่ากินข้าวสาลีเลย ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น พระองค์อันพรหมณ์นิมนต์แล้ว อยู่ในเมืองเวรัญชา บริโภคข้าวแดงตลอด ๓ เดือน

ความเจ็บปวดสาหัสที่กลางหลังในกาลนั้น เมื่อนักมวยกำลังชกกัน พระองค์ได้ห้ามบุตรนักมวยปล้ำ ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น ความทุกข์ที่หลัง (ปวดหลัง) ได้มีแล้ว

การลงโลหิต เมื่อก่อนเป็นหมอรักษาโรค ได้ถ่ายทอดให้เศรษฐีบุตร (ตาย) ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น โรคปากชั้นทิกภาพารจึงมีแก่พระพุทธเจ้า

การกระหายน้ำพระองค์ในชาติที่เป็นนายโคบาล ต้อนโคไปเลี้ยง เห็นแม่โคกำลังดื่มน้ำชุ่มมัว จึงห้ามมัน ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น ในภพหลังสุดนี้ (แม่) จะกระหายน้ำ ก็ไม่ได้ดื่มน้ำตามความปรารถนา

กรรมเหล่านี้เป็นเหตุฝ่ายอกุศล จะเห็นได้ว่าแม้พระพุทธเจ้าจะตรัสรู้แล้วยังไม่สามารถข้ามพ้นกรรมไปได้ ยังต้องเสวยกรรมวิบากที่ได้ทำไว้ในอดีตอีก

ซึ่งบัดนี้พระพุทธเจ้าเป็นผู้สิ้นบาปและบุญ เว้นจากความเร่าร้อนทั้งปวง ไม่มีความเศร้าโศก ไม่คับแค้น เป็นผู้ไม่มีอาสวะ นิพพานแล้ว ทรงพยากรณ์โดยทรงหวังประโยชน์แก่ภิกษุสงฆ์ที่สละใหญ่อุโนดาต

สรุปโครงการวิจัย

สัญญาเลขที่	ว.๐๓๘/๒๕๕๒
ชื่อโครงการ	การศึกษาวิเคราะห์กรรมวิบากของพระพุทธรูปที่ปรากฏในคัมภีร์ พระสุตตันตปิฎก
หัวหน้าโครงการ	พระมหาวิจิตร กลยานจิตโต คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โทรศัพท์ ๐๘๗-๙๓๔-๙๔๒๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	
<p>กรรม หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา คือกระทำด้วยใจหรือไม่ตั้งใจ ดีหรือชั่ว การกระทำนั้นมี ๒ อย่างคือ ๑. การกระทำกรรมดี ๒. การกระทำกรรมชั่ว การกระทำกรรมดี เป็นการกระทำที่เป็นบุญหรือเป็นกุศล การกระทำกรรมชั่ว เป็นการกระทำที่เป็นบาปหรือเป็นอกุศล</p> <p>กรรม หมายถึงความดีและความไม่ดีด้วยเพราะกรรมคือการกระทำ ส่วนการส่งผลของกรรมนั้น มีทั้งกรรมหนักและกรรมเบา กรรมจะส่งผลหนักหรือจะส่งผลเบาขึ้นขึ้นอยู่กับว่า การประกอบกรรมหรือทำกรรมนั้นมีเจตนาทำ(ตั้งใจหรือจงใจทำ) หรือ ไม่มีเจตนาทำ(ไม่ตั้งใจทำ) ถ้าหากเราตั้งใจทำความดีผลของความดีก็จะส่งผลมาก ตรงกันข้ามถ้าหากเราไม่ได้ตั้งใจที่จะทำความดี ผลของความดีก็จะส่งผลน้อยหรือไม่ส่งผลเลย ถ้าเราตั้งใจหรือมีเจตนาที่จะประกอบกรรมชั่วหรือทำความชั่ว ผลของการทำความชั่วของเราก็จะส่งผลให้กับเรามาก แต่ถ้าหากเราไม่มีเจตนาหรือไม่มีเจตนาตั้งใจที่จะทำความไม่ดีหรือความชั่ว เราก็จะได้รับผลของความชั่วหรือความไม่ดีน้อยเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นการทำความดี (บุญกุศล)หรือการทำความไม่ดี(บาปอกุศล)ของเรามาจากการกระทำของเราได้ ๓ ทางคือ .....</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. การกระทำทางกายหมายถึง การใช้ร่างกายทำกรรมหรือประกอบกรรมหรือลงมือทำนั่นเอง ๒. การกระทำทางวาจาหมายถึง การใช้วาจา คำพูด ทำกรรมหรือประกอบกรรม ๓. การกระทำทางใจหมายถึง เกิดจากความนึกคิดหรือการใช้ความนึกคิดทำกรรมหรือประกอบกรรม <p>กรรมที่ทำแล้วย่อมมีผลเสมอเพราะทุกชีวิตจะดำเนินไปในทางดีหรือทางชั่ว ก็ขึ้นอยู่กับกรรมหรือการกระทำที่ตนทำไว้ทั้งสิ้น ดังพระพุทธเจ้าได้ตรัสตอบสุภมาณพ โททยยบุตรว่า สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้แตกต่างกันไป อีกอย่างหนึ่ง บุรุษทำกรรมเหล่าใดไว้ทางกาย ทวาร วจีทวาร และมโนทวาร เมื่อเขากลับได้ผลของกรรมนั้น ย่อมพบกรรมเหล่านั้นเองในตน ผู้ทำกรรมดีย่อมเสวยผลดี แต่ผู้ทำกรรมชั่วย่อมเสวยผลชั่วซ้ำลามากไม่ปราปรณา แท้จริงแม้ในทางโลกบุคคลหวานพีช เช่นใดไว้ ย่อมนำไปซึ่งพีชนั้น คือย่อมเก็บผล ได้รับผล เสวยผล อันสมควรแก่พีชนั่นเอง เพราะหวานพีช เช่นใดไว้ ได้ผลเช่นนั้น (ผู้) ทำดี ได้ดี (ผู้) ทำชั่ว ได้ชั่ว วิบากของกรรม นั่นก็คือ กรรมใดทำไปแล้ว</p>	

ก่อให้เกิดความเดือดร้อนใจภายหลัง กรรมนั้นไม่ดี ดังบาลีว่า น ตํ กมมํ กตฺถ สาธุ ยํ กตวา อนุตฺตปฺปติ ยสฺส อสฺสุมุโข โรหิ วิปากํ ปฏฺวิเสวติ กรรมใดทำแล้วย่อมเดือดร้อนภายหลังมีหน้าอง น้ำตาร้องไห้อยู่ เสวยผลแห่งกรรมใด กรรมนั้นทำแล้วไม่ดีเลย

ส่วนกรรมใดทำไปแล้วไม่เดือดร้อนใจภายหลัง กรรมนั้นดี ดังบาลีว่า ตถฺยจ กมมํ กตฺถ สาธุ ยํ กตวา นานฺตปฺปติ ยสฺส ปิตฺโส สุมโน วิปากํ ปฏฺวิเสวติ กรรมใดทำไปแล้ว ไม่ทำให้เดือดร้อน ภายหลัง มีหัวใจเข้มแข็งเบิกบานเสวยผลแห่งกรรมใด กรรมนั้น ทำดีแล้ว

กรรมวิบาก คือ ผลของกรรมหรือเศษกรรมที่เหลือหลังจากกรรมให้ผลแล้วเช่น พระจักขุบาลที่ ท่านกระทำการกรรมในครั้งเป็นหมอยาในอดีตชาติ พอมาชาติปัจจุบันท่านได้บรรลุพระอรหันต์แล้วยังต้อง ได้รับกรรมวิบากคือทำให้ท่านตาบอด

กรรมวิบากนี้แก้ไม่ได้ เพราะใครทำกรรมอะไรไว้ก็จะได้รับผลของกรรมนั้นเสมอไม่สามารถ ซ้ำมได้ ดังคำกล่าวในทางพระพุทธศาสนาที่ว่า ทำกรรมสิ่งใดย่อมได้รับผลอย่างนั้น ปุถุภพชนิดไหนก็ ย่อมได้ผลของภพชนิดนั้น วิบากกรรมนี้ทุกคนต้องแก้เอง ไม่มีใครช่วยเราได้เลย ไม่ต้องวิงสวเสาะ แสวงหาให้คนอื่นช่วยเหลือ ก็ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนนี้แหละ เพราะบุญกุศลบารมีต้องสร้างและทำเอา เอง ไม่มีวางขายไม่มีแจกและไม่มีแถม คนอื่นๆเป็นได้แค่คนที่ชี้แนะแนวทางให้เราเท่านั้น

ดังนั้น ทุกคนที่ทำกรรมไว้แล้วก็ไม่สามารถล่องพ้นกรรมนั้นไปได้ ไม่ว่าจะไปในอากาศ ทาง ทะเล หนีไปทางช่องภูเขาที่ไม่สามารถล่องพ้นกรรมนั้นไปได้ ดังพระดำรัสที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า บุคคลจะอยู่ในอากาศ จะอยู่ในท่ามกลางมหาสมุทร จะเข้าไปสู่ซอกเขาก็ตามที่ ก็ไม่พ้นพ้นจาก กรรมชั่วไปได้ เพราะประเทศคือแผ่นดินที่เขาอยู่นั้นบาปกรรมจะตามไม่ทัน ไม่มี ไม่จะเป็นพระมหา โมคคัลลานะที่ถูกพวกเดียรฉัตรุบจนเป็นเหตุให้ท่านปรินิพพาน และพระองค์สิมิล ที่ถูกทำร้ายแม้จะ เป็นพระอริยบุคคล คือเป็นพระอรหันต์แล้วก็ตามก็ไม่ล่องพ้นกรรมที่กระทำไปได้ ไม่จำเป็นต้องกล่าวถึง ปุถุชนคนธรรมดาเลย แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้พระองค์ตรัสรู้แล้ว ก็ยังต้องเสวยวิ ปากที่พระองค์เคยกระทำตั้งครั้งที่ยังเป็นพระโพธิสัตว์บำเพ็ญเพียรเพื่อที่จะเป็นพระพุทธเจ้า ในชาติที่ ผ่านมาตัวอย่างเช่นการที่พระองค์ต้องบำเพ็ญทุกกรกิริยาคือการทำสมาธิเพียรต้องใช้เวลารวมถึง ๖ปีเพราะ ในอดีตชาติพระองค์เป็นพราหมณ์ชื่อว่าโชติปาละ กล่าวหาพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า ว่าการตรัสรู้ ของสมณะโล้นจักมีแต่ที่ไหน การตรัสรู้เป็นของได้ยากยิ่ง และยังถูกใส่ความจาก นางจิญจมาณวิกา ว่าพระองค์ทำให้นางท้อง เหตุที่ถูกใส่ความก็เพราะวิปากกรรม ที่พระองค์เคยกล่าวหาพระปัจเจกพุทธ เจ้า เมื่อครั้งเป็นพระโพธิสัตว์เกิดในตระกูลศูทร เป็นนักเลงซื่อมุนาฬิ ตลอดถึงการที่ต้องเสวยวิปาก กรรมต่างๆอีกเช่น การด่าว่า การกล่าวหา การถูกศิลากระทบ การเสวยเวทนาจากสะเก็ดหิน การ ปล่อยช่างนาฬาคีรี การถูกฆ่าตัดด้วยศัสตรา การปวดศีรษะ การกินข้าวแดง ความเจ็บปวดสาหัสที่ กลางหลัง การลงโลหิต เหล่านี้เป็นเหตุฝ่ายอุกุศล

เพื่อทำความเข้าใจชัดในเรื่องกรรมและผลของกรรมเป็นเรื่องที่คนทุกคนไม่สามารถปฏิเสธได้ ตามที่ได้ศึกษาค้นคว้าในคัมภีร์พระไตรปิฎกและอรรถกถา ฎีกาต่างๆจะเห็นได้ว่า ไม่มีใครล่องพ้นกรรม ไปได้ ไม่ว่าจะเป็พระพุทธเจ้าและพระอัครสาวกพระอรหันต์ตลอดจนถึงสรรพสัตว์

ดังนั้น จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับเรื่องกรรมวิบากของ พระพุทธเจ้าที่ปรากฏในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎกในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นข้อมูลหลักฐานเรื่องของ กรรมวิบากในทางพระพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์โครงการ

๑. เพื่อศึกษากิจกรรมวิบากที่ปรากฏในคัมภีร์สุตตันตปิฎก
๒. เพื่อศึกษากิจกรรมวิบากของพระพุทธเจ้า ในส่วนที่เสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ในคัมภีร์สุตตันตปิฎก

ผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยพบว่า การกระทำความ ของพระโพธิสัตว์ในชาติต่าง ๆ นั้นมีผลทำให้ได้รับวิบากกรรมต่าง ๆ กัน บางชาติก็ตกนรก บางชาติก็ตกอบาย ในชาติที่ตกอบาย ๔ ชาติ ซึ่งเป็นชาติที่พระโพธิสัตว์ บังเกิด เป็นคนเลี้ยงช้าง ขึ้นช้างเที่ยวไปอยู่ เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้าในหนทางใหญ่เกิดความขัดเคืองจึงด่าพระปัจเจกพุทธเจ้า ด้วยกรรมนั้นพระโพธิสัตว์ จึงได้เสวยทุกข์ในอบายหลายพันปี พระโพธิสัตว์ บังเกิดเป็นชาวประมง วันหนึ่ง ไปกับพวกบุรุษชาวประมง เห็นเขาฆ่าปลาเกิดความยินดี พระโพธิสัตว์บังเกิดในตระกูลหนึ่งเพราะอำนาจชาติและเพราะความเป็นอันธพาล เห็นสาวกทั้งหลายของพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้สละ ฉันทข้าวน้ำอันอร่อย และโภชนะแห่งข้าวสาลีเป็นต้น จึงด่าว่า เฮ้ย ! พวกสมณะโหล้น พวกท่านจงกินข้าวแดงเถอะอย่ากินโภชนะแห่งข้าวสาลีเลย เพราะวิบากแห่งกรรมนั้น พระโพธิสัตว์จึงเสวยทุกข์อยู่ในอบายทั้ง ๔ หลายพันปีและชาติที่เป็นพระโพธิสัตว์ บังเกิดในตระกูลคหบดี สมบูรณ์ด้วยกำลัง ได้เป็นคนค่อนข้างดีได้ทำร้ายนักมวยปล้ำด้วยวิบากของกรรมนั้น พระโพธิสัตว์ได้เสวยทุกข์ที่ร่างกายและศีรชะเป็นต้น ในทุกภพ ที่เกิด ในอติภาพหลังสุด แม้เป็นพระพุทธเจ้าแล้วก็ได้เสวยทุกข์มีการเสียดแทงที่หลังเป็นต้น .

ในชาติที่ตกนรก ๕ ชาติ ประกอบไปด้วยชาติที่เป็นนักเลงชื่อปุณาลี ได้กล่าวต่อพระปัจเจกพุทธเจ้าชื่อว่าสุรกี ผู้ไม่ประทุษร้าย (ตอบ) ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น เราท่องเที่ยวอยู่ในนรกเป็นเวลานาน ได้เสวยทุกข์เวทนาแสนสาหัส หลายพันปีเป็นอันมาก ด้วยผลกรรมอันเหลือนั้น ในภพหลังสุดนี้ เราจึงได้กล่าวต่อเพราะเหตุแห่งนางสุนทรिका

ในชาติที่ พระโพธิสัตว์เกิดในตระกูลศูทร เป็นนักเลงชื่อ มุนาฬิ ผู้ไม่มีชื่อเสียง ไม่มี ความขำขานอะไร ครั้งนั้น พระปัจเจกพุทธเจ้านามว่าสุรกี มีฤทธิ์มาก มีอำนาจมากไปถึงที่ไกลของเขา ด้วยกิจบางอย่าง. เขาได้เห็นพระปัจเจกพุทธเจ้านั้นเท่านั้น ได้ด่าว่า สมณะนี้ทุศีล มีธรรมลามก. เพราะวิบากของอกุศลนั้น เขาจึงได้เสวยทุกข์ใน นรกเป็นต้น หลายพันปี

ในชาติที่พระโพธิสัตว์เกิด ในตระกูลพราหมณ์ เป็นผู้ศึกษาเล่าเรียนมาก คนเป็นอันมาก สักการบูชา ได้บวชเป็นดาบส มีรากเหง้าและ ผลไม้ ในป่าเป็นอาหาร สอนมนต์พวกมาณพจำนวนมาก อยู่ในป่าหิมพานต์ พระโพธิสัตว์นั้นพอเห็นพระดาบสรูปหนึ่ง ได้อภิญา ๕ และสมาบัติ ๘ ได้มายังสำนักนั้นเท่านั้น ถูกความริษยาครอบงำพร้อมพวกศิษย์ของตนได้ด่าว่าพระฤาษีผู้ไม่ประทุษร้ายนั้นว่าฤาษีนี้หลอกลวง บริโภคคาม ด้วยวิบากของอกุศลกรรมนั้น พระโพธิสัตว์นั้นจึงได้เสวยทุกข์ในนรกอยู่พันปี

ในชาติที่พระโพธิสัตว์ และน้องชายเป็นลูกพ่อเดียวกัน เมื่อบิดาล่วงลับไปแล้ว ทำการทะเลาะกัน จึงได้คิดร้ายกันและกันเพราะอาศัยพวกทาส พระโพธิสัตว์กัดท่อน้องชายไว้ แล้วกลิ้งหินทับลงเบื้องบนน้องชายนั้น เพราะวิบากของกรรมนั้น พระโพธิสัตว์นั้นได้เสวยทุกข์ในนรกเป็นต้นหลายพันปี

ในชาติที่พระโพธิสัตว์บังเกิดในตระกูลหนึ่ง ในเวลา เป็นเด็ก กำลังเล่นอยู่ที่ถนนใหญ่ เห็น พระปัจเจกพุทธเจ้าเที่ยวบิณฑบาตอยู่ในถนนคิดว่า สมณะโล้นนี้จะไปไหน จึงถือเอาสะเก็ดหินขว้าง ไปที่หลังเท้าของท่าน หนึ่งหลังเท้าขาด โลหิตไหลออก. เพราะกรรม อันลามกนั้น พระโพธิสัตว์นั้น ได้เสวยทุกข์อย่างมหันต์ในนรกหลายพันปี

ในชาติที่ พระโพธิสัตว์ ได้เป็นพระราชาในปัจฉิมประเทศ เป็นนักเลง คลุกคลี กับคนชั่ว และด้วยอำนาจการอยู่ในปัจฉิมประเทศ เป็นคนหยาบช้ำ อยู่มาวันหนึ่งถือมีดเดินเท้าเปล่า เทียวไป ในเมือง ได้เอามีดฆ่าฟันคนผู้ไม่มีความผิดได้ไปแล้ว ด้วยวิบากของกรรมอันลามกนั้น พระโพธิสัตว์ นั้น ใหม่ในนรกหลายพันปี เสวยทุกข์ในทุกคติ มีสัตว์เดียรัจฉานเป็นต้น ด้วยวิบากที่เหลือ

ผลจากการวิเคราะหวิบากกรรมที่พระพุทเจ้าได้กระทำในครั้งเป็นพระโพธิสัตว์นั้น แล้ว ได้รับวิบากกรรมในชาติปัจจุบันหลังจากได้ตรัสรู้แล้วซึ่งมีทั้งหมด ๑๓ ข้อ คือ

ใน การทำทุกกรกิริยา ตั้งแต่เริ่มออกบวชบำเพ็ญทุกกรกิริยาถึง ๖ ปีเพราะสาเหตุมาจากการ กล่าวตู่การตรัสรู้ของพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าการตรัสรู้เป็นของหาได้โดยยากจักมีโพธิมณฑลแต่ที่ ไหน โพธิญาณท่านได้ยากอย่างยิ่ง ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น ทำให้พระองค์ได้ประพฤติกกรรมที่ทำได้ยาก มาก (ทุกกรกิริยา) ที่ตำบลอรุเวลาเสนาภิคมตลอด ๖ ปี แต่นั้นจึงได้บรรลุโพธิญาณ แต่ก็มีได้บรรลุ โพธิญาณอันสูงสุดด้วยหนทางนี้ และบรรพกรรมตัดเดือนแล้ว จึงแสวงหาโพธิญาณโดยทางที่ผิด ๑

การถูกกล่าวโทษ ในชาติที่เป็นนักเลงชื่อปุนาลี ได้กล่าวตู่พระปัจเจกพุทธเจ้าชื่อว่าสุรภี ผู้ไม่ ประทุษร้าย (ตอบ) ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น จึงต้องเที่ยวอยู่ในนรกเป็นเวลานาน ได้เสวยทุกข์เวทนา แสนสาหัส หลายพันปีเป็นอันมาก ด้วยผลกรรมอันเหลืออนั้น ในภพหลังสุดนี้ จึงได้คำกล่าวตู่เพราะเหตุ แห่งนางสุนทริกา ๑

การถูกด่าว่าเพราะการกล่าวตู่พระเถระ นามว่านันทะ สาวกของพระพุทเจ้า ผู้ครอบงำ อันตรายทั้งปวง และต้องเที่ยวอยู่ในนรกสิ้นกาลนาน ต้องเที่ยวอยู่ในนรกเป็นเวลานานถึงหมื่นปี ได้ ความเป็นมนุษย์แล้ว ได้การกล่าวตู่เป็นอันมากด้วยผลกรรมที่เหลืออนั้น นางจัญจมานวิกามากับหมู่ชน ได้กล่าวตู่พระพุทเจ้าด้วยคำอันไม่เป็นจริง ๑

การถูกกล่าวหา เมื่อก่อน พระองค์เป็นพราหมณ์ชื่อสุตวา อันชนทั้งหลายสักการบูชา สอน มนต์ให้กับมาณพประมาณ ๕๐๐ คนในป่าใหญ่ ได้เห็นฤาษีผู้่น่ากลัว ได้อภิญา ๕ มีฤทธิ์มากมาใน สำนักจึงกล่าวตู่ฤาษีผู้ไม่ประทุษร้าย โดยได้บอกกะพวกศิษย์ว่า ฤาษีพวกนี้มักบริโภคมกาม แม้เมื่อบอก (เท่านั้น) พวกมาณพก็เชื่อฟัง ครั้งนั้น มาณพทั้งปวง เทียวไปภิกษาในสกุล ๆ พวกกันบอกแก่มหาชนว่า ฤาษีพวกนี้ มักบริโภคมกาม ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น ภิกษุ ๕๐๐ เหล่านี้ ได้คำกล่าวตู่ทั้งหมด เพราะเหตุ แห่งนางสุนทริกา ๑

การถูกศิลากระทบ ในกาลก่อน พระองค์ได้ฆ่าพี่น้องชายต่างมารดา เพราะเหตุแห่งทรัพย์ จับ ใส่ลงในชอกเขา และบด (ทับ) ด้วยหิน ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น พระเทวทัตจึงผลักก้อนหิน ก้อนหินกลิ้ง ลงมากระทบนิ้วแม่เท้าจนห้อเลือด ๑

การเสวยเวทนาจากสะเก็ดหินในกาลก่อน เป็นเด็กเล่นอยู่ที่หนทางใหญ่ เห็นพระปัจเจกพุทธ เจ้าแล้ว ใส่ไฟเผา (ดัก) ไว้ทั่วหนทาง ด้วยวิบากกรรมนั้น ในภพหลังสุดนี้ พระเทวทัตจึงชักชวนนายขมัง ธนู ผู้ฆ่าคนตายมาก เพื่อให้ฆ่าพระองค์ ๑

การถูกปล่อยช้างนาฬาคีรีในกาลก่อน เป็นนายควาญช้าง ได้ใส่ช้างให้จับมัดพระปัจเจกพุทธ

เจ้าผู้อุดมมณีแม่กำลังเที่ยวบินขบาศ ด้วยวิบากกรรมนั้น ช่างนาฬาคิริอันดุร้าย วิ่งเล่นเข้าไปในคอก (ท้อง) เขา (วงกต) เบื้องหน้าผู้ประเสริฐ ๑

การถูกผ่าตัดด้วยศาสตราในกาลก่อน เป็นนายทหารรบ (เป็นแม่ทัพ) ฆ่าบุรุษเป็นอันมาก ด้วยหอก ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น พระองค์ถูกไฟไหม้อย่างเผ็ดร้อนอยู่ในนรก ด้วยผลอันเหลือแห่งกรรมนั้น บัดนี้ไฟนั้นยังมาไหม้ผิวหนังที่เท้าทั้งสอง (อีก) เพราะว่าการกรรมยังไม่พินาศไป ๑

การปวดศีรษะในกาลก่อน พระองค์เป็นเด็ก (ลูก) ของชาวประมงอยู่ในบ้านแก้วภูฏาน เห็นคนทั้งหลายฆ่าปลาแล้ว เกิดความโสมนัส ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น ความทุกข์ที่ศีรษะ (ปวดศีรษะ) ได้มีแล้วแก่พระองค์ ในเมื่อเจ้าศากยทั้งหลาย ถูกเบียดเบียน พระเจ้าวิฑูภวะฆ่าแล้ว ๑

การกินข้าวแดงพระองค์ได้ปรึกษาพระสาวกทั้งหลายในศาสนาของพระพุทธเจ้าพระนามว่าผู้สละ ว่าท่านทั้งหลายจงเคี้ยว จงกินแต่ข้าวแดง แต่อย่ากินข้าวสาสีเลย ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น พระองค์อันพราหมณ์นิมิตต์แล้ว อยู่ในเมืองเวรัญชา บริโภคข้าวแดงตลอด ๓ เดือน ๑

ความเจ็บปวดสาหัสที่กลางหลังในกาลนั้น เมื่อนักมวยกำลังชกกัน พระองค์ได้ห้ามบุตรนักมวยปล้ำ ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น ความทุกข์ที่หลัง (ปวดหลัง) ได้มีแล้ว ๑

การลงโลหิต เมื่อก่อนเป็นหมอรัจฉาโรค ได้ถ้ายาให้เศรษฐีบุตร (ตาย) ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น โรคพิษขันทิกาพาธจึงมีแก่พระพุทธเจ้า ๑

การกระหายน้ำพระองค์ในชาติที่เป็นนายโคบาล ต้อนโคไปเลี้ยง เห็นแม่โคกำลังดื่มน้ำชุ่มมัว จึงห้ามมัน ด้วยวิบากแห่งกรรมนั้น ในภพหลังสุดนี้ (แม่) จะกระหายน้ำ ก็ไม่ได้ดื่มน้ำตามความปรารถนา ๑

วิเคราะห์ตามกรรม ๑๒ จัดเข้าในกรรม ๑๒ ว่าโดยการ เป็น อปราปริยเวทนียกรรม ว่าโดยกิจ เป็นอุปัตถัมภกกรรม ฝ่ายอกุศล ว่าโดยลำดับ เป็นพหุกรรม

กรรมเหล่านี้เป็นเหตุฝ่ายอกุศล จะเห็นได้ว่าแม้พระพุทธเจ้าจะตรัสรู้แล้วยังไม่สามารถข้ามพ้นกรรมไปได้ ยังต้องเสวยวิบากกรรมที่ได้ทำไว้ในอดีตอีก

ซึ่งบัดนี้พระพุทธเจ้าเป็นผู้สิ้นบาปและบุญ เว้นจากความเร่าร้อนทั้งปวง ไม่มีความเศร้าโศก ไม่คับแค้น เป็นผู้ไม่มีอาสวะ นิพพานแล้ว ทรงพยากรณ์โดยทรงหวังประโยชน์แก่ภิกษุสงฆ์ที่สระใหญ่ อโนดาต

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. ด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาหลีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม นำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชาต่างๆ เช่น ขุททกนิกายวิภังคปาติ มหาวรรคปาติ ชาดกศึกษา เป็นต้น เพื่อให้บัณฑิตรุ่นใหม่มีความรู้สอดคล้องกับสภาพที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

สถาบันศึกษานำแนวทางที่ได้จากผลการวิจัยไปปรับปรุงหลักสูตร รายละเอียดของรายวิชาที่เกี่ยวข้อง สัมพันธ์ เพื่อความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน

การประชาสัมพันธ์

ส่วนการประชาสัมพันธ์ทางสิ่งพิมพ์อยู่ในระหว่างดำเนิน

ประวัติผู้วิจัย

๑. ชื่อ (ภาษาไทย) พระมหาวิจิตร ฉายา กลยานจิตโต นามสกุล ศรีจันทร์
ชื่อ (ภาษาอังกฤษ) Phramaha Wichit นามสกุล Srichan
๒. หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ๓๓๓๑๐-๐๑๒๐๐-๑๔-๖
๓. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
๔. หน่วยงานที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม โทรสาร ๐-๓๔ ๒๙๙๓๕๖ มือถือ ๐๘๗-๙๓๔๙๔๒๑ (E-mail) mammate@hotmail.com
๕. ประวัติการศึกษา
  - ๕.๑ สำเร็จการศึกษา (วุฒิมหาบัณฑิต) ป.ธ.๗
  - ๕.๒ สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา
ปริญญาตรี คณะพุทธศาสตร์ สาขาวิชาบาลีพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปริญญาโท คณะศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาสันสกฤต